VILHELM BERGSØE

EVENTYR I UDLANDET

Ungdomserindringer IV

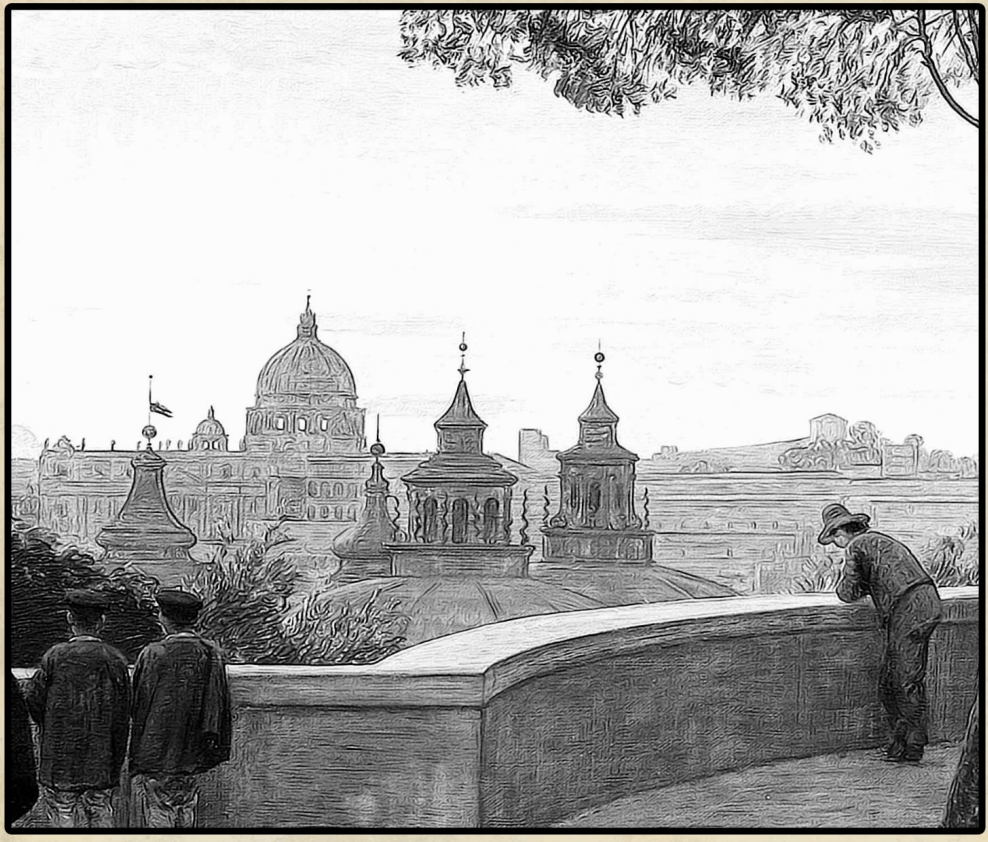

Bibliotek 1800

Vilhelm Bergsøe

Eventyr i udlandet

Ungdomserindringer IV

Fra Nordsjælland til Rom

eBibliotek 1800

2020

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Vilhelm Bergsøe: *Eventyr i udlandet* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Vilhelm Bergsøe: *Eventyr i udlandet* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Indhold

Forside

Første kapitel

Mørke dage. – Gildet på Konstantia. – Frederiks Hospital. – Ravnen og skrubtudsen. – Bøghs valkyrie. – Hummeltofte. – Monrads råd. – Oldenborrens naturhistorie. – Min faders død. – Hellebæk og Hammermøllen. – Min første prøvelse. – En landsbylæge. – Withusen. – Rejseplaner. – Sværdfiskens parasit. – Dristige planer.

Andet kapitel

Min første Romafart. – Bertini. – Jagtuheld. – Rejse til Frankfurt. – Ophold i München. – Tyske studenter. – En duel.

Tredje kapitel

Nattefart over Brenner. – Verona. – Milano. – Genova. – Ankomst til Civita Vecchia.

Fjerde kapitel

Civita Vecchia. – Pavens flåde. – Told- og paslidelser. – Aftenfart til Rom. – Konsul Bravo og Café Greco. – Mit hjem i Via Sistina. – Romersk gadeliv. – Min første vandring. – Mødet med Holbech. – Aftenvandring på Pincio. – Pius den Niende. – Min dåb som romer. – Rom ved midnat. – Forum Romanum. – La purificazione. – Besøg i klosteret Santa Maria dei Angeli.

Femte kapitel

Bravo som maler, kunstagent, konsul og menneske. – Hans hjem ved Trevi. – Castellani. – Et greveligt brev. – Konsulatsbesværligheder. – Bravo som dirigent og festtaler. – Ernst Meyer og Goldschmidt. – Den pavelige soldat. – Et skummelt komplot. – Bravos testamente. – Küchler som maler og munk i klosteret S. Bonaventura. – Gamle Holbech. – Niels Ravnkilde. – Romeren Bystrøm.

Sjette kapitel

De skandinaviske kunstnere i Rom. – Arkitekterne Vilhelm og Ove Petersen. – Hvorledes man pudser en porthund. – Romerske ateliers. – Laurits Prior, Walther Runeberg og Frithiof Kjellberg. – Holbech, Budal og Fladager. – Kampen om det Eibeschütz'ske legat mellem Carl Bloch, F. C. Lund og H. Olrik. – Schmidt. – Nyblom. – Bätzmann og Dietrichson. – M. Goldschmidt. – To røverhistorier. – En mislykket toast. – Titus' triumftog. – Et besøg i

Ghetto. – Et parti billard. – En romersk måneskinstur. – Kristian Arentzen. – Det Collinske hjem i Via Sistina. – Le commissaire supérieur de la guerre de sa Majesté le roi de Danemarc.

Om "Eventyr i udlandet"

Første kapitel

Mørke dage. – Gildet på Konstantia. – Frederiks Hospital. – Ravnen og Skrubtudsen. – Bøghs valkyrie. – Hummeltofte. – Monrads råd. – Oldenborrens naturhistorie. – Min faders død. – Hellebæk og Hammermøllen. – Min første prøvelse. – En landsbylæge. – Withusen. – Rejseplaner. – Sværdfiskens parasit. – Dristige planer.

Våren var kommet med grønnende skove. Kvidrende svaler fo'r gennem luften, og Voldens gamle banker var broderet med guldgule mælkebøtter og snehvide stjerneblomster; men alt dette vågnende liv, som ellers plejede at fylde mig med glæde og kalde mig til fornyede undersøgelser, vakte denne gang kun en bitter sindsstemning. Dels var jeg medtaget af det forcerede arbejde til magisterkonferensen, dels følte jeg stadig en nagende ærgrelse over at jeg havde spildt så mange kostbare år; thi det gik mere og mere op for mig, at jeg kunne have taget denne eksamen med samme resultat ved blot at anvende den halve tid.

Hvor tit ønskede jeg mig i disse forårsaftner tilbage til den kære, gamle fabrik med det krogede lindetræ, dens blomstrende haver og de duftende syrener på den grønklædte kirkegård. I modsætning til alle disse herligheder sad jeg nu i en mørk mellembygning og stirrede i aftenskumringen ud i den smalle, smudsige gård, hvor skriftstøberiets maskiner uafladeligt klaprede og flagermus smuttede forbi mit vindue i

stedet for muntre svaler, og hvor rotterne strøg af sted i pilende flugt, så snart nogen smækkede med porten.

Tung og trist var jeg, led og ked af det hele, og dertil kom, at jeg følte mig ikke alene deprimeret, men ligefrem syg, uden at jeg dog kunne sige, hvad det var, jeg fejlede.

Medens jeg således en smuk, varm forårsaften sad og stirrede ud ad vinduet, gik døren op, og på tærsklen stod Frederik Ussing i en moderne sommerdragt med den lyse stråhat kækt på sit sortlokkede hoved.

"Ædle sir, bedagede myggefanger og nybagte magisterkonferensråd, jeg hilser dig "*salem salutem*", og beder dig lytte på min tale, der denne gang mærkværdigvis ikke er vrøvl. Altså til sagen, som skarpretteren sagde til Ole Kollerød, da han skulle hugge hovedet af ham, thi det haster nu, ligesom dengang. En del livlige ungersvende samlede under den fane, som bærer *postscriptum* Klubben af 8. Maj, agter til ære for fromhedens Frederik, der har lavet en balkyrie i 20 nordiske sange, og til hæder for dig, der ikke kunne klare guleroden på Universitetet, at foranstalte en større palaver i morgen formiddag kl. 12 slæt, at møde ved Østre Port, hvor Ferdinand 'lægger op'. Programmet er lovende: Froprædiken på Fortunen, højmesse i Kirsten Pils kapel, aftensang over stalden hos Niels Husar, som selv spiller orgel, og midnatsmesse under Konstantias fulde ranker, hvor jeg skal have den ære at foredrage Poul Møllers 'Glæde over Danmark', til akkompagnement af glastrompet og punchebas.

Ædle sir! *dixi et liberavi animam meam*, oplad din røst, og svar, hvis du ikke er et rent kanaillebæst, som Holberg siger!"

I gamle dage ville denne pudsige invitation have moret mig, men i min nuværende tilstand bevirkede den lige det modsatte, jeg fandt det hele flovt, fadt, for ikke at sige drengeagtigt, og bad ham derfor på en både venskabelig og høflig måde om at gå Fanden i vold.

"Meget vel, sir!" svarede han, "jeg agter og respekterer dyden, skønt det fruentimmer i reglen er forbandet kedeligt. Au revoir, adjøs so lang!"

Da Ussing var gået, fortrød jeg, hvad jeg havde gjort, han havde dog altid været en brav kammerat, selv når han skejede værst ud, og måden, hvorpå jeg havde vist ham bort, forekom mig nu kun at være en følge af mit onde lune og min sygelige stemning; jeg ville kalde ham tilbage, men han var borte, og jeg ventede ikke at se ham for det første.

Heri tog jeg dog betydelig fejl, thi da jeg næste morgen atter sad hensunken i mine triste betragtninger, bankede det på døren, og der stod han igen frisk og frejdig, og med de ord: "Den er vel gået over, Bjærkebæk?" smilede han så listigt og skalkagtigt, at det var mig umuligt at sige nej, og en halv time efter rullede det muntre selskab på en kapervogn ud til Dyrehavens herligheder, Kirsten Pils kapel og Konstantias ranker.

Det hele var en lige så morsom som vellykket fest, og Ussing overgik sig selv i kåde indfald og de mest utrolige ordspil, ligesom han flere gange forsøgte at optræde som koncertsanger, hvilket nær havde bevirket hans udvisning hos Niels Husar.

Henad midnat sad vi i det hyggelige Konstantia ved en mægtig bolle brûleau og Ussing var just midt i en af sine

ciceroniske taler, da han pludselig standsede og udbrød: "Hvad fanden er det, de kaster jo ærter på ruderne."

Jeg lukkede et vindue op, men fik det lige så hurtigt lukket igen, thi hagelkorn så store som nødder trillede hen ad gulvet, og ude fra haven hørte vi en susen i trætoppene, et vældigt bygekast, som hvinede i skorstenen og tabte sig som en dyb susen i Charlottenlunds egekroner. Det var på tiden at bryde op, og midt under den rasende haglbyge nåede vi holdepladsen uden for Charlottenlund; men ikke en eneste kapervogn var mere tilbage. Alt havde taget flugten for det voldsomme uvejr.

Der var altså intet andet at gøre end at vandre til fods, og i den tidlige morgenstund nåede jeg mit hjem, våd, forfrossen, rystende af kulde, og med følelsen af, at jeg ikke ville slippe let fra denne fortvivlede nattevandring.

Det varede heller ikke mange dage før der meldte sig en gæst, som senere har forfulgt mig hele mit liv. Jagende gigtsmerter fo'r gennem mit legeme, angreb mine ledemod og bragte mig i en tilstand, hvori jeg næsten ikke kunne røre mig. Uge efter uge gik uden at der indtrådte nogen bedring, og da min fader atter denne sommer havde lejet bolig hos forpagteren på Hummeltofte, var det mig umuligt at tage med, og med tungt hjerte husker jeg den smukke sommeraften, da jeg blev båret ned i den vogn, som skulle bringe mig til Frederiks Hospital.

Her fik jeg eneværelse på Mynsters gang, og gamle etatsråd Trier, som straks besøgte mig, sagde på sin elskværdige måde: "Nå, nu skal vi snart få Dem rask, når først man får folk i en ordentlig hospitalsseng, så skal De se, hvor det hjælper; nu ønsker jeg Dem en god, rolig nat!"

Af dette fromme ønske blev der dog intet. De uvante omgivelser, det nye leje, rummelen på gaden, alt holdt mig vågen til henimod midnat; men da begyndte et sælsomt spøgeri, som jeg i begyndelsen slet ikke kunne blive klog på. Først knurrede det sagte som en hund, så miavede det ynkeligt som en kat, så klukkede det som en høne, der har lagt æg, så hørte jeg en flok kyllinger, og endelig galede hanen så højt, at jeg ærgrede mig over, at hospitalet holdt hønsegård.

Der blev nogen stilhed, som kun afbrødes af gangkonernes dæmpede trin; men så tog på én gang pokker ved hele kommersen, det begyndte at grynte som en gris, tude som en hund, og hyle som en ugle, det hele i afbrudte sæt, men med en styrke, som gik mig gennem marv og ben. Kort efter begyndte det at hyle på andre steder, men i mere dæmpede toner, og nu ringede jeg af alle kræfter, uden at nogen kom, så at jeg virkelig frygtede for, at der måtte være ild i hospitalet. Noget efter hørte jeg portørernes tunge trin på trappen, og endelig kom min gamle skikkelige gangkone "Skrubtudsen", som de kaldte hende, og gav mig nøglen til gåden. Det var en dame fra Sverige, forklarede hun, som led af hysteri, og kun ville spise kolde rejer på varme pandekager. Hun led af brølesyge; men da hun også fik de andre patienter til at brøle med, blev hun nu på reservelægens foranstaltning bragt ned i et værelse, hvor hun virkede mindre generende på sine omgivelser. – Med denne besked forlod hun mig, og trods mine smerter faldt jeg dog i søvn henad morgenstunden.

Et hospitalsliv er ikke opbyggeligt, og vil mindst af alt interessere mine læsere. Jeg skal derfor kun omtale nogle

enkelte træk af livet derude og sænke resten i forglemmelsens grav.

Jeg havde levet i den lyksalige tro, at vor gamle huslæge etatsråd Trier, der boede på hospitalet, også var den, som skulle tilse mig under min sygdom. Men heri tog jeg desværre fejl. Hans aftenbesøg havde kun været en visit, og jeg så ham ikke senere; derimod blev jeg den næste dag indhyllet til den grad i tjæret værk, at jeg godt kunne antage mig selv for en mellemting af rebslager og bådsmand ved Holmen, og temmelig sent opad formiddagen kom overlæge Ravn med et par kandidater ind til mig.

"Han lider af arthritis med leddevand i højre knæ," henkastede han tørt og føjede til: "Foreløbig bliver behandlingen den samme." Dermed gik han og overlod mig til mine egne betragtninger, som ikke var af nogen glædelig natur; thi "Skrubtudsen" havde betroet mig, at med sådan et knæ kom jeg ikke ud at spadsere i de første 6 uger, og det gik som hun havde spået.

Ifølge et gammelt ord er det lægens pligt: "Altid at trøste, ofte at lindre, og enkelte gange at helbrede;" men til denne smukke leveregel syntes Ravn ikke at kende noget. Hver formiddag stod han ved min seng, og når forbindingen var taget af, sagde han med tør stemme: "Ingen forandring i tilstanden, så bliver vi ved med det samme." Muligvis var der heller ikke andet at gøre; men denne tørre alvor, disse lakoniske ord, kunne hverken trøste, lindre eller helbrede.

Efter en tre ugers forløb stod den gamle, kloge Ravn atter ved min seng, og da forbindingen var taget af, sagde han med

urokkelig alvor: "Vandansamlingen større end i går, så bliver det vist bedst vi brænder Dem."

"Brænder mig," udbrød jeg forskrækket, "hvad mener De?"

"Å, vi sætter blot nogle små moxer rundt om knæet på begge sider og lader dem brænde af."

"Men det må jo gøre forfærdelig ondt," udbrød jeg fortvivlet.

"Ja, når man er meget ømskindet gør det ganske vist noget ondt, men det har jo ikke stort at betyde."

Med disse ord gik han, og "Skrubtudsen", som havde været vidne til denne korte konsultation, var aldeles fortvivlet. Hun var en af de grimmeste skabninger, jeg nogen sinde har set, tyk, koparret og med et par hænder, hvis fingre fuldstændig mindede om det dyr, hvis navn hun bar; men det gik hende som prinsessen i eventyret, hun var lige så god, som hun var grim, og nu begyndte hun, mere velment end klogt at fortælle mig om alle de brændescener, hvortil hun havde været vidne, idet hun beklagede, at hun ikke i morgen kunne være til stede ved eksekutionen, da hun skulle deltage i hospitalets skovtur; imidlertid skulle hun nok sende mig en anden kone, som kunne holde på mig, medens de brændte dem af.

Med disse trøstende ord listede hun ud på sine store filtsko, og jeg begyndte at grunde over, hvorledes jeg skulle slippe bort fra den overhængende fare, uden at jeg dog kunne finde et eneste middel dertil. Hele natten lå jeg i nervøs spænding uden at sove, og da Ravn den næste formiddag atter trådte ind med sine kandidater, var jeg bestemt på at slås til det yderste, fremfor at lade mig brænde.

Men nu kom det forunderlige, som naturligvis var bevirket ved den angst, hvori jeg havde ligget; thi næppe var

forbindingen taget af, før Ravn udbrød: "Det er højst mærkværdigt så den vandansamling er svundet i nat, foreløbig kan vi udsætte brændingen indtil videre."

Opad formiddagen kom min kære, gamle "Skrubtudse" tilbage i en højst ynkelig forfatning. Hun havde været i skoven med alle de andre; men luften derude var så dårlig af de mange blomster, at hun fik ondt og i hast måtte køres tilbage igen. Så vant var hun til hospitalets tunge, indeklemte luft, at skovens duft og friskhed bragte hende kvalme.

Efterhånden som jeg begyndte at blive bedre, blev tiden mig lang, og jeg måtte se at finde et eller andet arbejde, hvormed jeg kunne forkorte de mange triste timer i det store, ensomme værelse. De fleste af mine venner var på landet, og jeg fik derfor kun få besøg. Ussing så jeg ikke en eneste gang, derimod kom Frederik Bøgh ret jævnligt til mig, og jeg begyndte nu på en roman, der karakteristisk nok hed: "*Af en Ulykkeligs Papirer*", som jeg dikterede Frederik Bøgh, men som til held for mig og efterverdenen ikke blev fuldført.

Derimod var Frederik Bøgh selv for ganske nylig optrådt som forfatter, idet han havde udgivet: "Valkyrien", et nordisk heltedigt i 20 sange. Han havde arbejdet på det i al stilhed, lagt al sin kraft og energi i dette ene arbejde, og var naturligvis som alle unge forfattere, højst spændt på, hvorledes hans debut skulle løbe af.

Vi levede dengang i æstetisk henseende under "Fædrelandet" og Clemens Petersens piskeregimente, og skønt den sidste ikke altid skrev, hvad Ploug mente om et æstetisk arbejde, havde hr. Petersen dog fri spas i "*Fædrelandet*" s spalter, og hvad han sagde

om litteratur og teater, gjaldt nu én gang for gyldige ord, skønt der hyppigt aldeles ingen mening var i dem.

"Kan man tænke rødt?" spurgte Rasmus Nielsen en kandidat, som var oppe til filosofikum.

"Nej, men man kan snakke sort," svarede denne, og Rasmus Nielsen, som fattede allusionen, brast i latter og gav ham laud.

Frederik Bøghs "Valkyrie" var i versifikatorisk henseende fortrinlig, røbede en stor dygtighed i den rytmiske behandling. Hans karaktertegninger var derimod i flere henseender noget bløde ligesom han selv; men når man tog hensyn til, at man her havde med en ung forfatters første arbejde at gøre, måtte denne debut anses for at være ret lovende.

Clemens Petersen var derimod af en ganske anden mening. Han fandt, hvad der også var rigtigt, at den unge digter var stærkt påvirket af Oehlenschlæger, hvis tråd for lang tid siden "var haspet af". I andre kunstarter tillader man de unge at danne sig efter ældre mestre, og fordømmer dem ikke, fordi de anvender deres teknik og særegne metode.

Da Krøyer havde malet sit hattemagerværksted, var det en efterligning af fremmed kunst, og Thorvaldsen formede sine figurer efter antikken. Paludan-Müller skrev ottaver, der lignede Byrons, Christian Winther og Henrik Hertz benyttede de gamle kæmpeviser, uden at nogen havde det mindste at indvende derimod; men da enhver ung fremadstræbende forfatter var Clemens Petersen en torn i øjet, måtte Frederik Bøgh dele skæbne med så mange andre.

Trods "Fædrelandet"s anmeldelse, som i det hele fordømte dette digterværk, oplevede det dog hurtigt andet oplag, og da jeg jo havde tid nok, læste jeg korrektur på dette, og rådede

Frederik Bøgh til enkelte småforandringer, hvor jeg troede, det ville gavne bogen. Og således arbejdede vi troligt sammen, han med at skrive for mig, og jeg med at læse for ham, indtil endelig den dag kom, da jeg atter kunne slippe ud til mit kære Hummeltofte.

Men inden dette skete, indtraf der en begivenhed, som fyldte mig med levende uro. Min fader, hvem afskeden fra hans embede stadig havde trykket, ja næsten gjort tungsindig, kom tit ind for at besøge mig; men hver gang han kom, syntes jeg, at han så ældre og mere affældig ud. En dag, da det var meget varmt, kom han atter, og sad som sædvanlig i den højryggede lænestol, noget fra min seng. Vi talte sammen om dagens begivenheder; men midt under samtalen bøjede han hovedet tilbage, lukkede øjnene, og svarede ikke mere på mine spørgsmål. Jeg tænkte, at han træt af dagens hede pludselig var faldet i søvn, og talte ikke mere til ham; men da han blev blegere og blegere, spurgte jeg ham, hvad han fejlede, men fik intet svar. Først da jeg heftigt ringede på klokken, fo'r han op som af en dyb slummer, så sig forvirret om og spurgte ængsteligt: "Hvor er jeg? Jeg syntes, at jeg var langt borte."

Da jeg fortalte Trier dette, rystede han på hovedet og sagde: "Deres fader bliver gammel og har lidt meget i sit liv. Det skulle ikke undre mig, om det stunder mod slutningen. Pas derfor på ham."

Henimod midten af sommerferien slap jeg endelig ud af mit fængsel; men desværre i en meget sørgelig forfatning. Kun langsomt og med besvær kunne jeg krybe af sted ved en stok, og om en forskning i naturen var der ikke tale; thi selv på mine længste vandringer nåede jeg næppe Furesøen. Hvor var denne

sommer dog trist og tung, ikke alene for mig, men også for vor husbestyrerinde frk. Anna Krebs, en søster til den bekendte inspektør ved Metropolitanskolen og en i alle henseender højst elskværdig person.

En dag, da hun spadserede i skoven, ville hun bukke sig ned for at plukke en blomst; men i samme øjeblik fik hun så ulidelige smerter i brystet, at hun næppe kunne vende tilbage til vort hjem. Her tiltog smerterne i en sådan grad, at hun lå i ét skrig den hele nat, og da lægen den næste dag havde undersøgt hende, meddelte han fader, at hun led af kræft i brystet, en sygdom, der nogle år senere lagde hende i graven.

Ja, tung og trist var denne sommer. Ensomt og stille var vort liv, og da jeg ikke kunne færdes ude i de grønne skove, sad jeg timevis ved mikroskopet, og når jeg gik over til Monrads familie, sagde Monrad ofte: "Nu kan jeg igen se, at De har mikroskoperet, Deres øje er rødt. De skulle dog være lidt forsigtig."

Ak, havde jeg blot fulgt dette råd, men jeg var ung, uerfaren og vidste ikke, at leddegigt ofte er en forløber for alvorlig øjenlidelse; jeg fortsatte derfor mine studier, og kom dyrt til at betale det.

Blandt de få, der besøgte os, var Frederik Meinert, som først havde taget teologisk eksamen, men nu under Schiødtes vejledning arbejdede som entomolog. Han var en ihærdig fodgænger, der anså turen fra København til Hummeltofte for en ren bagatel, særlig da både han og jeg året i forvejen havde spadseret fra Tisvilde til København med fuld naturhistorisk oppakning.

En dag, da han på ny var kommet ud til os, kom min fader, der nok yndede en lille spøg, ind til os og sagde med en alvorlig mine: "Kan De sige mig, hvad det er for en tand?"

Meinert greb tanden, betragtede den nøje og svarede: "Det er fortanden af et får."

"Af et får," gentog min fader, "er De vis på det?"

"Ja, og det oven i købet af et meget gammelt får, den er jo ganske slidt."

"Ja, så må jeg jo være et gammelt får," sagde min fader, "for jeg tog den ud af min mund, da jeg gik over marken."

Da Steenstrup senere fik den historie at høre, smilede han på sin ejendommelige måde og sagde: "Ja, det forundrer mig aldeles ikke; thi væsentlig set er Meinert jo teolog, og for dem har jo fåret altid haft en stor betydning." Steenstrup fik senere endnu mere ret i denne sin opfattelse; thi da Meinert forsvarede sin disputats over de danske ørentviste, havde han også gengivet nogle tilfælde, hvor ørentviste var kommet ind i øret på mennesker. Blandt andet havde en gammel latinsk forfatter fortalt, at en ørentvist var krøbet ind i øret på en præstekone, som sov på marken.

"Tror De da virkelig," spurgte Steenstrup noget ironisk, "at præstekonerne på den tid sov på marken, i stedet for i deres seng?"

"Ja," svarede Meinert frejdigt. "I teksten står der '*uxor pastoris*'." – "Og det mener De er en præstekone?" spurgte Steenstrup med sit mest ironiske smil. "Ja, hvad skulle det ellers være?" sagde Meinert. "Ja, jeg vil nu foretrække at oversætte det ved en hyrdekone, thi da hyrderne, som De vel ved, sov på marken, gjorde deres koner vel det samme."

Da slog Meinert knips i luften med fingeren og hele auditoriet brast i en ustandselig latter. Disse småfejl skal dog ikke komme min gamle ven til skade; thi Schiødte havde jo selv gjort en ganske lignende fejl, som tit blev revet ham i næsen, særlig af professor Reinhardt, og når mesteren kan gøre det, må man ikke undre sig over, at eleven følger efter.

Næsten daglig besøgte jeg den elskværdige Monradske familie og måtte hver gang beundre den åndsoverlegenhed, hvormed familiens primas behandlede de emner, der kom under tale. Thi Monrad var ikke alene en lærd teolog, men en mand, der omfattede alle videnskabens og kunstens grene med varm og inderlig interesse, og sjældent har vi haft en kultusminister, der som han interesserede sig lige så fuldt for de yngres, som for de ældres arbejder. Ham skyldes det væsentlig, at den nye museumslov blev således, at inspektørerne fik den fornødne videnskabelige frihed og havde lige stemme i museumsrådet med Steenstrup selv, noget for hvilket Schiødte og Krøyer var ham inderligt taknemmelige. Med mig talte han ofte om videnskabelige emner, især naturhistoriske, og under en af disse samtaler kom entomologiens forhold til landbruget på tale. Han gjorde den meget rigtige bemærkning, at den anvendte entomologi ikke var drevet synderligt her til lands, og rådede mig til i lighed med Schiødte at prøve mine kræfter på en eller anden større opgave, hvorved jeg kunne gavne landbruget og gøre mit navn bekendt. Schiødte havde nogen tid i forvejen skrevet en fortrinlig afhandling om hvedemyggen, som havde gjort stor skade på Lolland, og Monrad mente, at der måtte være andre lignende emner, som egnede sig til at tages under behandling,

da efter hans formening videnskaben først fik sin rette betydning, når den trådte i det praktiske livs tjeneste.

Uagtet jeg vidste, at Schiødte ikke delte denne anskuelse, og tillige var en hader af al slags populær fremstilling, fandt jeg dog Monrads råd af stor betydning. Da der ikke gaves noget insekt, som til den grad skadede det danske landbrug som oldenborren, besluttede jeg at skrive dens naturhistorie og angive midler til dens bekæmpelse.

Jeg tog fat på dette temmelig vidtløftige arbejde, hvortil jeg havde gjort forstudier ved mange års ekskursioner, og da jeg havde den litterære del færdig, gik jeg med bange anelser ud til Schiødte for at meddele ham min plan, temmelig vis på at få et bestemt afslag; men da han hørte, at det var Monrad som havde opfordret mig dertil, gik han ikke alene ind på planen, men lovede mig til min store overraskelse at ville forsyne afhandlingen med alle de til den hørende tegninger, et tilbud, som var mig overordentlig kært, da Schiødte jo var en sand mester i denne retning.

Med stor iver tog jeg nu fat på afhandlingen, der var mit første entomologiske arbejde, og i Reitzel fandt jeg en forekommende og elskværdig forlægger; men i publikum – Gud bedre det – den reneste ligegyldighed.

Vort landbrug stod nemlig dengang ikke på det trin som nu, og landbostanden havde i det hele taget en vis sky for videnskabsmænds resultater, en følelse, der endnu holder sig hos enkelte af vore ældre landmænd. Kundskab til den uhyre rolle, som insekterne spiller i landbruget dels i nyttig og dels i skadelig retning, var aldeles ukendt, ja gennemgående vidste man ikke engang, at oldenborrelarven har et fireårigt liv i

jorden, et kortvarigt sommerliv i luften, og at ødelæggelsesårene følger efter hinanden med stadig stigende styrke i det nævnte tidsrum. Medens vore landmænd nu særdeles vel kender "den rødhovedede orm", og medens der anstilles statistiske beregninger over, hvor meget denne larve skader den årlige høst, troede man dengang, at det var vejr og vind, som tørrede sæden på marken, og at oldenborren ikke havde anden betydning end at æde træernes blade og derpå krybe i jorden for at forsvinde.

I slutningen af det nævnte arbejde udtalte jeg, at hvis man ikke i tide greb til forholdsregler mod dette insekts ødelæggende virkning, så ville den tid komme, hvor larverne tog en sådan overhånd, at de ville forringe den danske høst med betydelige værdier. Denne spådom gik fuldkommen i opfyldelse; thi 20 år efter beregnedes den skade, som oldenborrelarven under sit liv i jorden forårsagede, til 5 millioner kroner, et tab, der ville gentage sig for hver ny generation efter stedse voksende målestok. Som middel til dette insekts bekæmpelse foreslog jeg indsamling i flyveårene i alle egne, hvor oldenborrer optræder massevis.

Jeg var ung og uerfaren nok til at tro, at mit skrift ville vække en vis opsigt i landbostanden, og at man ville lytte til de deri givne råd; men hvor bittert skuffedes jeg ikke, de forskellige landhusholdningsselskaber tog ikke mindste notits af denne afhandlings fremkomst, ja man gjorde sig endog lystig over den naragtige tanke, at man hele landet over skulle give sig af med en sådan bagatel som at samle oldenborrer, og af en god ven blev jeg beæret med titlen af oldenborremester og fik en skriftlig anvisning til den oldenborgske stammes udryddelse.

Schiødtes fortræffelige tegninger og min omhyggelige tekst blev i lige grad upåagtet, og da jeg en dag spurgte Reitzel, hvorledes det gik, svarede han med et skuldertræk, at bogen var lagt på loftet, hvor den rimeligvis ville blive liggende.

Kun lidet anede jeg dengang, at man efter 23 års forløb skulle sande mine ord, og at de fynske godsejere skulle anmode mig om min bistand; men mine bestræbelser havde dog båret frugt, thi den 1. april 1887 udkom den senere forandrede lov om indsamling af levende oldenborrer, og nogle år efter blev jeg Landbrugsministeriets konsulent i denne retning.

Så vanskeligt er det her i Danmark at sejre, når man er ung og uden for enhver administrativ stilling.

Vi var for længst flyttet ind fra Hummeltofte, da mit arbejde var færdigt. Løvet begyndte at falde af træerne, alt stundede til hvile; men alt som efteråret skred, blev min faders kræfter svagere, og da han en aften havde spillet sit sædvanlige parti skak med sin gamle ven kommandør Braëm, udbrød han ved spillets slutning: "Det er dog mærkværdigt, jeg kan ikke røre det ene ben."

"Å, så er det vel faldet i søvn," svarede Braëm gemytligt, slog ham på skulderen og gik uden at ane noget. Men for mig, som jo havde studeret lidt medicin, var sagen højst alvorlig, og den næste dag gik jeg ud til Trier for at meddele ham det passerede.

"Tænkte jeg det ikke nok," sagde han, "at der ville følge en apopleksi efter det, De fortalte mig i sommer; men lad ham intet vide derom. Sig ham fra mig, at det er gigt, som vi snart skal få bugt med." Beklemt vandrede jeg tilbage til min fader og sagde ham, at det hele intet havde at betyde; men fra det øjeblik af veg jeg ikke fra hans side, thi jeg vidste jo desværre, at der i

hans alder kunne indtræde et nyt tilfælde af den alleralvorligste natur.

Så kom vi ind i november, denne triste, tunge, tågefyldte måned, som danner overgangen til vor egentlige vinter, og nu syntes min fader fuldstændig helbredet, og kun et let tilfælde af forkølelse bandt ham til sengen. Der skulle være oplæsning i Studenterforeningen, og jeg havde besluttet at gå derhen; men da jeg kom ind til min fader for at sige ham farvel, lå han med lukkede øjne og havde atter den samme blege farve, det samme udtryk i ansigtet, som jeg så godt huskede fra hospitalet. Han rejste sig imidlertid op for at ville sige mig farvel; men nu havde jeg forandret min beslutning, og trods alle hans indsigelser fastholdt jeg min bestemmelse om at blive hjemme.

Jeg tog Bøghs "*Valkyrie*" og begyndte at læse; men jeg havde næppe læst en af de første sange, før han sagde: "Du læser mig i søvn, min dreng, nu skal jeg sove rigtig godt. Hjælp mig blot lidt med den hovedpude, før du går." Han rejste sig op, jeg gik bag ved hovedgærdet for at lægge puden til rette. Pludselig sagde han med noget uklar stemme: "Hvad var det, hvor blev hovedpuden af?"

"Læg dig tilbage," svarede jeg, "den ligger dér."

I samme nu faldt hans hoved tilbage i begge mine hænder. Pupillerne stod vidt åbne, ansigtet var dødblegt og sveddråber perlede på hans pande.

"Fader, fader," råbte jeg fortvivlet, "kan du høre mig?" Han svarede intet, men drog ånde med en hæs og rallende lyd. Jeg greb ham om håndleddet, pulsen slog endnu, men svagt, og få øjeblikke efter stod den stille. Han var død uden selv at ane det.

Jeg blev stående som bedøvet, stirrende på hans blege, stivnende træk; jeg kunne ikke tænke mig muligheden deraf, og dog var han død, borte for bestandig. Han havde hele sit liv været en tavs, stille og alvorlig mand; kun sjældent havde han talt om døden, men jeg erindrer så tydeligt en aften, da han gjorde det.

Vi havde en høstaften været ude på Assistens Kirkegård for at se til min moders grav, og da vi skulle vandre hjem, foreslog han at lægge vejen om ad Falkonéralleen, som dengang var så fredelig og ensom, og hvorfra små markstier førte hen til den langsomt rindende Ladegårdså. Vi fandt en af disse stier, men den endte blindt, og da mørket var faldet på, tog vi en ny retning og kom, jeg erindrer ikke hvordan, ind i en privat have, hvor fader, der var træt, satte sig på bænken under et stort gulnende lindetræ. Han blev siddende uden at tale, hensunken i tanker, og som vi sad dér så tavse og ene, tændte høstnatten sine stjerner og såede dem som guldkorn over den natdunkle himmel. Fader så op og spurgte pludselig: "Står der ikke skrevet, 'i min faders hus er der mange boliger'?"

"Jo," svarede jeg.

"Så finder jeg vel også min, og det vil ikke vare længe; men Gud give, at jeg må dø i fred."

"Det vil du nok," svarede jeg, men med beklemt hjerte.

"Ja, det vil jeg håbe," svarede han, "thi havde du set, hvad jeg har oplevet, ville du have en evig frygt for døden."

"Hvorfor det?" spurgte jeg. "Døden er jo i reglen uden smerte." – "Tror du?" spurgte han, og så tvivlende på mig; "ja, det kan vel være, men de lidelser, der går forud for døden, kan

være så forfærdelige, at man må bede Gud af sit inderste hjerte at bevare sig derfor."

Jeg forstod ham ikke, men tav, og lidt efter vedblev han: "Ser du, Vilhelm, min fader døde af brystvattersot; han sad i sin stol dag og nat, og for hver time trykkede vandansamlingen hans lunger mere og mere sammen, så at han langsomt kvaltes, som klemt mellem jernskruer. Jeg stod hos ham, da han døde. Det forfærdelige syn glemmer jeg aldrig; tror du, at det vil gå mig ligesådan?"

Disse ord fo'r gennem mit hoved, da jeg stod og så på min faders afsjælede legeme, og hvor dybt sorgen i dette øjeblik end greb mig, takkede jeg dog Gud, som havde givet ham en død så let og smertefri, at ikke engang frøken Krebs, som sad i den næste stue, havde hørt det ringeste, skønt dørene til faders sovekammer havde stået vidt åbne. Jeg trådte ind til hende og sagde: "Fader er død"; men hun ville ikke tro mig, og selv da hun så ham ligge så stille og bleg, troede hun at han sov, og ville vække ham; men alt var forgæves.

Hvor var den aften dog tung i al sin bundløse sorg. Mine søskende, som var ude hos inspektør Krebs, blev i hast kaldt hjem og kastede sig grædende og hulkende ned ved dødslejet, hvorfra jeg ikke kunne få dem bort før jeg hørte etatsråd Triers langsomme, tunge trin på trappen. Jeg ilede ham i møde, fortalte ham, hvad der var hændet; men han rystede på hovedet og sagde: "Sådan dør man ikke, det må være en dyb besvimelse." En håbets gnist steg frem ved disse ord, og med bankende hjerte førte jeg ham ind i dødsværelset, hvor han tavs undersøgte fader, som endnu lå med åbne øjne. Så strøg han en tændstik og holdt den tæt op til faders næsebor; men ak!

flammen steg roligt blussende lodret i vejret, og Trier vendte sig mod mig med de ord: "Deres fader er død, han vågner aldrig mere."

Hidtil var der ikke kommet tårer i mine øjne; men nu brast jeg i en konvulsivisk gråd, kastede mig ned ved sengen og skjulte mit ansigt ved faders bryst. Trier stod nogen tid tavs, så drog han mig venligt op og sagde: "Trøst Dem – Deres fader var en brav mand, og nu har han fundet fred – han trængte dertil." Med disse ord trykkede han faders øjne til. Men idet han ville gå ind til de andre, hviskede han til mig: "Lad dem gå til sengs snarest muligt. Samtale vil kun øge deres smerte; men De må i nat blive herinde, thi dette dødsfald er kommet så pludseligt, at man ikke kan vide, hvad der kan hænde. I morgen kommer jeg igen."

Først langt efter midnat fik jeg mine søskende til ro, og nu da alt var blevet stille, følte jeg ret, hvor tungt dødens vingeslag er. Ved hovedgærdet brændte en svagt lysende natlampe; men jeg kunne ikke bekvemme mig til at skaffe mere lys, jeg syntes, at jeg i denne halvdunkelhed bedre kunne være sammen med den døde. Så satte jeg mig i et hjørne af stuen og stirrede ufravendt på de kære, blege træk, som snart skulle forsvinde for bestandig. Udenfor hylede novemberstormen, susede i husenes skorstene og fik de lange stormkroge til at svinge frem og tilbage; det lød som klokker, der ringer til lig. Lidt efter begyndte natlampens lue at stige og falde med en knitrende lyd, som viste, at den manglede olie. Hver gang luen slog i vejret, så jeg tydeligt faders ansigt; så svandt det atter i mørke, så lystes det op på ny. Jeg blev grebet af en pludselig rædsel, det så ud som var der atter kommet liv i hans blege træk, og da så lampen

pludselig slukkedes, syntes jeg i det dybe mørke, der fulgte på, at høre et tungt suk henne fra sengen. Med skælvende hånd tændte jeg lyset og førte det hen over faders ansigt; men nu lå han som før, bleg, ubevægelig, kun måtte jeg på ny trykke hans øjne til.

Jeg glemmer aldrig denne tunge, grufulde nat, hvor mit hjerte tog til at banke, hver gang jeg troede at høre den mindste lyd, og hvor mine øjne næsten stirrede sig blinde på det hvide ansigt, der lå henne i sengen. Stormen tog stedse til, kulden blev mere og mere følelig, og dog turde jeg ikke gå bort. Hvad var det Trier havde ment med, at der mulig kunne ske noget? Således sad jeg time efter time, indtil det første svage grå morgenskær begyndte at liste sig ind bag de nedrullede gardiner. Da hørte jeg pludselig en hæs, underlig lyd, en mellemting af en rallen og et suk: Gud i Himlen, skulle han virkelig vågne igen?

Åndeløs styrtede jeg hen til sengen, men veg i samme øjeblik forfærdet tilbage. Munden stod åben, og en sivende blodstrøm trængte ud af den ene mundvig. Varsomt tørrede jeg blodet bort, nu vidste jeg, at alt var forbi.

Carl Vilhelm Bergsøe, administrator ved Den Kgl. Porcelænsfabrik, f. 7. juni 1800, d. 15. nov. 1861.

Så kom de tunge, triste dage, da vi tavse sad sammen ved middagsbordet, hvor faders plads stod tom. Så kom en aften den sorte rustvogn tungt rumlende. Kisten blev båret ned; men da jeg hørte porten blive slået i med et drønende brag, hørte vognen, der langsomt fjernede sig ud mod Assistens Kirkegård, da var det, som om jeg selv var død, som der ikke var noget håb for mig tilbage; thi dybt og inderligt havde jeg elsket min stakkels fader.

En trist, bedrøvelig jul fulgte efter. Han, som tidligere altid med egen hånd havde forfærdiget sine gaver til mig i mine drengeår, han hvilede nu ude på en øde, snedækt kirkegård, og på hans gravsten havde jeg ladet sætte de få ord: "God som få, trofast som færre", og af dette varme, trofaste hjerte var der nu ikke andet tilbage end sorgen og savnet.

Jeg vidste slet ikke, hvorledes jeg skulle få tiden til at gå; thi alt forekom mig tomt og betydningsløst, selv mine entomologiske arbejder interesserede mig ikke længere. Jeg tog da fat på at ordne faders brevskaber og papirer, gennemgå gårdens regnskaber, og kun når jeg således sad fordybet i tal og regninger, faldt der en smule ro over mit forpinte sind. Det var en trist og sørgelig vinter.

Først da dagene begyndte at længes, kom der også mere lys i mit sind. Jeg begyndte atter at tænke på, at jeg på ny måtte gøre noget, hvis jeg ville nå frem. Havde jeg ikke fået øre hos den danske landbostand, så tænkte jeg, at det danske forstvæsen mulig kunne være mere imødekommende, og jeg besluttede at optage nogle afbrudte studier over de insekter, som er skadelige for vort skovbrug, særligt for de nåleplantager, der nu begyndte at vokse frem over alt i Danmark.

Allerede tidligere – så vidt jeg husker i 1855, var jeg af grev Christian Lerche blevet kaldet ned til Lerchenborg, for at undersøge egeskovene på Asnæs og askebestandene omkring Skarritsø.

Jeg havde tilbragt en herlig tid, dels på Lerchenborg, hvor professor Jerichau og hustru nød sommerferiens glæder, dels hos skovrider Lousen, i hvem jeg havde fundet en fortræffelig vejleder i de vidtløftige skove. Skønt han var enarmet, kunne

han dog tage en sneppe på kornet, og når jeg med ham vandrede om for at udvise de angrebne træer, som skulle fældes, fortalte han mig mangt et muntert jagteventyr, og jeg førte ham til gengæld ind i det stille, virksomme liv, som skovinsekterne netop udfoldede stærkest på denne tid.

Under dette ophold på Lerchenborg havde jeg særlig haft løvskovenes fjender under behandling, og i Universitetets naturhistoriske museum findes endnu minder om denne min virksomhed. Nu stod kun nåletræernes angribere tilbage; men for at studere dem, måtte jeg atter ud i den fri natur, thi først da lærer man at kende i live, hvad museerne gemmer som lig.

Medens de vintertrætte Københavnere nu oversvømmer så godt som hele Danmark, var landliggeriet dengang begrænset til Tårbæk, eller når det kom højt Rungsted; men højere mod nord nåede københavnerne dengang ikke. Vore malere nøjedes med fiskere fra Skovshoved, og for os naturforskere var det allerede meget, hvis man kunne nå de yderste punkter af Sjælland. "Aldershvile" og "Rudershegn"s nåleskove havde jeg allerede undersøgt på det omhyggeligste; men Hornbæk Plantage og Teglstrup Hegn var for mig endnu et "*terra incognita*", hvor jeg ventede at gøre en rig høst.

Så snart de første knopper begyndte at vise sig, pakkede jeg min ransel og rejste til Hellebæk, som dengang halvt var geværfabrik, halvt fiskerleje med en befolkning, der kunne rose sig af aldrig at have set en københavner, endsige en københavnsk naturforsker.

Jeg vakte derfor en vis opsigt, da jeg steg af hos toldkontrolløren, byens øverste embedsmand, for at spørge om logi. Han havde et lille hus, hvis facade vendte ud mod havet, og

i dette hus fandtes atter et lille værelse, som blev stillet til min disposition. Men hver gang jeg ved det lille vindue kiggede i mit mikroskop, havde jeg en beundrende flok af drenge, som kiggede med gennem vinduet, og dette blev mig til slut så generende, at jeg måtte bede toldkontrolløren rydde pladsen.

Ja, stille og fredelig lå dengang det solbeskinnede Hellebæk med sin jævne, tarvelige befolkning, sine ufordærvede fiskere og godmodige fabriksarbejdere, som hver søndag samledes oppe i Hammermølleskoven for at nyde deres tarvelige aftensmåltid og få sig en lille svingom til tonerne af en harmonika. Der var hverken tale om lockouter eller strejker, politik kendtes kun af navn, og man havde endnu ikke lært at betragte københavnerne som guldfisk, hvis blanke skæl skulle pilles af om sommeren. Alt lå i en idyllisk stilhed, en fredelig ro, som gjorde sindet godt, og i den brave toldkontrollør fandt jeg en mand, som havde faret viden om, og som kunne fortælle mig mange morsomme historier om ture til søs efter smuglere, om Schimmelmanns hest og andet mere, som jeg til dels har benyttet i "*Bruden fra Rørvig*".

Men mest af alt lokkede mig de store, stille skove, og navnlig var Hornbæk Plantage et yndlingspunkt for mine studier; thi her savner Jyllands klitter en sjællandsk natur, og midt i den blågrønne marehalm skyder birken, fyrren og granen deres stammer i vejret og giver landskabet et præg, der noget minder om de norske skove. Her fandtes dengang endnu den berømte "*Linéa borealis*", her kunne man møde en venlig lille hugorm; men det bedste var og blev dog den rige insektverden, som befolkede disse skovegne, der var så lidet berørte af forstvæsenets hærgende hånd, og det varede derfor heller ikke

længe, før jeg gjorde rige fund, blandt hvilke jeg kun skal nævne den fra Harzen så berygtede "bogtrykker" (*Tomicus typographus*), således kaldet, fordi dens larvegange danner slyngede figurer, der har lighed med bogstaver.

En smuk varm forårsdag, da jeg lige var i færd med at gå ud, hørte jeg en lystig klingren af klokker og bjælder og så et mærkeligt karnevalstog bevæge sig hen ad vejen. Det standsede uden for min dør, og ind trådte en broget harlekin, som bukkende klingrede med en sparebøsse medens toget udenfor istemte en sang, der just ikke var meget harmonisk. Forundret spurgte jeg fyren, hvad han ville, og han forklarede da, at han var "narren", som løb sommer i by for at samle bidrag til majfesten, der samme aften skulle fejres i Hammermølleskoven. Bevæget over at se de sidste levninger af den gamle "riden sommer i by", erlagde jeg min skærv, og tilbragte en munter aften mellem den glade befolkning, som holdt majfest og marked under de vældige bøge, der forgyldtes af den nedgående sol.

Toldkontrollørens hus var i det hele vel indrettet; men der var dog en mangel, som begyndte at genere mig ganske overordentligt, og det var manglen af gardiner. Vinduet i mit værelse vendte mod øst, så at jeg lige fra daggry havde den opgående sol i øjnene, og skønt det stadig blev forsikret mig, at der var bestilt gardiner i Helsingør, kom disse dog ikke, og flere morgener følte jeg i søvne, hvorledes det skarpe sollys sved i mine øjne. Jeg tænkte imidlertid ikke videre derover, og en eftermiddag vandrede jeg som sædvanlig ind i Teglstrup Hegn for at gøre ny eftersøgninger. Jeg havde den eftermiddag været usædvanlig heldig, og i den stemning, som en rig jagt altid

fremkalder, vandrede jeg let og glad i sind gennem det lyngbeklædte krat, frem mod den synkende sol, der som en ildrød kugle gik ned i blålig dis med en strålepragt, som næsten blændede mit øje. Jeg kom ind i et skyggefuldt parti af skoven; men her begyndte sælsomme farvede figurer at svæve frem og tilbage i luften, og pludselig følte jeg i det venstre øje et stik, der kom med en sådan styrke, at jeg var nær ved at skrige. Forbavset så jeg mig om, jeg troede i første øjeblik at være stukket af et giftigt insekt; men der var intet at se, kun forekom det mig, at luften ikke længere var så klar som forhen, men jeg skrev det på det begyndende tusmørkes regning. Atter kom jeg ud på en lys, af aftensolen beskinnet vej; men nu hændte det mærkelige, at der ligesom steg spindelvævståger frem over alt, og jo længere jeg gik, desto tættere drog disse spindelvæv sig sammen, så at jeg til slutning ikke vidste, om det var aftentågen, der sænkede sig over skoven eller om det var mine øjne, der havde lidt skade. Imidlertid følte jeg af og til stikkende smerter, og da jeg kom ud på den åbne mark, generede lysglansen fra den nedgangne sol mig så meget, at jeg måtte skære et skræppeblad for at bruge det som parasol. Først da mørket lagde sig hen over skoven, kom jeg atter til ro.

Hvor tydeligt husker jeg ikke den nat, der nu fulgte på; thi den var begyndelsen til mange års lidelser og kampe for at bevare det syn, der er nødvendigt for ethvert menneske, men som en naturforsker dobbelt kommer til at savne. Jeg havde næppe sovet et par timer, før jeg vågnede ved de mest ulidelige smerter, og da jeg slog øjnene op, trillede hede tårer med en sådan voldsomhed ned ad mine kinder, at jeg kunne høre dem falde på lagenet. Der var hverken ro eller hvile at finde mere. Jeg

stod op, gik frem og tilbage i mit lille kammer, thi jeg syntes at få mere lindring, når jeg stod oprejst end når jeg lå; men smerterne tiltog bestandig, og først henad morgenstunden faldt jeg i en træthedens søvn, fuld af ængstelige drømme, og da det endelig blev så lyst, at jeg kunne se, opdagede jeg med forfærdelse i spejlet, at det venstre øje var rødt som blod.

Hellebæk var ikke nogen stor by, men den var dog stor nok til at have en læge, der ganske vist ikke var nogen Hippokrates, men fremstillede sig for mig som en jævn, skikkelig mand med et godmodigt ansigt og trøstende ord på læberne. Han så lidt på mig, og da jeg bemærkede, at det vist var det bedste, at jeg øjeblikkelig tog til København for at søge lægehjælp, sagde han med den alvor, som er lægekunstens landlige dyrkere så ejendommelig: "Hvorfor vil De sætte Dem i den udgift? De har jo kun fået noget træk i øjet, og gør derfor bedst i at vaske det med lunkent vand. De kan jo også tage et par igler, hvis De synes derom."

Jeg har nu aldrig syntes om igler, og de to slimede veteraner, jeg fik i et skåret glas, så mig ikke ud til at kunne gøre synderlig nytte. De havde efter al rimelighed suget på så mange af lejets fiskere, at de næppe ville have noget med en københavner at gøre. Min formodning viste sig også rigtig; thi i stedet for at tage fat, foretrak de en lille spadseretur, først hen ad bordet og så ud af vinduet, hvor de forsvandt under tagrenden.

Den nat, der nu fulgte, var muligt værre end den foregående, og da jeg om morgenen så mig i spejlet, opdagede jeg med forfærdelse, at der midt i det ildrøde øje sad en trekantet pupil, og at hornhinden begyndte at blive mælket. Øjeblikkelig styrtede jeg ned til lægen, som med stor sindsro sagde: "Ja, nu

ser det virkelig ikke videre godt ud, det er måske dog bedst, at De tager til København."

Det var den dag en forrygende storm, og sådan luksus som en wienervogn kendte Hellebæk naturligvis ikke. Jeg måtte være glad ved at få en lille enspænder, og medens vi i et skarpt trav kørte ned mod Helsingør, hvirvlede stormen det hvide sand imod mig, og støvet var på sine steder så tæt, at jeg måtte køre med lukkede øjne. Endelig nåede jeg damperen, krøb ned i den mørkeste kahyt jeg kunne finde, og tre timer efter var jeg i København, hvor Trier øjeblikkelig blev kaldet; men næppe havde han set mig, før han på sin ligefremme måde udbrød: "Med det øje vil jeg intet have at gøre; det er jo dødt, De må kalde Withusen, helst straks."

Ud på aftenen kom den yngre Withusen, som havde arvet navn af øjenlæge efter sin fader. Den højde, hvortil denne gren af videnskaben nu har hævet sig, kendte man dengang ikke, og hele hans undersøgelse bestod i at betragte øjet gennem en linse, som han tog op af vestelommen, hvorpå han ganske koldblodigt sagde: "Det er en ren forbistret betændelse, De der har fået; men værre er det, at den er blevet forsømt i sin første behandling. Hvis lægen ude i Hellebæk blot havde haft mindste anelse om, hvad De fejlede, havde han straks givet Dem atropin til inddrypning i øjet. Så havde pupillen videt sig så meget ud, at den ikke som nu var vokset sammen med linsekapslen. Nu er der allerede flade sammenvoksninger, som det næppe vil lykkes mig at sprænge; men jeg skal gøre, hvad jeg kan. Foreløbig må De til sengs og ligge i fuldstændigt mørke."

Hvor var jeg fortvivlet i hele den lange søvnløse nat, som nu fulgte på. Mit kostbare mikroskop, mine instrumenter og alt

hvad jeg havde indsamlet stod nu ude i Hellebæk, udsat for at beskadiges eller ødelægges. Alle mine begyndte studier var brat afbrudte, og skønt jeg endnu havde et sundt øje tilbage, var tanken om at miste det andet dog skikket til at fylde mig med fortvivlelse. Havde jeg anet alle de ulykker og lidelser, der senere skulle komme, tror jeg at jeg havde givet efter for fristelsen til at dræbe mig selv; men i den alder, jeg dengang havde, skygger håbet over fortvivlelsen.

Så lå jeg da dag for dag under min kærlige søsters pleje, i det bælgmørke værelse med isposen på det syge øje, og med en brændende længsel efter atter at komme ud i Guds frie natur. Det var ikke alene denne jeg havde tabt, men også samlivet med alle mine glade kammerater, hvortil der netop i denne sommer havde været særlig grund. De danske og norske studenter gæstede København, og jeg skulle på min onkels, daværende konsul Suhrs vegne have modtaget en stor del af dem som gæster på Hotel Fønix, en opgave jeg allerede havde løst tidligere, da de norske studenter på deres hjemfart fra Uppsala gæstede København. Jeg havde aldrig deltaget i noget af disse tog; altid var der kommet et eller andet i vejen, og nu havde jeg så inderligt glædet mig til at færdes med mine norske og svenske venner i den entusiastiske feststemning, som disse tog førte med sig. Nu lå jeg som en såret kriger på valpladsen, og medens jeg hørte hurraråbene fra universitetet, hvor fanerne uddeltes, hvor taler holdtes og løfter gaves, hørte jeg ude fra køkkenet de dumpe slag af øksen, som huggede isen i stykker til mit forpinte, brændende øje.

Seks lange triste uger sneg sig langsomt hen, og da jeg endelig kom op, gik der lang tid, inden synet klarede sig, og jeg

beholdt for stedse de skæbnesvangre sammenvoksninger, der har været årsag til stadige ny anfald, som ofte truede mig med blindhed, og mod hvilke hele mit liv har været en uafbrudt kamp.

Da jeg henad eftersommeren en dag besøgte Withusen, sagde han: "Vi burde egentlig foretage en lille operation for at gøre de fatale sammenvoksninger mere fri; men muligvis er det for tidligt at gribe operativt ind. Har De ikke lyst at rejse til Italien?"

Spørgsmålet kom aldeles overvældende; men når man har valget mellem en operation og en Romafart, vælger man naturligvis det sidste.

Hygiejnisk set var det vistnok temmelig dristigt at sende mig til Syden med dets blændende lys og brændende sol, og dog er jeg Withusen inderligt taknemmelig for det givne råd; thi jeg nåede derved Syden så tidligt, at jeg kunne nyde hele Italiens herlighed, inden den sløredes for bestandig.

Da jeg meddelte Schiødte min plan, fo'r han op af stolen og udbrød: "Det træffer sig mærkværdig heldigt! Har De set Steenstrups sidste afhandling?"

Da jeg benægtede dette, vedblev han: "Det er ikke muligt at klare spørgsmålet, uden at De rejser til Sicilien. Kan De nå så langt?"

"Det tror jeg nok," svarede jeg, og Schiødte vedblev: "Ser De, sagen forholder sig i korthed således: En sværdfisk strander ude ved kysten, fanges af vore fiskere og sendes til Universitetets fysiologiske museum. Her lader Eschricht den skelettere, og ved denne lejlighed gør hans assistent et mærkeligt fund. Under den hud, der dækker issen, finder han nemlig nogle

ovale gruber, og i dem en højst mærkelig skabning, der nærmest ser ud som en koralgren. Den første han træffer på ødelægger han med skalpellen, men den anden ser dog ud til at være nogenlunde hel. Fundet afleveres til Eschricht, som atter giver det til Steenstrup, der i disse skabninger, med sit for snyltelivet øvede øje, erklærer dem for en i fisken indtrængt indvoldsorm. Han har naturligvis givet dem det forfærdelige navn: "*Philichthys Xiphiae*", uden at det er faldet ham ind, at enhver fiskesnylter er *philichthys*, da dette ord jo kun betyder: "fiskekær". Heller ikke har han indset, at det materiale, hvorpå han har begrundet sin undersøgelse er så mangelfuldt, at intet sikkert resultat kan nås derved. Det er min overbevisning, at hele hans undersøgelse er fejlagtig. Det kan ikke være nogen indvoldsorm; men hvad det er, må De finde. Rejs derfor til Sicilien, gå ud med sværdfiskefangerne, og foretag Deres undersøgelser om bord på de pramme, hvor sværdfiskene hales op. Jeg har selv ligget i strædet ved Messina, hvor fangsten finder sted i sommermånederne. Har De lyst og mod, så tag fat på opgaven, og gør den til Deres doktordisputats. Kan De i denne vise, hvorledes det forholder sig, er det godt. Kan De tillige vise, at Steenstrups opfattelse er begrundet på hans sædvanlige løse undersøgelse, er det endnu bedre; thi De vil derved have sikret Dem et navn i videnskaben."

Med disse ord tog han Steenstrups afhandling frem, viste mig figurerne, og skønt jeg aldrig havde set det pågældende dyr, tydede dets grenede, leddede form langt mere på et oceanisk krebsdyr end på en indvoldsorm, og jeg måtte give Schiødte ret i, at her var et ganske mageløst emne til en doktordisputats; men vejen til den var jo lovlig lang.

Da jeg ud på natten vandrede hjem fra Schiødte langs den stille, mørke Ladegårdså og de skvulpende søer, tumlede tusinde tanker og længsler i mit sind. Blot én gang at se det rige Syden stod for mig som en tryllende drøm, og forøgedes ved håbet om at vinde videnskabelig ære ved undersøgelsen af det mørkeblå Middelhav. Lysten og håbet steg alt som jeg vandrede hjemad; men så kom andre tanker frem, der næsten gjorde mig modløs. Jeg måtte forlade mine søskende, opgive styrelsen af deres ejendom, for at kaste mig ind i et rejseliv, der blev dobbelt usikkert ved tanken om, at også det andet øje kunne blive angrebet, så at jeg mulig som en blind stakkel ville nå tilbage til hjemmet. Nogen offentlig understøttelse kunne jeg ikke vente mig, jeg måtte angribe den lille formue, jeg ejede, og hvis så alt slog fejl, hvis jeg i strædet ved Messina vel traf sværdfisken, men uden dens mærkværdige parasit, var rejsen jo spildt.

Men så dukkede store rige syner frem: Alpernes snedækte toppe, Milanos marmorkirke, Firenzes blomstrende høje med middelalderens og renæssancens rige skatte, antikkens Rom, og endelig Napoli – Napoli! med det glade, jublende folkeliv, Golfens blåligt blanke spejl, med Capri og Ischia i det fjerne, og så Vesuv med rygende fjerbusk i toppen! Ja, jeg måtte rejse! Det koste, hvad det ville, og med Goethe sang jeg:

> Und setzet Ihr nicht das Leben ein,
> nie wird das Leben gewonnen sein.

Ja, jeg ville give livet for at nå mit mål.

Andet kapitel

Min første Romafart. – Bertini. – Jagtuheld. – Rejse til Frankfurt. – Ophold i München. – Tyske studenter. – En duel.

Den påtænkte rejse var kommet så hovedkulds, at den allerede den næste morgen stod for mig som en meget vanskelig opgave; men jeg tabte dog ikke modet. Min ven Adam Hauch, der sammen med sin moder havde turet omkring i Tyskland og Tyrol, lagde rejseplanen til rette for mig; men værre var det med sproget, thi vel talte jeg omtrent lige så godt tysk som dansk, men af italiensk kunne jeg ikke et levende ord.

Der levede dengang i København en korist ved Det Kgl. Teater ved navn Bertini, en vims lille mand, der var kommet til København med den italienske opera, og nu stod som et meget tarveligt minde om hine glimrende dage.

Da jeg henvendte mig til ham, svarede han på sit gebrokne dansk:

"Ak ja! Signore, lere Dem italienske meget vel, alle mine elever tale italienske som kanariefugle for 2 mark timen. Dem kan franske og latinske, meget let at lere italienske. Tolv timer for det hele, så snakker De lige så godt som jeg."

Jeg tog mod tilbuddet, og lærte jeg ikke at tale som en kanariefugl, så havde jeg til gengæld uendelig moro af den lille vimse sprogmester. Af grammatik og sprogets bygning forstod han ikke det allermindste; derimod pludrede han ustandselig som en papegøje og fortalte mig de mest komiske historier med

den mest urokkelige alvor. Jeg har desværre glemt de fleste af disse, men Ernst von der Recke har fortalt mig, at Bertini engang, da han var yderst rasende over at have fået en konkurrent, tænderskærende udbrød:

"Tenke Dem en gang! La Cour giver sig til at lese italienske med maleren Rumpe, men det blive det bare skidte."

Og det samme blev det omtrent med mig, thi efter tolv timers forløb havde jeg kun lært de allernødvendigste gloser, dog mest af en parlør, jeg havde anskaffet mig. Nu ville jeg høre op; men Bertini erklærede, at han endnu ikke havde uddannet mig til kanariefugl, og foreslog 6 timer til for at jeg kunne nå denne værdighed. Jeg gik ind på hans forslag; men nu, da han mærkede, at timerne snart var til ende, kom handelsmanden i ham frem. Snart kom han løbende med cigarer, som han selv havde rullet, snart med vokslys, som han havde sparet fra sit påklædningsværelse på teatret, så med nogle gamle forslidte mosaikker, og da jeg vægrede mig ved at købe, udbrød han næsten grædende:

"Ak, signore! De vide ikke, hvad De gøre, mig meget povero, meget elendig for tiden, betale husleje til den griseverte, og ikke ejer jeg en bajoccho, ak miserecordia signore! Vokslys meget nyttige på en rejse."

Jeg købte vokslysene og spurgte:

"Hvorfor går De ikke tilbage til Italien, Bertini?"

Hans ansigt blev pludselig alvorligt, der kom et særegent smerteligt træk i det ellers så livlige ansigt, da han sagde:

"Tilbage signore? Mig aldrig komme tilbage, mig sitte fast her."

"Men hvorledes er det gået til?" spurgte jeg.

"Ak, signore! Mig komme til Dannimarke som tenoriste sammen med Torre og Rossi. Mig sang meget godt, ikke koriste den gang, ak nej! Men så skulle jeg ha'e mine skørter vaskede."

"Hvad behager?" udbrød jeg.

"Mine skjorter, signore! Bragte dem ud i Adelgade til en vaskerpige, meget køn pige, alt for køn, signore; thi jeg blev ved at komme i kælderen, hver gang hun vaskede op. Så kom der et lille barn, signore, meget forbandet lille barn. Jeg blev gifte med hende, og nu sitter jeg i kælderen og kommer aldrig tilbage til *la bella Italia* – ak, la bella Italia!"

Hans øjne stod fulde af tårer, og trods det barokke i hans fremstilling, blev jeg grebet af hans ulykke. Jeg gav ham en lille sum penge, takkede ham for hans ulejlighed, og nu kunne jeg rejse til Italien som kanariefugl.

En af de sidste aftener tilbragte jeg i det Monradske hus på Christianshavn, hvor der var samlet et lille, men udsøgt selskab. Da jeg kom, sad Høyen og Monrad ved et bord, i færd med at betragte den samling af Rembrandtske raderinger, som Monrad med stor flid og omhu havde tilvejebragt. Jeg stod og så til, da en af Monrads sønner kom farende ind i stuen, og idet han gik forbi bordet udbrød:

"Hvor gider I sidde og se på det gamle skidt?"

Disse uoverlagte ord havde naturligvis intet at betyde i et halvvoksent menneskes mund; men på Høyen gjorde de en særegen virkning. Han rejste sig bleg af vrede, og idet han pegede mod døren, råbte han:

"Ud af stuen, dreng! Hvem der ikke har respekt for kunsten, bliver aldrig til noget."

Monrad sad ganske rolig, da sønnen forsvandt, han delte fuldstændig Høyens mening.

Så kom Skovgård, denne udmærkede kunstner, og jeg lagde med forbavselse mærke til, at han stille trak sig hen i en krog uden at tale med nogen. Senere har jeg gjort den iagttagelse, at de, der maler godt er tavse.

Da jeg om aftenen ville gå, og Monrad venlig sagde mig farvel, spurgte han pludselig: "De har vel Deres pas i orden?"

Jeg var dengang så lidt rejsevant, at tanken om et pas slet ikke var faldet mig ind, og Monrad sagde ironisk: "Tænkte jeg det ikke nok! De tror naturligvis, at De har fripas over alt; men i Østrig og Rom gælder det ikke, så jeg får vel at tænke på Dem. Bedst er det, at De får et ministerialpas, som respekteres mere end politiets. Jeg skal sende Dem det en af de nærmeste dage."

Dermed gav han mig hånden, ønskede mig lykkelig rejse, og et par dage efter – det var midt i november – var jeg klar til afgang. Men inden jeg forlod Danmark måtte jeg dog endnu en gang se ud til det gamle venlige Valbygård, hvor jeg havde tilbragt så mange glade timer, og hvor jeg vidste, at min onkel og tante ventede mig.

En søndag formiddag hentede vognen mig i Slagelse; men da min tante så mig og hørte, at jeg ville rejse allerede den næste dag, udbrød hun: "Det får du ikke lov til, du kan gerne le ad mig; men at begynde en rejse på en mandag går aldrig an, det er en uheldig dag."

Jeg gjorde nogle svage indvendinger, men hun vedblev: "Jeg er ganske vis på, at der vil indtræde uheld på en mandag. Bliv derfor hos os, i morgen er der klapjagt, så kan du tage den med."

Det sidste argument virkede betydeligt stærkere end det første; thi vel havde jeg benet meget af med skytten Højrup, men på en klapjagt havde jeg aldrig været, og da onkel også gav sit samtykke, var sagen dermed klar.

Den næste morgen, en lys, klar novemberdag, kørte hele jagtselskabet til skoven, hvor vi fik vore poster anvist langs et lavt engdrag, som til siden var begrænset, tildels af enkelte ellebuske som gav jægeren dækning. Jeg fik min plads bag ved en af disse, og snart efter hørte jeg klappernes råb, stokkenes slag mod træstammerne og lyden af de klaptræer, hvormed de skræmte vildtet.

Der er noget underligt æggende og hidsende ved denne jagt, som bringer blodet i oprør og fremkalder en feberagtig spænding, som kun den erfarne jæger kan beherske. Man står og lytter, stirrer, venter på, at det jagede vildt skal komme forbi, og på samme tid er man ængstelig for at fejle det attråede mål og blive til latter for de andre.

Hvor mærkeligt er det så ikke at se, hvorledes de forskellige dyr tér sig under forfølgelsen. Først kom en uskyldig lille hare springende; men da den så en høj græstue, krøb den ganske roligt ind under den, og lidt efter var den ivrig beskæftiget med at pudse sig med sine forpoter. Jeg kunne have skudt den ned som ingenting; men dens naive tryghed rørte mig, og lidt efter forsvandt den som et lyn.

Så kom Mikkel luskende fra tue til tue, dækkende sig bag stub og stød, benyttende hver ujævnhed i jordsmonnet, hvorover den krøb næsten med bugen til jorden. Den ville jeg gerne have skudt; men af gode grunde nødtes jeg til at lade det være.

Så hørte jeg en bragen inde i krattet, og ud af det kom en buk springende. Den tog fart ud over engen, og et øjeblik efter strøg den mig forbi. Jeg knaldede løs, dyret faldt forover, men rejste sig atter, og i min iver for at kunne give den det andet skud, sprang jeg med bøssen i hånden gennem ellebusken. Da hørte jeg et bedøvende knald, så en blændende lue, og følte en sviende smerte i min hånd. En gren må have fået fat i aftrækkeren på mit gevær, skuddet fo'r lige forbi mit hoved, og jeg hørte tydeligt, hvorledes haglene slog an i en høj bøg, der stod længere borte.

I det første øjeblik stod jeg som lammet; min tantes ord om, at mandag bragte uheld, fo'r mig gennem hovedet, og jeg takkede Gud for, at jeg havde beholdt det; men lysten til på ny at agere Nimrod var fuldstændig forgået mig. Jeg trak mig tilbage bag ellebusken, og ventede på at blive løst af.

Da vi senere samledes, spurgte min onkel: "Hvorfor dublerede du den buk? Det var jo ikke nødvendigt."

Jeg var ærlig nok til at tilstå, at jeg havde båret mig ad som en klodrian, og onkel udbrød: "Det er sidste gang, at du kommer med på en klapjagt, det duer du ikke til."

Heri havde han fuldkommen ret, og hans ord gik også i opfyldelse; men han tænkte dengang næppe på, at han ved at invitere en anden uøvet jæger skulle få et skud i hovedet, som røvede ham synet på det ene øje.

Den næste dags aften lå damperen ved Korsør havn, og jeg nægter ikke, at det var med beklemt hjerte, at jeg sagde mine kærlige venner farvel, for i mulm og mørke at gå om bord. Vejret var temmelig diset, og da vi stod ud af Korsør havn,

begyndte det så småt at regne, hvorfor de fleste passagerer forlod dækket for at søge hvile i køjerne. Jeg har aldrig kunnet lide disse snævre, indelukkede rum, og vandrede derfor op og ned ad dækket, stirrende ind mod mit kære Sjælland, der lidt efter lidt forsvandt i tåge. På min gang krydsedes jeg stadig af en ung herre med et elegant ydre, og klædt i en snorebesat pels. Han betragtede mig opmærksomt, hver gang han gik mig forbi, og da jeg tog hvile på en bænk varede det ikke ret længe, før han slog sig ned ved siden af mig.

"Skal De til Hamburg?" spurgte han.

"Nej, langt videre," svarede jeg med en vis stolthed, "jeg går over Frankfurt til München, og derfra til Rom og Neapel."

"Jamen, De må dog se Hamburg," indvendte han, "det er en gammel, mærkelig by, hvor jeg har gode forbindelser; da wollen wir doch ein Paar Tage herumbummeln."

Jeg så forbavset på den unge elegante mand, men betakkede mig for hans forslag, ligesom jeg afslog en indbydelse til at spise hos hans fader, en rig bankier, hvis navn han nævnede.

"Ja, så følger jeg Dem til Frankfurt," fortsatte han med en vis nådig fortrolighed. "Jeg har vigtige forretninger dér, hvoraf jeg venter mig meget; det er også en interessant by, som De kan have godt af at se."

Samtalen tog nu en mere almindelig gænge, og han fortalte mig, at han var ansat hos en rig bankier i Frankfurt, hvis kompagnon han i tiden håbede at blive, og derved kom spørgsmålet fra hans side meget naturligt, nemlig om jeg rejste på kreditiv eller anvisning.

Jeg svarede, at jeg havde kreditiv fra J. P. Suhr & Søn, men at jeg tillige havde taget 800 frcs. med i guld.

"Så må De være meget forsigtig," udbrød han med en betænkelig mine, "De aner ikke, hvor let De kan blive bestjålet, især når De når Italien."

"Å, det har ingen nød," svarede jeg leende, "jeg bærer dem i et bælte på min bare krop, og der vil næppe nogen søge dem."

"Men hvad gør De da om natten?" spurgte han leende. "De kan da ikke ligge med guldbælte på?"

"Så lægger jeg det i min rejsetaske, som jeg altid har hængende ved siden af mig." Han så lidt ud for sig og sagde pludselig: "Hør, det bliver koldt heroppe, skal vi ikke gå ned i salonen og få os en flaske vin, jeg kender restauratøren og ved, at han har en udmærket Rüdesheimer."

Det var virkelig blevet koldt, tågen begyndte at lægge sig klamt hen over dækket, og det var højst behageligt at komme ned i den lyse, varme salon, hvor en smækker rhinskvinsflaske og et par grønne glas kort efter blinkede os i møde.

Den ædle vin gjorde os begge snaksomme, og jo mere den stiger til hovedet, desto lettere bliver man til en vis grad fortrolige med hinanden. Han fortalte mig om sit rige, overdådige liv i Hamburg. Jeg betroede ham min rejseplan, og da vi endelig havde tømt et glas på en gensidig lykkelig rejse, gik jeg noget ør i hovedet ind i mit lukaf.

Her var lige så kvalmt og indelukket som der havde været friskt og luftigt i salonen. Jeg klædte mig halvt af, kastede mig i køjen og forsøgte at sove; men jeg måtte snart sande den unge tyskers ord, at det ikke var rart at ligge med guldbælte, thi hvordan jeg vendte og drejede mig, kunne jeg ikke få guldstykkerne til at blive bløde.

Ærgerlig stod jeg op, løsnede bæltet, stak det i min rejsetaske og ville hænge den ved mit hovedgærde; men da der ikke fandtes nogen krog her, anbragte jeg den på en knage nær ved lukafets forhæng.

Jeg gik atter til køjs, men søvnen ville ikke komme, og nu syntes jeg, at jeg hørte nogen liste ude i den smalle gang, og pludselig faldt tyskerens ord om at blive bestjålet mig stærkt på sinde. Jeg rejste mig, tog bæltet ud af rejsetasken og hængte atter denne på sin plads.

Lidt efter gjorde trætheden og vinen sin virkning, jeg faldt i søvn og sov så fast, at jeg ikke vågnede før skibet tørnede mod bolværket i Kiel. I en fart sprang jeg op, klædte mig på og ville tage min rejsetaske, men knagen var tom. Forgæves ledte jeg hele lukafet igennem, forgæves spurgte jeg kahytsjomfruen; alle folk havde haft rejsetasker, men hvor var min? Jeg gik ned i salonen for at spørge efter den; men til min store overraskelse kom stewarden mig i møde med en regning, som en herre i snorefrakke havde nægtet at betale. Nu forstod jeg det hele, jeg betalte regningen og gik fra borde lettet for min rejsetaske, men beriget med mere menneskekundskab end da jeg gik om bord.

I Hamburg måtte jeg opholde mig en hel, kedelig dag, inden diligencen afgik til Hamburg, og henad aften fo'r jeg med jernbanen af sted til Frankfurt. Her delte jeg min opmærksomhed mellem tre, ganske vist meget heterogene ting: den zoologiske have, Judengasse og Goethes hus; tre ting, der hver for sig er meget seværdige, men dog som helhed danner en sælsom kontrast.

Mit ophold var kun kort, thi stemningen mod Danmark var dengang mindre god. Da jeg havde set en græsselig opera, hvor

elskeren, en tyk tenorist, der var klædt i rustning, knælede for sin tilbedte, skete det uheld, at benskinnerne slog klik i bøjningen ved knæet, så at han ikke mægtede at rejse sig. Forgæves sang han sin arie om igen, og blev til sidst under hele publikums latter kørt ud ad kulissen ved to statister, hvorefter han senere pligtskyldigst blev fremkaldt. Han bukkede gentagne gange meget dybt, men vogtede sig vel for igen at komme på knæene.

Så peb lokomotivet på ny. "Einsteigen, alles fertig," klang det hen ad waggonrækkerne, og nu gik det i susende fart mod München, som skulle være mit vinterophold, og hvor jeg ville høre den berømte von Siebolds forelæsninger. Schiødte havde givet mig et par ord med til ham, og fra min gode ven professor Carl Holck havde jeg fået en varm anbefalingsskrivelse til oberløjtnant von S., med hvis søster Holck var blevet gift; men inden jeg nåede at aflevere disse anbefalingsbreve, hændte der mig et lille rejseeventyr, som jeg dog må tage med.

I min rejsehåndbog havde jeg læst, at man fra hotellet: "Zum vier Jahreszeiten" skulle kunne se de bayerske alper, når man tog værelse i øverste etage. Da jeg aldrig før havde set bjerge, forlangte jeg ved min ankomst et af de øverste værelser, og skønt portieren syntes at studse, blev min kuffert dog slæbt op til 5. sal, hvor jeg fik anvist et kammer, der mere udmærkede sig ved tarvelighed end komfort. Jeg lukkede vinduet op, stirrede ud i det klare måneskin, men så ikke mere bjerg end fra mit vindue på Nørregade. Så fik jeg lysene på skrivebordet tændt for at meddele min søster, at jeg havde nået München. Just som jeg havde endt mit brev og ville begive mig til ro, hørte jeg listende trin ude på gangen, derpå en mandlig og kvindelig stemme,

som kort efter klang fra det værelse, der lå lige ved siden af mit. I begyndelsen agtede jeg ikke derpå; men da døren var lige ved siden af min seng, og da samtalen lidt efter lidt antog en meget erotisk natur, tillod jeg mig at banke på døren for at give til kende, at de ikke var ene deroppe.

Amor, Venus og alle nymfer tog flugten, som havde de hørt et pileskud, og meget fornøjet lagde jeg mig til hvile, træt af den lange besværlige rejse.

Jeg sov endnu fast, da jeg om morgenen blev vækket ved et forfærdeligt spektakel ude på gangen. Der var en løben af opvartere, vimsen af stuepiger, som snakkede i munden på hverandre; derpå hørte jeg tunge, taktfaste trin, og en stemme, som barsk udbrød: "Folgen Sie mit, Sie sind verhaftet," hvorpå en angstfuld, kvindelig stemme udbrød: "Ach Heinrich! Heinrich! Was hast Du gethan?"

Jeg fo'r ud på gangen og fik akkurat den sidste scene at se. To gendarmer med trekantede hatte førte den elegante herre i snorefrakke mellem sig, og henne ved døren stod en nydelig, ung pige og vred fortvivlet sine hænder.

Det var min ven fra dampskibet, og nu forstod jeg "de vigtige forretninger" den elegante herre havde haft i Frankfurt, og da jeg senere talte med oberkellneren, fortalte han mig, at fyren sent om aftenen havde forlangt et af de øverste værelser for sig og sin hustru. Det sidste udtryk måtte dog vistnok forstås med modifikation, thi om morgenen havde politiet arresteret den elegante herre, som ikke var andet end en handelskommis fra Hamburg, der var løbet bort med en rig bankiers datter fra Frankfurt. Ja, på rejse erhverver man menneskekundskab.

Min første gang var til oberløjtnant von S., som modtog mig med åbne arme og hele den hjertelighed, som er sydtyskerne ejendommelig. Han indbød mig til frokost, hvor han ville præsentere mig for sine to søstre, der virkelig var meget smukke piger, i det mindste den ene; thi den anden gjorde honnørs ved frokostbordet med sort halvmaske, og da jeg forbavset spurgte von S., hvad det skulle betyde, forklarede han, at så længe hun havde det bygkorn ved øjet, beholdt hun masken på. Jeg måtte le af dette bizarre indfald, men senere forstod jeg det ret godt; thi når man er så smuk som hun var, virker et bygkorn dobbelt forstyrrende.

Om eftermiddagen gik jeg til professor von Siebold, en prægtig gammel sydtysker, med stor hjertelighed og et ægte jovialt væsen. Han læste Schiødtes brev og bemærkede, at hvis jeg ville høre hans forelæsninger, blev det nødvendigt, at jeg lod mig indskrive i et af de såkaldte: "Bunde", og foreslog mig "*Bavaria*", som et af de bedste. Lidt forskrækket spurgte jeg ham, om jeg også skulle anlægge tysk studenterdragt; men han svarede, at når jeg blot bar "der Bundesband", ville dette være tilstrækkeligt.

Medens vi således talte sammen, fik han et brev, der øjensynlig satte ham i det allersletteste humør; han kastede det på bordet, gik flere gange urolig op og ned ad gulvet og mumlede: "Ach, die Lumpenkerls, ach die Lumpenkerls."

Da han så, at jeg iagttog ham, standsede han pludseligt foran mig og udbrød:

"Tænk Dem engang, vi har her i Bayern gjort et af de mærkeligste fund, der nogen sinde er faldet i en nations lod, og nu kan jeg ikke få regeringen til at give de lumpne penge. Der

bliver budt 25.000 gylden af "British Museum", og så meget vil regeringen ikke betale for en skat, der vil sætte hele videnskaben i forbavselse."

"Er det en antik statue?" spurgte jeg noget naivt.

Siebolds ansigt fik et næsten komisk udtryk: "Ach," sagde han, "hvis det blot var sådan noget tøjeri, som man kan finde i tusindvis, når man graver på de rigtige steder; nej tænk Dem, det er aftrykket af et firben med fuglevinger og fuglehale, med virkelige fjer, kort sagt, det er det tydeligste bevis på krybdyrformens overgang til fugletypen. Der kendes kun det eneste eksemplar i hele verden, og det skal nu gå til de fordømte englændere."

Han næsten vred sine hænder og udbrød:

"Ja, wenn ich das verschlucken kann, dann kann ich alles verschlucken."

Jeg forstod fuldt ud hans sorg og indignation. Det var i Bayern som alle vegne, man giver tusinder til kanoner, men for videnskaben har man kun småpenge til overs.

Da jeg ville gå, spurgte Siebold, om jeg ville spise til aften med ham, og da jeg atter kom tilbage til von S., indbød han mig til det samme. Jeg undskyldte mig med Siebolds indbydelse; men han udbrød leende: "Det skal De ikke bryde Dem om, så spiser han sammen med os; kom kun til mig klokken 7."

På det fastsatte klokkeslæt stod von S. tilligemed den umaskerede søster uden for porten, og begge udbrød, næsten i munden på hinanden:

"Vil De i 'Hofbrauerei' eller 'Zum Augustin'?"

"Vi skal jo til v. Siebold," svarede jeg.

"Ja," sagde v. S., "han drikker sit øl et af de to steder, og jeg har væddet med min søster om, at det i aften er i 'Hofbrauerei'."

Det snurrede lidt for mig; men v. S. tog mig under armen og snart sad vi i det berømte bryggeri, hvor vi ganske rigtigt traf v. Siebold, omgivet af forskellige unge videnskabsmænd og studenter, der alle sad med skummende ølkrus foran sig.

Jeg fik et lignende, og kort efter bragte en trivelig kellner mig en tallerken med sorte ræddiker, knackwurst og et surbrød med salt og anis, hvis smag ikke ret harmonerede med det øvrige, men som gav tørst til at drikke på, hvad Siebold bemærkede. Bohavet var yderst tarveligt, skurede borde, træstole, kort sagt det hele mindede om et italiensk osteri, kun at her var mere rent og at der flød øl i stedet for vin.

Vi var snart i en munter samtale, og jeg måtte i høj grad beundre den jævnhed og naturlighed, der var imellem den berømte professor og hans elever. Havde man ikke vidst bedre, skulle man have troet, at han sad mellem sine unge sønner.

Med stor møje fik jeg min første seidel tømt; men næppe var det sket, før der til min store forskrækkelse stod en ny, og således blev det ved flere gange, indtil endelig v. Siebold belærte mig om, at jeg ikke måtte klapre med låget, da dette var det samme som at forlange kruset fyldt. Da Siebold endelig rejste sig og gik hjem, foreslog v. S., at vi nu skulle gå hen i "Augustiner Brauerei"; men jeg bad om at måtte have dette til gode til en anden gang, da det kvantum jeg havde fået, var nok til at skaffe mig hovedpine for næste dag.

Under det lange ophold i bryggeriet havde jeg god lejlighed til at iagttage mine vordende kollegaer, de unge bayerske

studenter, og da læseren næppe ved hvorledes en sådan dengang så ud, skal jeg tegne ham i få træk.

På hovedet en flad, skyggeløs hue, næsten af form som en flaskebakke og så lille, at den holdtes fast ved en elastik, for at give den det rette fald bag ad nakken. Under huen et langt hår og et noget fedt, opdunstet ansigt, i reglen med én eller to skrammer tværs over kinden eller en manglende næsetip. Brystet og ryggen omsluttedes af en snævert siddende jakke, så kort, at den ikke dækkede personens agterspejl, der tilligemed benene fremhævedes ved et par snævert siddende hjorteskinds benklæder, som lignede trikot. Føj hertil et par sporebesatte ridestøvler, der gik til knæene, "der Bundesband" tværs over brystet med en vældig schläger, og da vil man have et nogenlunde billede af disse bayerske musasønner, der gik omkring selvbevidste og stolte, vel vidende, at en del af Münchens borgere levede af dem.

Jeg nægter ikke, at jeg den første aften fik det indtryk, at jeg var på maskerade, og da der midt under bordet ved det tarvelige aftensmåltid opstod et forfærdeligt slagsmål mellem de store hunde, som hver af disse herrer gerne førte med sig, forstod jeg også ridestøvlernes betydning. De sparkede ypperligt, og dem kan en hund ikke bide igennem.

Selve München skuffede mig i allerhøjeste grad, og man får her et tydeligt indtryk af, at det ikke hjælper at sammendynge kunstværker i arkitektur og billedhuggerkunst, når de ikke svarer til omgivelserne.

Den kolossale Bavaria-statue syntes mig kun et forsøg på at overtræffe alle andre i størrelse. "Ruhmeshalle" forekom mig et militært praleri, og hvad "Propylæerne" og de øvrige græske

bygninger angår, da følte man den strenge kulde, den bidende vind og den faldende sne som en forunderlig modsætning til den natur, hvor disse bygninger oprindelig hørte hjemme. Men hvad der mest af alt skæmmede byen var dog det uhyre forbrug af øl, som alle vegne trådte en i møde. Man så virkningen af det i de urene, stinkende kroge, i de bayerske ansigter, og mest af alt i studenternes ydre. De var næsten alle blegfede, opdunstede med fremstående maver og tynde ben; alt virkninger af en drik, der er blevet skæbnesvanger for Bayern.

Jeg, der kom fra det hjemlige, danske studenterliv, havde i begyndelsen den allerstørste møje med at finde mig til rette mellem disse duelhelte, for hvem et par skrammer syntes at være en nødvendighed; men på den anden side må jeg tilstå, at de vandt ved nærmere bekendtskab. En vis gemytlig trohjertethed var fremherskende hos dem, de var stolte af deres by og ville gerne vise en fremmed omkring; de indbød mig til deres fester, og snart efter var jeg medlem af Bundet "Bavaria".

Her overværede jeg en fest, som viste mig de bayerske studenter i et nyt lys; her blev hverken holdt taler, politiseret eller sunget komiske viser, derimod havde de et udmærket orkester og et par kvartetter af stor musikalsk uddannelse.

Efter at disse havde sunget en times tid gik man til bords, og nu begyndte igen det forfærdelige ølbælleri, som stadig var mig en pine, da jeg ikke fandt nogen smag i det søde, fede bayerske øl, der nærmest lignede vort hvidtøl.

Til slutning blev der sat en mægtig sølvspand på bordet, en national hymne blev spillet, og nu gik spanden fra hånd til hånd. Den var afmærket med knapper, og når man fik den, skulle man under udråbet: "Heil Bavaria"! tømme indholdet ud

til den næste knap. Jeg måtte uvilkårlig mindes Thor, der ikke kunne tømme hornet, hvis bund stod i havet; thi jeg drak og drak uden at den forbistrede knap ville komme til syne. Så fik jeg dispensation af præsidenten, og nu gik resten af aftenen under en almindelig vrøvlende passiar, således at jeg var glad ved endelig at nå tilbage til hotellet.

Da jeg vel kendte den fjendtlige stemning, som dengang var oppe mod os danske, undgik jeg med vilje den aften at tage synderlig del i samtalen; thi jeg havde besluttet at holde mig fjernt fra alt, hvad der lå Danmark og Tyskland imellem. Jeg må imidlertid tilstå, at denne forsigtighed næsten forekom mig overflødig; thi mine nye kammerater var hele aftenen yderst elskværdige og kordiale imod mig, ligesom talen mest drejede sig om schlägerei og hvor man fik det bedste øl. Nej, uvejret skulle komme fra en anden kant, hvorfra jeg mindst ventede det.

Da jeg en dag besøgte von S. i kort-arkivet, hvor han arbejdede, indbød han mig til en fest i officersklubben. Jeg takkede for hans tilbud, men bemærkede, at jeg som civil ikke hørte hjemme dér, og at jeg i det hele var bange for, at jeg som dansk ikke ville blive vel set af de bayerske officerer; men v. S. forsikrede mig om, at jeg ikke ville udsætte mig for nogen som helst ubehageligheder, da han i forvejen havde talt med klubbens præsident om mit komme, og at det af denne ville blive pålagt officererne ikke at ytre sig om politik, så længe jeg var til stede.

Oprigtig talt havde jeg slet ingen lyst til at deltage i festen; men da jeg på den anden side nødig ville såre von S., gav jeg efter, og om aftenen stod jeg i fuld dress midt imellem de

mange uniformerede bayerske officerer. Netop denne civile dragt trykkede mig, og jeg lagde allerede ved min indtræden mærke til, at jeg ikke var vel set; thi når v. S. forestillede mig for sine kammerater, ytrede disse kun et par høflige ord og trak sig derpå atter tilbage, så at jeg snart følte mig som spurv i tranedans. Von S. var derimod elskværdigheden og hjerteligheden selv; han førte mig til bords, og ved hans side følte jeg mig mindre trykket af omgivelserne, kun lagde jeg mærke til, at der lige over for mig sad en lille tyk officer med et par ubehagelige, ondskabsfulde øjne og med et vist spotsk smil om munden, når han efter at have betragtet mig talte til sin sidemand. Jeg spurgte v. S., hvem det var, og han meddelte mig, at det var oberløjtnant v. K., til hvem han for resten ikke havde videre bekendtskab.

Efter en meget splendid soupé, hvor rhinskvin og champagne havde flydt i strømme, spurgte v. S., hvilken drik de danske studenter plejede at nyde til deres gilder; jeg svarede: "brûleau", og da hverken han eller hans kammerater kendte denne drik, foreslog v. S. leende, at jeg skulle brygge en bolle, og snart efter blev en mægtig terrin sat foran mig. Jeg lagde topsukkeret på jernristen, hældte den gamle rom over det, og nu blussede de blå flammer i vejret, til stor fornøjelse for de bayerske officerer, der også ville prøve at lave noget lignende.

Der hører dog en vis øvelse til dette arbejde, fordi luerne let slukkes så snart man sætter for megen rødvin til, og nu måtte jeg under latter og spøg omkring for at hjælpe de bayerske officerer; men da jeg kom til v. K., som havde gjort flere mislykkede forsøg på at få sin bolle til at brænde, frabad han sig min hjælp på en måde, der forekom mig stødende. Til gengæld

havde jeg den tilfredsstillelse, at hans bolle mere blev rom end "brûleau".

Man prøvede nu den ny drik, som man fra alle sider roste; men jeg mærkede snart, at lige så vant som de bayerske officerer var til deres hjemmeøl, lige så lidt kunne de stå sig for virkningerne af den ny drik, hvoraf især v. K. syntes at blive kendelig påvirket. Han talte mere og mere højrøstet, sendte mig flere gange et udfordrende blik, og udbrød endelig med hævet stemme:

"Nej, disse danske er dog nogle lumpne karle! Jeg ved med bestemthed, at de under den sidste krig lod de fangne insurgenter hemmeligt skyde i Kastellet." Disse ord var ganske vist henvendt til v. K.'s sidemand, men de blev sagt med så høj stemme, at alle omkringsiddende hørte det, og de var ledsaget af et blik på mig, som tydelig viste, at forhånelsen var rettet mod mig.

Jeg rejste mig op og sagde:

"Hr. præsident, hr. oberløjtnant v. K. har i dette øjeblik udtalt, at vi danske er nogle lumpne karle, som hemmeligt lader vore krigsfanger skyde. Som dansk erklærer jeg herved, at v. K. har fremsat en infam løgn, som jeg på det bestemteste må tilbagevise."

Nu blev der et frygteligt spektakel, v. K. rejste sig med en mine, som ville han slynge mig sit glas i ansigtet, og råbte bleg af raseri, at han skulle lære mig, hvad det ville sige at kalde ham en infam løgner.

Jeg svarede ham, at dette havde jeg ikke gjort, jeg havde kun erklæret hans udsagn for infam løgn; men dette udsagn kunne

han jo have fra kilder, på hvilke beskyldningen for løgn da måtte falde tilbage.

Nu skældte v. K. mig ud for en prokurator, et kneb han nok skulle banke ud af mig; men præsidenten bemærkede, at han måtte give mig ret, og idet han foreholdt v. K., at han havde krænket gæsteretten og den trufne aftale, foreslog han forlig på den betingelse, at jeg afgav en erklæring om, at v. K.'s udsagn var falskt, men ikke opdigtet af ham selv.

Herpå gik jeg naturligvis ind; men stemningen var brudt, og kort efter forlod v. S. og jeg salen, medens v. K. vedblev at demonstrere, indtil nogle af hans kammerater trak af med ham.

Da vi kom ud i den kolde, mørke nat, thi München var dengang meget slet oplyst, gik v. S. i nogen tid tavs ved min side; men endelig sagde han: "De ved ikke, hvor meget det hele optrin har ærgret mig. Jeg havde stolet på, at når en bayersk officer gav sit løfte, var han bundet derved som ved æresord; men med v. K. er der intet at stille op, han er en dårlig fyr og hævngerrig. Pas derfor på ikke at møde ham tiere, og skulle De se ham, gå da helst af vejen for ham."

Den næste middag gik jeg som sædvanlig op på den restauration, hvor jeg plejede at møde v. S., og da han ikke var kommet, bestilte jeg en tallerken suppe og sad ganske alene ved det tomme bord. Pludselig gik døren op, og ledsaget af en yngre officer trådte v. K. ind i værelset.

Næppe havde han fået øje på mig, før han udbrød:

"Jetzt sitzt der verdammte Däne wieder da!" og idet han greb en snavset serviet, kylede han den hen ad bordet på en sådan måde, at den havnede i min suppe.

Jeg fo'r op, og da han i det samme gik forbi mig med et hånende smil, tog jeg servietten og slyngede ham den lige i ansigtet, så de hvide nudler blev hængende i hans sorte, stride skæg.

"De er et æsel!" sagde jeg.

V. K. blev bleg af raseri, og forsvandt uden at sige et ord ind i det næste værelse, hvor han smældede døren til efter sig. Jeg bestilte en ny tallerken suppe; men inden den blev mig bragt, trådte den unge officer ind og rakte mig v. K.'s visitkort, idet han sagde:

"Jeg håber, De forstår betydningen heraf?"

"Fuldkommen vel," svarede jeg.

"V. K. har bedt mig være hans sekundant. Tør jeg udbede mig navnet på Deres?"

"Oberløjtnant v. S.," svarede jeg ufortøvet.

"Meget vel, jeg skal møde hos ham i eftermiddag, for at vi kan blive enige om betingelserne for duellen." Dermed bukkede han og gik atter ind til v. K., og jeg skyndte mig op i kort-arkivet, hvor jeg var så heldig at træffe v. S.

Næppe havde denne hørt, hvad der var sket, før han kendelig bestyrtet udbrød: "Tænkte jeg det ikke nok, det bliver en højst ubehagelig affære for Dem; thi v. K. fører en udmærket klinge, og De slipper ikke derfra uden et par blodige skrammer."

"Dem ønsker jeg ikke at tage imod. V. K. har to gange fornærmet mig på det groveste, og som den udfordrede bestemmer jeg betingelserne. Jeg kender ikke de tyske parader, og jeg vil derfor hverken afgøre sagen med sabel eller kårde; men hvis v. K. skulle foretrække pistoler, står jeg ganske til hans tjeneste."

"Kære ven," udbrød v. S., "De må dog ikke tage den historie som en livssag, dertil er den virkelig alt for ubetydelig."

"Jeg tager den kun som et nødværge," svarede jeg. "Jeg ønsker ikke at få mit ansigt skamferet af v. K.'s klinge, og synes fornærmelsen har været grov nok. Jeg fastholder derfor pistoler og beder Dem gøre v. K. opmærksom på, at jeg som den udfordrede har første skud og at vi bestemmer afstanden til 10 skridt."

"Men betænk dog følgerne!" udbrød v. S. "Skyder De ham, vil De ikke undgå en ny udfordring af en af hans kammerater, og De vil dog ikke decimere vor armé?" tilføjede han smilende. "Skyder han Dem, er det endnu værre. Husk dog på Deres familie."

Da min afdøde fader, som havde studeret i Gøttingen, engang havde sagt mig, at jeg skulle vælge pistoler, hvis jeg blev udfordret i Tyskland, fordi de tyske studenter i reglen går af vejen for den slags dueller, fastholdt jeg min påstand, idet jeg tilføjede, at hvis v. K. ville gøre mig en undskyldning, ville jeg dermed anse sagen for jævnet.

"Så kender De kun dårligt v. K.," svarede v. S. "Han er en rå karl og er ikke vel set ved regimentet, og i det hele taget en svirebroder og spillegast; men den slags folk har jo også deres venner."

"Så snart jeg har talt med v. K.'s sekundant, skal jeg komme op på hotellet og meddele Dem resultatet. Måske lader sagen sig dog ordne på en eller anden måde; men det er en fatal historie, og hvad der især piner mig, er, at jeg har bragt Dem ind i den."

Om aftenen kom von S. op til mig på hotellet, han var i kendelig slet humør og ytrede sin harme mod v. K., med hvem han nylig havde talt. Denne havde ikke villet høre det ringeste om undskyldning, men afsluttede samtalen med de ord, at det var ham ganske ligegyldigt, om han sendte mig ud af verden ved kårde eller pistol.

V. S. gik et par gange tavs op og ned ad gulvet, så vendte han sig mod mig og sagde lidt forlegen: "Forstår De at omgås med pistoler?"

Jeg fortalte ham om mine skydeøvelser på Kronborg hos den gamle tapre general Lunding, og sluttede med den ytring, at når jeg dér havde kunnet splintre en østersskal gang efter gang på ti skridts distance, skulle det gå underligt til, om jeg ikke kunne træffe sådan en øltønde som v. K.

"På en østers skyder man med sindsro," sagde v. S.; "men har De nogen sinde prøvet det lige over for et menneske?"

"Nej," svarede jeg.

"Nuvel," vedblev han, "så vil jeg blot råde Dem til at tage sigte fra neden af opefter, og i det hele holde lavere end der, hvor De vil træffe. Jeg skal i morgen bringe mine egne pistoler med, dem er jeg sikker på, og nu farvel. Gør alt klart til mødet, toget går kl. 8, jeg skal være hos Dem en halv time før."

Mødestedet var et lille skovparti i nærheden af München, hvis navn jeg har glemt, noget der svarer til vort Ermelund; men hvor affærerne ikke plejer at gå så uskyldigt af som hos os. Da v. S. var gået, pakkede jeg min kuffert, betalte min regning og gik til Siebold, hvem jeg meddelte, at jeg af private grunde blev nødt til at afslutte mit ophold i München. Jeg ved ikke, om han havde hørt noget om optrinnet i officersforeningen, men tror

det næsten; thi han gjorde mig ingen spørgsmål om grunden til mit pludselige opbrud.

Jeg var den aften i en underlig nervøs sindsstemning. På den ene side forekom den hele afgørelse mig efter danske begreber så tåbelig, at jeg næppe forstod den; men på den anden var jeg viklet så dybt ind i den dumme affære, at jeg ikke kunne trække mig tilbage. Jeg gik en lang tur helt ud i Münchens yderste forstæder, forvildede mig og kom atter tilbage langs Isarflodens glimtende vande, og medens jeg gik her, lyttende til bølgernes skvulpen og betragtende den lyse stjernehimmel over mig, kom jeg til at tænke på chevalierens ord i "*Ninon*", at disse kloder går i deres faste, uafvigelige baner, uden nogen sinde at støde mod hverandre, medens vi mennesker er underkastede tilfældighedens lov og løber på hverandre uden den mindste grund.

Da jeg havde spist til aften, faldt mine kære i hjemmet mig tungt på sinde, og jeg skrev et brev til min søster, hvori jeg med god grund meddelte hende, at jeg ikke befandt mig videre vel i München og at hun ikke skulle blive forskrækket, hvis hun i den første tid ikke fik brev fra mig; men da jeg havde læst brevet igennem, rev jeg det atter itu af frygt for, at denne meddelelse netop skulle gøre hende urolig.

Jeg havde troet at skulle tilbringe en søvnløs nat; men til min store forbavselse vågnede jeg først, da de dybe malmtoner fra "Frauenkirche" meddelte mig, at klokken var 7. Jeg sprang hurtigt op, klædte mig på, og kl. 7½ hørte jeg v. S.'s hurtige trin. Kort efter stod han i mit værelse, idet han satte en lille firkantet kasse på bordet.

"Det er et rent selvmordervejr," sagde han ærgerlig, og nu først lagde jeg mærke til, at sneen faldt i tætte flokke og at stormen susede forbi vinduet.

"V. K.'s sekundant har lovet at være her om et kvarter. Vi kan da følges ad på jernbanen, hvor vi rimeligvis træffer v. K.; men De kan jo køre i kupé med mig."

Han gik op og ned ad gulvet med hastige skridt, uden at sige mere; selv stod jeg ved vinduet og stirrede op på den tunge, blygrå himmel, – nu slog klokken tre kvarter. Der gik 10 minutter i dyb tavshed fra begge sider, så sagde v. S. pludselig: "Jeg kan ikke begribe, hvad der går af v. K.'s sekundant, nu har vi kun 5 minutter til at nå jernbanen!"

Vi ventede, hvert minut forekom mig som en evighed. Da slog klokken 8, der lød trin på trappen, døren blev revet op og v. K.'s sekundant vinkede ad v. S. uden at komme ind til os.

Kendelig forbavset gik v. S. ud til ham, og jeg hørte nu en hviskende samtale, hvis ord jeg ikke kunne opfatte. Lidt efter kom v. S. ind, slængte kappen over skuldrene, tog pistolerne under armen og spurgte smilende: "Vil De spise frokost hos mig?" Da han så min forbavselse, klappede han mig venligt på skulderen og sagde: "Denne gang er lykken bedre end forstanden; den unge løjtnant meldte mig, at v. K. ikke kunne møde."

"Hvorfor ikke?" spurgte jeg.

"Fordi han er arresteret. I går aftes, da han forlod officersklubben, bebrejdede præsidenten ham hans opførsel, det ene ord tog det andet, og til sidst gav v. K. sin oberst en ørefigen. V. K. vil nu blive stillet for en krigsret og rimeligvis få

et halvt års fæstningsarrest. De har vel ikke lyst at vente så længe?"

"Nej," svarede jeg, "det glæder mig, at sagen dermed er afgjort."

"Det er den ikke," sagde v. S. alvorligt. "Med v. K. kommer De ikke til at duellere; men hvor dårlig en fyr han end er, har han dog kammerater, som har følt sig krænkede på hans vegne. De vil næppe undgå at modtage en ny udfordring, og hvis De vil lyde mit råd, så bliv i dag hos mig og rejs i aften. Nu kan De gøre det med fuld honnør."

Let om hjertet tilbragte jeg en behagelig dag hos v. S. og hans to elskværdige søstre, og sent om aftenen rullede toget til Innsbruck frem for perronen. På denne tog v. S. en hjertelig afsked med mig, og idet toget dampede af sted, vinkede han med hånden og råbte:

"Ade, lieber Hr. Doktor, Ade auf Wiedersehen!" Dette gensyn kom også, men først 30 år senere, og da det giver afslutningen på den lille duelhistorie, skal jeg meddele det her.

Jeg var inviteret til et middagsselskab i København, hvor jeg blev forestillet for professor Holcks enke, som var en søster til v. S. Hun spurgte mig, om jeg kunne erindre hendes broder, og da døren i det samme gik op, så jeg en høj gråskægget herre, som jeg ikke kendte, træde ind med militær anstand. Værten forestillende mig for oberstløjtnant v. S.; men det var mig ikke muligt at genkende den unge v. S. i dette barkede, stærkt markerede ansigt, og jeg spurgte derfor, om han havde været oberløjtnant i 1862 og ansat ved kort-arkivet i München. "Ganske vist," svarede han noget forundret, "og Deres navn er?" Jeg nævnede det, og nu udbrød han fornøjet:

"Så ses vi dog endnu en gang; ja vi havde glade dage dengang De var i München."

"Husker De duellen med v. K.?" spurgte jeg. "Det var dog et held for mig, at han gav sin oberst den ørefigen."

Han så lidt forundret på mig, søgte at samle sine tanker og udbrød endelig: "Åh jo, nu husker jeg det! De var jo i officersklubben den aften De kom i strid med v. K.; men," tilføjede han hviskende, "han slog ikke sin oberst."

"Det har De jo selv fortalt mig," udbrød jeg forundret, "husker De ikke fejl?"

Han trak mig lidt til side og fortsatte med dæmpet stemme: "Det var jeg dengang nødt til for regimentets skyld; men nu kan jeg sige Dem sandheden. V. K. var kommet dybt i gæld, og for at hjælpe på sine finanser havde han lånt kostbare værker, som han så pantsatte eller solgte. Han blev arresteret for tyveri netop som hans sekundant trådte ind for at hente ham til duellen. Nu er han død, ingen i München tænker mere på ham."

Tredje kapitel

Nattefart over Brenner. – Verona. – Milano. – Genova. – Ankomst til Civita Vecchia.

Just som v. S. sendte mig sin afskedshilsen, blev kupédøren hastigt revet op af en ung, elegant klædt herre, som bar en let rejsekuffert i hånden. Med stor omhu stillede han den ind under sædet og tog sin rejsehue på, idet han betragtede mig med et uroligt, forskende udtryk. Jeg så igen på ham og tænkte, at det måtte være en ung bayersk levemand, der ville foretage en lystrejse; men da jeg nu af erfaring havde lært, at man gjorde bedst i ikke at indlade sig med nogen, indtog jeg en magelig plads i kupeens hjørne og vedligeholdt en tavshed, der var en englænder værdig. Således rullede vi af sted over en halv times tid; men hver gang jeg lukkede øjnene op, lagde jeg mærke til, at den unge herre ikke alene betragtede mig, men også havde forandret plads, så at han var rykket mig betydelig nærmere. Jeg kom til at tænke på de mange overfald i jernbanekupeerne, og besluttede at holde skarpt udkig med min kontrapart gennem de halvt lukkede øjenlåg, og virkelig flyttede han sig lidt efter lidt så nær, at jeg pludselig slog øjnene op og spurgte, hvad han ville.

"Ak," udbrød han, idet han forskrækket fo'r sammen, "jeg ønsker gerne at betro mig til Dem."

Jeg stirrede forbavset på hans blege, noget sygelige ansigt og spurgte, hvem jeg havde den ære at tale med.

"Ich mache in Gläser," svarede han, "aber mein Namen kann ich nicht sagen, entschuldigen Sie."

Altså en probenreuter, tænkte jeg, pokker må vide, hvad han vil.

"Ser De," vedblev han med en fortrolig hvisken, "jeg har bumlet en del omkring i München og har derved pådraget mig en sygdom, som jeg gerne ønsker at holde skjult; vil De tage mig under behandling, når vi kommer til Innsbruck? Ser De –."

"De må ikke fortælle mig mere," udbrød jeg hastigt, "jeg er slet ikke doktor."

"Nu lyver De!" råbte han, idet han rejste sig endnu blegere end før. "Jeg hørte, at den officer, som De tog afsked med, kaldte Dem doktor."

"Jeg har i København taget en eksamen, som svarer til den tyske doktorgrad; men jeg er naturforsker og vil ikke have noget med Dem at gøre."

Nu blev fyren, som muligvis var lidt sindssyg, aldeles rasende, fo'r ind på mig, greb mig i brystet og sagde, at jeg var en løgnagtig skurk. Jeg kastede ham tilbage i hjørnet af kupeen, og guderne må vide, hvad enden på hele optrinnet ville være blevet, hvis jeg ikke havde hørt signalpiben, som angav, at vi nærmede os en station. I en fart fik jeg min håndkuffert ned af nettet, sprang ud af døren og søgte ind i en kupé, som var fuld af snakkende og rygende bayrere. Nattesøvn fik jeg ikke, og da jeg kom til Innsbruck, var den elegante herre heldigvis forsvundet.

Det maleriske Innsbruck med sine sneklædte bjerge lokkede mig ikke. Her var lige så koldt som i München, og da jeg havde

spist til middag, bad jeg kellneren bestille mig en plads med diligencen over Brenner.

"De vil da vel ikke rejse i det vejr?" udbrød han og så forbavset på mig.

Jeg troede at det var et hotelfif og svarede, at jeg ville rejse, hvordan vejret så var.

"Meget vel, herre," svarede han, "men jeg må på det bestemteste råde Dem derfra. Vi, som bor her i Innsbruck, kender vejret bedre end de fremmede, og jeg kan sige Dem, at vi i nat vil få en forrygende snestorm, som rimeligvis vil vare i tre dage." Ah, tænkte jeg, det vil sige tre dages ophold her i hotellet, og rakte ham penge til billetten.

Ulykken ved at gøre rejseerfaringer er imidlertid den, at man bliver mistroisk, og her viste det sig, at den skikkelige kellner havde talt fuld sandhed; thi da jeg nåede diligencen, føg sneen mig om ørerne, stormen tudede gennem Innsbrucks gader, og til min forbavselse så jeg, at jeg var den eneste passager. "Kommer her ikke flere?" spurgte jeg postføreren, som stod ved siden af vognen.

Han så arrigt på mig og svarede: "Fanden skulle køre over Brenner i det vejr, når man ikke er nødt dertil. Einsteigen!" Med disse ord smækkede han døren til den tunge diligence op, og jeg kravlede ind i et polstret rum, der lugtede af ruslæder og gammel tobak. Lidt efter svang postillonen sin firehestepisk til et mægtigt knald, og af sted rumlede den svære diligence, medens jeg tænkte, om det dog ikke havde været bedst, at jeg havde lyttet til kellnerens råd.

Ud gik det af Innsbruck og snart efter opad. Sneen sad i tykke kager på vinduerne, så at jeg i reglen intet kunne se; men

når den af og til gled bort, stirrede jeg ud i et ravnesort mørke, hvor jeg kun øjnede enkelte lysglimt dybt nede. Således gik det et par timers tid; men jo længere vi kørte, desto voldsommere blev vindstødene, og når vi drejede om en kurve, hældede diligencen så meget, at jeg uvilkårlig fik frygt for, at et vindstød kunne kaste den over ende. Jeg slog vinduet ned og stirrede ud, over alt tykt mørke, faldende sne; men dybt, dybt nede klare lyspunkter fra beboede steder, hvor man nu sad i fred og hygge, medens jeg sad med livet i hænderne hver gang stormstødene tørnede mod vognen.

Til slutningen blev jeg så nervøs, at jeg lukkede vinduet til, lagde mig tilbage i vognhjørnet og lukkede øjnene; thi på kuskens og postførerens gensidige råb til hinanden kunne jeg mærke, at der var fare på færde.

Pludselig blev farten hurtigere, jeg hørte et par mægtige knald, det gav et stærkt ryk i diligencen, hemskoene faldt for og en klar lysning trængte ind i vognen.

Det var hospiciet, hvor vi skulle holde rast, og hvor et rigt dækket aftensbord stod færdigt til at modtage de rejsende.

Da jeg var ganske ene ved det lange bord, blev jeg ypperligt betjent, og da jeg havde drukket en halv flaske udmærket vin, gratulerede jeg mig til, at nu var det værste af Brennerturen overstået. Og med frejdigt mod steg jeg atter ind i den skumle karosse, som kort efter satte sig i bevægelse.

Uden for hospiciet og et stykke nedefter vedblev snevejret; men pludselig hørte jeg en brasende lyd på vognruffet, stormen hylede som besat, og nu opdagede jeg, at sneen havde forvandlet sig til et brusende skybrud, så jeg kunne se vandene skylle ned ad skråningerne. Af og til hørte jeg tunge drøn, som

af fjerne tordenbrag; det var sneen, der løst af regnen styrtede ned som laviner, og nu pludselig gik det op for mig, at hvis en sådan ramte diligencen, var vi alle fortabte. Jeg slog vinduet ned, men fik det hurtigt op igen, thi regnen brød ind i strømme, og nu tog diligencen en voldsom fart, som virkede højst foruroligende på mig.

Opad havde vi kørt i skridt, enkelte gange i trav; men nu gik det snart i skarpt trav, snart i galop, og hver gang vi svingede om et af vejens zigzaghjørner, knagede det i den gamle diligence, og samtidig dermed hørte jeg vinden hyle, kusken råbe til hestene, bjældeklang og piskesmæld, så jeg frygtede for, at firspandet havde taget magten fra kusken, og at vi var på vej til at gå nedenom og hjem. Da kom der pludselig et vældigt stormstød, i samme nu faldt bremsen, diligencen standsede, vogndøren blev revet op og postføreren stod foran mig.

"Hvad er der i vejen?" spurgte jeg.

"Fanden stå i det hele, vore lygter er blæst ud, den ene forløber er trådt uden for skaglerne, og vi må vente indtil kusken får det hele i orden. Tillader De, at jeg sætter mig ind til Dem, jeg er dyngvåd lige til skindet."

"Tror De, der er fare?" spurgte jeg. Han rystede på hovedet og svarede: "Der er altid fare, når man har sådant et vejr som i nat; men kan vi ikke få lygterne til at brænde, må vi køre "auf Gefühl"! Nå, hestene kender jo vejen."

Det lykkedes virkelig at få vore lygter tændte; men da vi ved en omdrejning af vejen fik vinden imod os, gik de atter ud, og nu syntes postføreren ganske at have tabt modet.

Han tændte en lille håndlygte, hængte den op og stirrede bleg og forstyrret ud gennem det åbne vindue, som jeg ikke kunne

formå ham til at lukke. Så satte han sig atter tilbage i vognen og lukkede øjnene, som om han sov; men når han hørte kusken råbe, fo'r han atter op, stirrede ud og bandede så forfærdeligt, at jeg tydelig kunne mærke, hvor angsten lagde ham ederne i munden.

Således gik det en times tid, da sagtnede farten, vinden aftog i styrke, og nu halede fyren sin tobakspung frem, stoppede en pibe og gav sig til at ryge en så forfærdelig diesertobak, at jeg var nær ved at få ondt. Endelig blev det mig for galt og jeg tillod mig venligt at spørge, om han havde i sinde at kvæle mig. Han svarede ikke, men smækkede begge vinduerne op, og da jeg ikke kunne udholde den susende træk, sagde jeg ham kort og godt, at han måtte sætte sig udenfor, hvis han ville vedblive at ryge.

"Hvem er De, siden De taler således til en kongelig-kejserlig postfører?" råbte han i en uforskammet tone. "Jeg skal vise Dem, hvem der er herre i diligencen, enten De eller jeg!"

"Jeg er fra Danmark," svarede jeg, "og hvis jeg havde Dem dér, skulle De få andet at vide."

"Ah, eine Däne," råbte han, "sie sind alle unverschämte Leute, aber warten Sie nur."

Lidt efter mærkede jeg, at vi kørte på stenbro, jeg skimtede i mørket nogle huse, og pludselig befalede postføreren kusken at holde. "Aussteigen," sagde han, idet han lukkede døren op.

Jeg trådte ud i ravende mørke på en stor, bar plads, regnen væltede ned i strømme, og rundt om mig hørte jeg små vandløb risle; men af huse kunne jeg ikke se det fjerneste. "Hvor er postgården?" spurgte jeg.

Han svarede ikke, men fik ved kuskens hjælp min kuffert langet ned fra ruffet, kastede den hen ad jorden og sprang med en høj latter ind i diligencen, som til min store forbavselse rumlede videre.

Jeg stirrede omkring, aldeles rasende over denne opførsel; men der var intet for mig at gøre. Regnen styrtede ned som et helt skybrud, gennemblødte mig i et øjeblik, og da jeg ikke turde forlade min kuffert, satte jeg mig resigneret på den i håb om, at der muligvis ville komme en eller anden, når jeg råbte. Endelig opdagede jeg langt borte et lys, der nærmede sig på en meget adstadig måde, og lidt efter stod en natvægter for mig med en hellebard på skulderen.

"Hvad bestiller De her?" spurgte han barsk.

Jeg fortalte ham mit eventyr, gav ham nogle drikkepenge, og fyren forsvandt atter i mørket, efter at have forklaret mig, at diligencen om natten ikke kørte op foran noget hotel. Efter et kvarters pinlig venten, kom endelig en drager, der bragte mit tøj og mig selv i sikkerhed i en lille gæstgivergård, som jeg forlod den næste morgen, for med jernbanen at tage til Verona.

Hvilken overgang fra det lille mørke og smudsige hul i Botzen til det smukke italienske hotel, som modtog mig i Verona! Hvor tydeligt husker jeg ikke det plaskende springvand i gården, den venlige loggia med blomster og grønt, og den krydrede duft som fyldte luften, da morgensolen skinnede ind ad mine vinduer. Trods sin nordlige beliggenhed er Verona en ægte italiensk by med gamle paladser, prægtige kirker og talrige minder om den antikke tid, da kejserne smykkede den med templer, søjlegange og amfiteatre.

Da jeg imidlertid stadig længtes efter at nå Rom, kunne jeg kun ofre Verona et par dage, og fulgt af en fører, gennemstrejfede jeg i hast de mest seværdige steder.

Den gamle mand, som viste mig omkring, var heldigvis ikke af den slags førere, der foreviser en by som et menageri, med en ordstrøm, der aldrig får ende. Han var snarere ordknap, men valgte sine punkter med smag og havde til hver af dem en lille fortælling, fremsat på en så simpel og naturlig måde, at man følte han talte sandt. Vi beså "Piazza dei Signori" med Dantes billedstøtte, hvilede os under Palazzo Giusti's mørke cypresser og havnede endelig i det prægtige amfiteater, som en romersk kejser skænkede byen. Først her gik antikkens vældige storhed op for mig; thi skønt dette teater er langt mindre end Colosseet i Rom, er der dog plads til tresindstyve tusind tilskuere, medens de største af vore teatre kun når til en femtedel af dette antal.

Da vi havde taget plads på den øverste af de seksogfyrretyve rækker, pegede min gamle fører ned på arenaen og sagde: "Ja, nu er her tomt og øde; men tænk Dem alle disse sæder besat med tusinder af tilskuere, tænk Dem kejseren og hans hof i al sin pragt, og hundreder af vilde dyr, som i rasende kamp styrter sig imod hverandre dernede, så forstår man først, hvad et amfiteater vil sige. Nu ser vi kun præster og østrigere, men dengang –."

"De er da vel ikke østriger?" udbrød han pludselig forskrækket, da jeg ikke svarede ham, men fortabt i beskuelsen vedblev at stirre nedad.

"Nej," svarede jeg, "jeg er fra et land højt oppe mod nord, som De ikke kender."

"Danimarca!" udbrød han og hans øjne lyste.

"Hvoraf ved De det?" spurgte jeg hurtigt.

"Jo, for det er det land, der er længst oppe mod nord, og det er det land, der i tre år har kæmpet mod østrigerne, og dem hader jeg."

Jeg lod ham blive i troen og spurgte ham, om det østrigske regimente virkelig var så slemt som man sagde.

"Slemt!" udbrød han med lynende øjne, "det er ikke slemt, det er bøddelagtigt. Mænd bliver skudt, kvinder piskede og børn mishandlede, de er værre end de vilde dyr på arenaen." Jeg så måske lidt tvivlende ud, thi han rykkede mig nærmere og vedblev: "Ved De, hvad der for nylig er hændet? Vi havde en ung danserinde, som blev tilbedt af hele Verona, og hende har Redetzky ladet piske."

"Hvorfor?" spurgte jeg.

"Der var en stor fest i teatret, hun skulle optræde i balletten som amazone, og til slutning skulle hun udfolde fanen i spidsen for sine kampfæller. Hun havde en rivalinde ved teatret, som var skyld i hendes ulykke; thi da hun løste fanen for at svinge den, viste den ikke den østrigske ørn, men Italiens trikolore, og hele huset jublede af begejstring. Selv vidste hun ikke, at hendes rivalinde havde forbyttet fanen, men vedblev at svinge den, indtil gendarmerne styrtede ind på scenen og rev hende bort, og skønt hun var så uskyldig som Guds moder, blev hun pisket til blods og forvist fra sit fædrehjem. Sådan er disse østrigere, accidente!"

Den gamle mand fortalte denne lille historie med en lidenskab, som næsten fik mig til at tvivle; men seks år senere traf jeg på Ischia en meget smuk italienerinde, om hvem man ved *table d'hôte* fortalte den gamles historie.

Da vi var færdige med vor vandring, indbød jeg min fører til at tage en forfriskning sammen med mig i en af byens store cafeer. Sligt ville man ikke gøre her i København, men i Italien er man mere demokratisk; standsforskellen er så forsvindende, at man kan se skoflikkeren ved samme bord som den fornemme signore. Lokalet var fuldt af gæster, som enten sad i en livlig passiar eller i dyb tavshed spillede domino, da døren pludselig blev revet op, og en halv snes østrigske officerer trådte ind.

I samme nu forstummede al samtale. Dominobrikkerne væltedes om, en efter en listede italienerne ud, og efter fem minutters forløb var der ingen andre tilbage end de østrigske officerer, min fører og jeg.

Han så på mig med et betydningsfuldt blik og gik; således var tilstanden 1862 i Verona.

Da jeg kom igen 1872, havde den østrigske ørn knækket sine vinger, og Italiens trikolore vajede frit for vinden.

Gennem den lombardiske slette gik det fremad i susende fart; thi med hver dag voksede min længsel efter Rom. Vi havde jo nu snart december, og julefesten blandt skandinaverne ville jeg ikke forsømme. Kun i Milano gjorde jeg et kort ophold, og herfra bevarede jeg et minde, et af de skønneste på hele min rejse.

Det var en kold, klar vinterdag, himlen var blå som hos os om sommeren, solen strålede klart, og da jeg bøjede omkring hjørnet, lå foran mig i det lysende solskin et skinnende fepalads, hvidt som Alpernes nyfaldne sne og lysende i solen med tusinde slanke spir, der som marmorblomster rakte sig mod himlen. Vi har noget her i København, som vi kalder en

marmorkirke; men hvad er dens grålige farve mod det skinnende hvide marmor fra Lago Maggiore, hvoraf Milanos domkirke er bygget? Og hvad er vor Marmorkirke, der i form ligner et stort blækhus, mod gotikkens yndefulde stil og den overdådighed, hvormed denne kirke er smykket? Det er ikke nogen kirke, det er en marmorskov af slanke tårne, ornamenter og figurer, seks tusind i tallet, og så vidunderligt udførte, at øjet aldrig kan se sig mæt. Jeg har set mangfoldige kirker i mange af Europas lande; men både Nôtre Dame, Strassburgs Münster eller den af tyskerne så lovpriste Kølner Dom svinder bort som skygger mod denne rene marmorjomfru, der bader sig i den italienske himmels solskin. Da jeg stod øverst oppe, lå foran mig et vidunderligt panorama, først det gamle Milano, så villaer, haver og marker, og langt ude i det fjerne Alpernes mægtige kæde, hvis toppe lyste med skinnende sne. Aldrig glemmer jeg den følelse af storhed og skønhed, som den dag gennemstrømmede mit indre; selv i den mægtige St. Peter har jeg ikke følt noget lignende.

Da jeg efter en lang vandring atter vendte tilbage til jorden, gjorde også den jordiske trang sig gældende, og jeg besluttede for første gang at prøve, hvor vidt Bertini havde bragt mig i det italienske. Med megen frejdighed spurgte jeg en forbigående, hvor der lå "una restaurazione"; men manden stirrede forbavset på mig, rystede på hovedet og gik videre. Så spurgte jeg en anden, der ganske ugenert gav sig til at le, og endelig en tredje, som gjorde en betegnende gestus til panden og gik sin vej.

Nu faldt det mig ind, at jeg havde forset mig på det franske restaurant, og næppe havde jeg nævnet ordet "trattoria" før en elskværdig milaneser førte mig ind i en af hovedgaderne og

pegede op på et anseligt hus, idet han sagde: "primopiano", hvad der forbavsede mig meget, thi det var jo ikke musik, jeg gik efter.

Jeg kom ind i en meget elegant restaurant, kaldte på en camerière og forlangte "una carta da mangiare".

Fyren, det var meget elegant, så studsende på mig, thi jeg anede jo ikke, at jeg havde forlangt at spise papir; men med italienernes sædvanlige hurtighed gik det dog op for ham, at jeg havde ment en spiseseddel, og nu rakte han mig en sådan på omtrent en alens længde, med en masse for mig ganske uforståelige retter.

Jeg rystede fortvivlet på hovedet, og da fyren troede, jeg ikke kunne læse, gav han sig med rasende tungefærdighed til at opremse de halvhundrede retter, som spisesedlen lød på. Pludselig klang et ord, der forekom mig bekendt, og med en determineret mine sagde jeg "questa".

Et øjeblik efter kom fyren igen og serverede noget, som mit øvede naturforskerøje straks erkendte for en sneppe, der efter italiensk skik var stegt hel. Med ét vel anbragt anatomisk snit åbnede jeg den; men åh, rædsel! ud af dens kro væltede en fed stegt regnorm, og så havde jeg nok. Jeg betalte den selvfølgelig, tørrede mig om munden og gik igen med den bevidsthed, at jeg endnu ikke havde lært: "at snakke som en kanariefugl".

I det Herrens år 1862 var det italienske banenet ikke udviklet til den fuldkommenhed som nu, og da jeg måtte økonomisere stærkt med mine få rejsemidler, besluttede jeg at vælge søvejen. En dag sidst i november kom jeg til Genova, og øjnede fra højderne det vidunderlige blå Middelhav dybt under mine fødder. Min første gang fra hotellet var ned til havnen for at

høre om skibslejlighed til Civita Vecchia; men til min skuffelse gik det store Messagerie dampskib først i næste uge, hvorimod jeg med en lille fragtdamper kunne komme af sted næste dags aften. Hertil havde jeg dog ingen lyst; thi skibet, der lå fortøjet i havnen, så mig temmelig alderstegent ud, og jeg besluttede derfor at se alle Genovas mærkværdigheder, og havnede naturligvis den første aften i teatret.

Jeg så her en udmærket opera og derefter en ballet, der trodser enhver beskrivelse, og hvoraf jeg ikke forstod det allerringeste, uden at den var den bedste danser, som kunne springe højest. Til slutningen kom primadonnaen frem, lagde begge sine hænder i sine to meddanseres, og gav sig derpå til i rasende fart at svinge mølle under hele teatrets jublende bifald. Havde Bournonville set dette kunststykke, er jeg overbevist om, at han havde fået ondt; for mig, der var vant til hans stemningsfulde balletter og koreografisk ynde, virkede det hele modbydeligt.

Da jeg kom ud fra det varme, stærkt oplyste teater, slog en bidende kulde mig i møde. Vinden var sprunget om i nord og førte Alpernes snekulde ud over Middelhavet; ja, til min store forbavselse begyndte endogså enkelte snefnug at falde. Jeg skyndte mig hjem til hotellet, men fandt til min store ærgrelse mit værelse iskoldt, da camerièren havde glemt at lukke altandøren. Jeg ringede og forlangte ild i kaminen; men cameriéren forklarede mig, at den kun var opsat til pynt, men at han nok skulle skaffe varme på anden måde. Lidt efter kom han ind med en scaldino, det vil sige et stort kobberbækken fuldt af udbrændte gløder, som han anbragte på et bord i

nærheden af min seng. Selv satte jeg mig til at skrive, og kort efter gik jeg til ro.

Træt af den lange rejse og dens mange vekslende indtryk, faldt jeg hurtigt i søvn; men det var en søvn fuld af de forunderligste drømme. Snart forekom det mig, at jeg i susende fart styrtede ned af bjerget med et raslende jernbanetog, medens det lynede i det fjerne, snart at jeg svævede højt oppe i luften over et uendeligt solbeskinnet hav; men så faldt jeg pludselig ned fra den svimlende højde og vågnede med et ryk.

I første øjeblik kunne jeg aldeles ikke besinde mig, værelset var bælgmørkt, jeg følte en knugende hovedpine og en forfærdelig trang til at kaste op, men var ganske ude af stand til at røre mig. Jeg var i en tilstand, hvor drøm og virkelighed på en forunderlig måde gled over i hinanden. Jeg kunne aldeles ikke forstå, hvad der var i vejen. Men pludselig fo'r det som et lyn gennem mit hoved: "Du er i færd med at kvæles, kulbækkenet står jo lige ved sengen."

En frygtelig angst greb mig, og kun ved at samle hele min viljestyrke lykkedes det mig at komme så nær til udkanten af den brede seng, at jeg styrtede ned på gulvet, hvor jeg blev liggende som bedøvet. Kulden fra stengulvet blev mig pinlig, og ved at tage fat i en af sengens jernfødder, lykkedes det mig at komme så nær hen imod altandøren, at jeg kunne rive den op. Aldrig glemmer jeg den befriende følelse, som den kolde natteluft udøvede på mig. Jeg åndede den ind i dybe drag og kom endelig så vidt, at jeg kunne ringe på cameriéren, som med en hovedrysten bragte scaldinoen bort, idet han erklærede, at det umuligt kunne være den, som var skyld i mit

ildebefindende, men snarere, at jeg havde spist til aften uden for hotellet.

Jeg gik atter til sengs og vågnede først højt op ad formiddagen, ør, fortumlet og med en knugende hovedpine. Pludselig følte jeg et jagende stik i det ene øje, og ved at se i spejlet opdagede jeg til min rædsel, at det var blodrødt og at det andet var på vej til at følge dets eksempel. En knugende angst greb mig. Så var da det kommet, jeg havde frygtet mest af alt, det at ligge ene og forladt i en fremmed by, hvor man ikke forstod sproget, ikke kendte noget menneske og hvor man kunne falde i hænderne på læger, som ham i Hellebæk. Kun et stod mig klart: Jeg måtte for enhver pris se at komme bort, det koste hvad det ville. I Rom ville jeg finde landsmænd og venner, og skulle den ulykke hænde, at også det andet øje gik tabt, ville jeg dog se Peterskirkens kuppel inden synet slukkedes.

Gennem hotellet lod jeg sende bud til en læge og fik et brev sendt ned til den lille fragtdamper om at tage mig om bord, og derpå gik jeg trods smerter og trods det blændende sollys ud for at finde den bankier, til hvem jeg var akkrediteret.

Jeg trådte ind i et stort, skummelt kontor, hvor ingen syntes at give agt på mig, og hvor jeg endelig på dårligt italiensk fik forklaret, at jeg ønskede 2000 frcs. En ung mand tog mit kreditiv, betragtede først det og derpå mig med en underlig mistroisk mine og forsvandt ud af en dør uden at sige et ord. Lidt efter kom han tilbage med kreditivet, og idet han atter så på mig som på en meget fordægtig person, sagde han kort, at jeg ingen penge kunne få, da man ikke havde modtaget min underskrift fra huset J. P. Suhr & Søn i København.

Jeg stod som lamslået. I København havde jeg afgivet 6 underskrifter; men min gode ven bogholder Isberg, der ikke var fri for at lide af en vis nervøs distraktion, havde altså glemt at sende dem af sted.

Jeg spurgte efter chefen, så vidt jeg husker hed han Mylius, og efter en del parlamenteren på tysk, lykkedes det mig at komme ind til den mægtige bankier, en aldrende, venlig herre, som modtog mig med megen beklagelse over at kreditivet var i uorden, og rådede mig til at telegrafere.

Jeg svarede ham, at jeg var syg, at damperen gik endnu samme aften, og at jeg absolut måtte have to tusind frcs.

"Kan De ikke nøjes med mindre?" spurgte han, "to tusind frcs. er mange penge, når man ikke ved, om man får dem igen. Hvorfor vil De have så mange?"

"Fordi jeg i Rom er akkrediteret til Torlonia, og fordi jeg tror, at han ikke vil behandle mig så gentilt som De."

Der gled et underligt forstående smil over den gamle herres ansigt, og han sagde: "Ja, når De blot havde et eller andet papir, som kunne bevise Deres identitet."

Til alt held havde jeg et brev fra min onkel Suhr, som var skrevet kort før min afrejse og hvori han omtalte, at jeg kunne få kreditivet hos ham. Jeg leverede Mylius brevet, og nu forsvandt også han, men kom lidt efter tilbage idet han sagde: "Vil De underskrive denne kvittering, kan De hæve beløbet hos kassereren."

Let om hjertet styrede jeg atter min gang til hotellet, og kort efter kom en ung italiensk læge med et intelligent ansigt og et venligt, vindende væsen. Han undersøgte mig langt grundigere, end det var sket i København, og da jeg udtalte min

dybe fortvivlelse over muligvis at skulle miste synet, klappede han mig deltagende på skulderen og sagde: "Mod, signore, fat mod! Det hele er ikke så slemt, som De tror, De vil endnu komme til at se det skønne Italien."

Derpå ordinerede han et halvt dusin igler, isomslag og skrev en recept, som jeg ikke kunne læse, men hvorpå der blev hentet nogle hvide oblater, som indeholdt en sort masse. Dem skulle jeg tage, når jeg kom om bord i skibet; men iglerne anbragte jeg øjeblikkelig i min tinding til stor rædsel for cameriéren, som flygtede ud af døren, da han så de lange sorte orme sno sig mellem hverandre.

Det var begyndt at mørkne, da en drager kom og meddelte mig, at hvis jeg ville med skibet, måtte jeg komme straks, da det allerede havde lagt ud af den indre havn. Jeg bandt altså et tørklæde om hovedet for at skjule de stadig sugende igler, fik en spand med is med fra hotellet, og styrede nu med drageren ned mod havnen.

Nordenvinden, som allerede havde taget fat den foregående dag, var nu vokset til storm, kulden var bidende, og da vi nåede havnen, var det kun med møje, at jeg fik en bådfører, som ville ro mig ud til skibet. Næppe var vi kommet et stykke ud, før bølgerne tumlede med vor lille jolle således, at jeg måtte holde på min rejsekuffert, medens den ubarmhjertige storm bortførte først min hat og derpå min plaid, så jeg stiv af kulde entrede op på skibet, hvor jeg ikke traf en eneste passager, hvorimod stewarden så forundret på mig og spurgte, hvad jeg fejlede.

Da jeg havde forklaret ham min tilstand, førte han mig ned i et lille skummelt rum, hvor der kun fandtes en enkelt standkøje; men det hele var mig dog veltilpas, thi her kunne jeg

da være i ro for andre og i fred for det lys, der nu i allerhøjeste grad generede mine øjne.

Jeg fik i hast lavet kompresser af mit lommetørklæde, lagde dem i isspanden, tog en af lægens hvide oblater og lagde mig så til køjs med den bevidsthed, at jeg næste morgen ville vågne i Civita Vecchia, og at jeg så kun havde en kort jernbanefart til Rom. Så drønede dampspillet, ankeret blev lettet, og ud gik det på det Middelhav, som jeg havde beundret fra Genovas højder.

Man siger, at kvinden skal være et meget lunefuldt væsen; men hvad er hun mod havet, der det ene øjeblik ligger stille, lysende i solskinnet, og få timer efter tumler sig i frådende, skumklædte bølger, ladende hånt om alt, hvad det bærer på sin ryg. Jo, det fik jeg til gavns at mærke den nat.

Næppe var vi nået ud i rum sø, før skibet tog den ene overhaling efter den anden, så at jeg måtte binde isspanden fast for at den ikke skulle vælte sit indhold ind over mig. Jo længere det led henad natten, des mere tiltog smerterne i mit øje, og desto voldsommere blev skibets bevægelser, og til alt dette kom pludselig en kolik, som tvang mig til at søge op på dækket.

Her så jeg ikke andet end himmel og hav, en mørk, skysvanger himmel og et hav, hvis bølgetoppe lignede Alpernes snedækte tinder i det små. På dækket øjnede jeg ingen andre end udkigsmanden og rorgængeren, og da jeg ville nærme mig den første for at spørge om et vist aparte rum, brød en styrtesø bragende over forenden af skibet og slyngede mig ned i læ, hvor den bitre, salte vandmasse med en sugende lyd forsvandt gennem spygattet. Mage til W.C. har jeg aldrig truffet senere.

Da jeg igen, rystende af kulde, krøb ned i min kahyt, fandt jeg min køje fuld af isstumper. Spanden havde løsnet sig og

rullede nu rundt i mørket med en raslende lyd, som forhindrede mig i at sove, og finde den kunne jeg ikke.

Således lå jeg hele denne lange jammerfulde nat, rystende af kulde og pint af voldsomme mavesmerter; thi som jeg senere erfarede, indeholdt de hvide oblater aloe. Til slutning blev min tilstand så utålelig, at jeg råbte og kaldte, men ikke en sjæl hørte mig, kun en hvid, svagt skinnende lysstribe fortalte, at morgenen brød frem.

Lidt efter hørte jeg en voldsom raslende torden. Det var ankeret, som gik i bunden, og nu var altså mine lidelser endte.

Jeg stod op, trak mine våde klæder på og kravlede op på dækket for at se det så længe ventede Civita Vecchia; men hvad skildrer min forfærdelse, da jeg i stedet for det gamle middelalderlige kastel så en moderne, velordnet havn fuld af skibe, som under damppibens lyd lossede og ladede deres varer. Den lille fragtdamper gik ikke direkte til Civita Vecchia, det var Livorno, der lå foran mig.

Jeg fik fat på stewarden, som forklarede mig, at vi her skulle losse olie til henad aften; men hvis jeg ville tage mod hans selskab, ville han ledsage mig til byen, for at jeg kunne se den og omegnen, hvad de fleste rejsende plejede at gøre. Herom kunne der af gode grunde ikke være tale; thi mit syn var allerede stærkt tåget og dagslyset var mig så pinligt, at jeg atter steg ned i den mørke, fugtige kahyt, hvor jeg sad i fængsel hele den lange udslagne dag, medens matroserne sang og dampspillet raslede over mit hoved. Sjældent har jeg været i et så fortvivlet humør.

Endelig slog forløsningens stund, spillet hørte op, damppiben lød og nu gik det atter ud på Middelhavet, hvor jeg tilbragte en nat, der omtrent lignede den forrige.

Fjerde kapitel

Civita Vecchia. – Pavens flåde. – Told- og paslidelser. – Aftenfart til Rom. – Konsul Bravo og Café Greco. – Mit hjem i Via Sistina. – Romersk gadeliv. – Min første vandring. – Mødet med Holbech. – Aftenvandring på Pincio. – Pius den Niende. – Min dåb som romer. – Rom ved midnat. – Forum Romanum. – La purificazione. – Besøg i klosteret Santa Maria dei Angeli.

Op ad formiddagen hørte jeg pludselig en tordnende kanonsalut. Ankeret gik atter i bunden, og nu ville jeg op på dækket; men jeg var så medtaget af sult, søvnløshed og blodtab, at jeg på alle fire måtte kravle op ad trappen. Da jeg kom op, mødte mig et strålende solskin; foran mig lå Civita Vecchias gamle fæstningsværker, hvide røgskyer væltede ud fra batterierne, og en fransk fregat, som lige havde ankret op, besvarede salutten. Længst inde i havnen lå hele pavens flåde, en lille skonnert, armeret med 12 blanke malmkanoner, opkaldt efter apostlene, som trods deres gejstlige værdighed lystigt knaldede løs om kap med de andre. På dækket myldrede det af lastdragere, matroser, toldbetjente og gendarmer, som fo'r omkring til alle sider under en sådan råben og skrigen, at man skulle tro, de ville myrde hverandre. I Livorno var der kommet mange passagerer, deriblandt en amerikansk familie med ikke mindre end syv døtre, som rimeligvis skulle giftes bort i Italien;

thi deres bagage havde en talrighed og størrelse, som bragte toldvæsenet til toppunktet af fortvivlelse.

Da min kuffert var stuvet nederst i lasten, måtte jeg vente til allersidst, og da jeg endelig entrede ned ad falderebstrappen, var jeg så fortumlet af solskinnet og smerter, at jeg nær var gået over bord. Endelig nåede vi doganaen, og nu først lagde jeg mærke til, at ikke alene passagererne, men også gendarmerne betragtede mig på en underlig mistænksom måde. Hertil kunne der vel være god grund, thi mit linned var oversølet med blod og mit tykke hår var filtret sammen til én uformelig masse, som en følge af iglebiddene, der havde blødt ustandseligt næsten hele rejsen.

Vi blev stillet op i en lang række foran doganaen, og jeg blev ligesom min kuffert den allersidste. Toldundersøgelsen begyndte og foretoges med en langsomhed, der forekom mig dræbende; især voldte amerikanernes bagage en sådan standsning i rækkerne, at jeg var nær ved at fortvivle, da solen ubarmhjertigt vedblev at brænde på mit blottede hoved.

Endelig kom turen til mig, og med god samvittighed åbnede jeg min kuffert, der efter min mening ikke indeholdt noget som kunne være paven ubehageligt.

"Har De våben, bøger eller tobak?" spurgte en toldembedsmand barsk.

Af disse forbudne sager medførte jeg kun en tollekniv, *Md. Mangors Kogebog* og en pakke skråtobak, som en landsmand havde anmodet mig om at tage med. Tollekniven bar jeg på mig; men kogebogen, som jeg havde købt til etatsrådinde Collin, blev fundet, og nu opstod der stor bevægelse blandt de herrer toldere. Den blev vendt, drejet, beset både for og bag,

indtil en høj toldembedsmand spurgte mig, om den var af politisk eller religiøst indhold. Skønt jeg hertil med god grund kunne svare benægtende, blev kogebogen til slutning højtideligt konfiskeret og afsendt til Propagandaen, for at man dér kunne afgøre, hvor vidt den var ukristelig eller ej.

Pludselig opdagede man Nobels skråtobak, åbnede pakken, beså de sorte ruller med mistænksom opmærksomhed, og da de på etiketten læste ordet tobak, blev jeg spurgt, hvortil disse ruller brugtes; thi skråtobak anvendes som bekendt ikke i Italien.

Da jeg i min kvide ikke vidste, hvad skråtobak hed, sagde jeg, at det var "tabacco da mangiare", og straks fik en toldofficiant kniven frem, skar rullen op og uddelte dens indhold til højre og venstre. Sjældent har jeg set et latterligere syn; thi næppe havde de gumlet nogle få sekunder, før de under eder og forbandelser spyttede skråen ud igen, kastede pakken i kufferten og bad mig rejse Fanden i vold, hvilket jeg pligtskyldigst gjorde med et glad hjerte; thi jeg anede ikke, at det værste endnu stod tilbage.

Fra doganaen blev jeg ført over til pasbureauet, som var omringet af gendarmer, og her vakte mit forstyrrede udseende en sådan opmærksomhed, at jeg blev ført til side af en gendarmofficer, som spurgte mig, om jeg var blevet overfaldet og plyndret på rejsen, siden jeg hverken havde hat eller overtøj. Jeg pegede på iglebiddene, hvorfra blodet endnu piblede frem, og dette syntes at berolige ham; thi han forlangte meget høfligt mit pas, som han lovede at visitere så hurtigt, at jeg endnu kunne komme med toget, der allerede havde pebet for første gang. Derpå forsvandt han i pasbureauet, hvorfra jeg så de

andre passagerer ile af sted, medens jeg fik lov at vente. Thi trods det givne løfte kom han ikke tilbage.

Toget peb anden, derpå tredje gang, og af sted susede trainet, indtil det som en mørk linje forsvandt i det fjerne. Omtrent et kvarter efter vendte gendarmofficeren langsomt tilbage og meddelte mig, at mit pas var overleveret til gubernatoren, da det ikke havde den form og det indhold, som de pas man ellers kendte fra Danmark. Forgæves forklarede jeg ham, at det var et ministerialpas, som jeg af særlig velvilje havde fået udstedt af selve den danske regering. Han rystede på hovedet, bad mig vente, og efter en halv times forløb kom han atter tilbage og overleverede mig passet med den bemærkning, at alt var i orden. Men at jeg måtte blive i Civita Vecchia til henimod aften, var ganske vist mindre i sin orden; dog derved var der jo intet at gøre.

I en lille trist "taverna" sad jeg resten af dagen, nysgerrigt betragtet af de forbigående italienere og fortvivlet over hele min stilling; thi nu ville jeg komme så sent til Rom, at jeg hverken kunne få fat på konsulen eller på landsmænd. Endelig meldte værten mig, at aftentoget skulle til at afgå, og med beklemt hjerte krøb jeg ind i en kupé fuld af hyrder og bønder, thi aftentoget medførte kun 3. klasses waggoner.

Så rullede vi af sted over den øde kampagne, som den nedgående sol forgyldte med sine stråler; men jeg var så fortumlet, smertepint og forsulten, at jeg ikke mægtede at samle al den skønhed, som kampagnens bølgende højder frembød. Jeg tænkte kun på ét, at nå Rom og få fat i en læge.

Den korte strækning fra Civita Vecchia til Rom var dengang den eneste jernbanelinje, som pavestaten ejede, og så stor var

frygten for de moderne dampuhyrer, at banen ikke som nu var ført ind i byen, men stoppede et stykke uden for Rom, hvor den endte i en meget primitiv banegård, som bestod af en del lave træbygninger, hvor man atter eftersø kufferter og pas.

Da alle disse formaliteter var endt, lod jeg mig føre af skæbnen, hvorhen den ville. En galoneret konduktør trak mig hen til en omnibus, og nu rumlede jeg af sted med bankende hjerte; det var jo Rom det gjaldt, den hellige stad, den by, hvortil al min længsel i så mange år havde stået.

Jeg ved ikke om det er gået andre som mig, men hvor blev jeg dog skuffet i alle mine forventninger; thi hvad var det jeg så? Mørke, snævre, snavsede gader med forfaldne paladser, hvis vinduer var omrammede af svære jerngitre, så at de mere lignede fængsler end fyrstelige boliger. Så drejede vi ind på en slet oplyst plads, hvor jeg kun så enkelte fodgængere i brune kapper. Så rullede vi hen ad en uendelig lang, snæver og mørk gade, vognen gjorde en drejning, holdt stille, og jeg stod af i "Via Condotti", hvor jeg blev ført op i et stort, højrødt værelse, som vendte ud til gaden. Min skæbne havde denne gang været mig gunstig; thi hotellet begrænsedes forneden af den bekendte Café Greco, som dengang var samlingsstedet såvel for de skandinaviske som for de tyske kunstnere, og da jeg havde meddelt værten, at jeg straks ønskede at tale med den danske konsul, svarede han, at han sad nede i cafeen. Jeg var for udmattet til at gå derned, og efter et kort toilette gik jeg til sengs; men just som jeg havde lagt mig, trådte en lille mørkhåret mand ind i værelset, betragtede mig med forbavselse og udbrød:

"Gut, Zatan, jeg forstår min sæl ikke et ord af det hele! Hvordan er det, De ligger der pladask?"

Giovanni Bravo. Skandinavisk konsul i Rom.

Højlig forbavset både over mandens udseende og udtale begyndte jeg at fortælle ham min rejsehistorie, og hver gang jeg kom til et nyt uheld udbrød han i en deltagende tone:

"Ach, Gut Zatan, hvor har De dog også båret Dem ad som en dumrian."

Skønt dette just ikke var smigrende, blev det sagt på en så venlig og deltagende måde, at jeg ikke tog mig ordet nær, og da konsulen kort efter gik, lagde jeg mig til ro med den overbevisning, at han ville gøre for mig, hvad han kunne. Og heri blev jeg sandelig ikke skuffet; thi lad folk tale om Bravos ringe begavelse, hans pudsige væsen, forkerte sprog og mange små særheder, et er vist, at han ejede hjerte for enhver, høj eller lav, som søgte hans hjælp, og han ydede denne med en beredvillighed, som man næppe ville træffe hos nogen anden dansk konsul.

Tidligt den næste morgen kom dr. Erhardt, en bekendt preussisk læge, hos hvem Bravo allerede havde været den foregående aften. Efter at have undersøgt mig, bad han mig være ved godt mod, og gentog omtrent det samme som lægen i Genua havde sagt, idet han tilføjede, at betændelsen næppe ville blive så langvarig som jeg havde haft den hjemme, da den efter hans mening væsentlig skyldtes den kulilteforgiftning, for hvilken jeg havde været udsat. Når jeg holdt mig i ro et par dage, ville Roms milde vinterklima nok gøre resten, og idet han anbefalede mig ikke at gå ud før henimod solnedgang, forlod han mig.

Lidt efter fik jeg et besøg, som bragte alle hjemmets minder tilbage i min erindring. Etatsrådinde Collin trådte ind og et øjeblik efter var jeg som hjemme; thi venlig og deltagende som hun var, lovede hun snarest muligt at skaffe mig et passende logi, hvor jeg kunne tilbringe de første triste dage af mit ophold i Rom. Med stor deltagelse hørte hun på min beretning, hilste mig fra sønnen, som var på rejse med H. C. Andersen, og da

hun gik, havde jeg den vished, at ingen ville vise mig større omhu end netop hun.

Kort efter gik døren op og Carl Bloch trådte ind. Jeg havde allerede gjort hans bekendtskab i København, da han sammen med broderen Emil boede i Store Kirkestræde, og jeg havde dér tilbragt mangen en hyggelig aften sammen med dem og min elskværdige ven Frederik Bøgh.

"Det var da kedeligt nok," sagde han på sin alvorlige, noget langsomme måde; "men du skal se, du kommer dig nok, for i Rom har man ikke råd til at være syg."

Et øjeblik efter kom Vilhelm Bissen, Laurits Prior, F. C. Lund og maleren Olrik, som jeg kendte fra Den Kongelige Porcelænsfabrik. De andre var mig derimod ganske ubekendte, og da der til disse besøg knyttede sig endnu flere op ad dagen, begyndte jeg at tro, at jeg måtte være en usædvanlig berømt mand, siden skandinaverne således overvældede mig med deres visitter. Senere fik jeg at vide, at Bravo den foregående aften havde været oppe i Skandinavisk Forening og fortalt, at der i Condottis Hotel lå en ung dansk, som havde fået slået øjet ud og nu var ved at krepere – således havde han opfattet situationen.

Den Collinske familie, som den vinter var et samlingspunkt for skandinaverne i Rom, boede i Via Sistina 101 skrås over for det hus, hvor en marmortavle fortalte, at Thorvaldsen havde haft sit hjem, og nogle dage efter flyttede jeg ind nogle få huse fra Collins, hvor jeg havde lejet et rummeligt værelse hos den gamle signora Rubiconda, en aldrende romersk matrone, der ikke vidste alt det gode hun ville gøre mig, og til en begyndelse rumsterede således omkring med mine pakker og bagage, at jeg til sidst ikke vidste, hvor nogen ting befandt sig.

Henne ved vinduet, som vendte ud til gaden, havde fru Collin fået hende til at lave noget, der lignede et stort fuglebur, overtrukket med lyseblåt shirting, og dette var mig til stor lindring; thi i denne "blå grotte" generede lyset mig mindre, ja jeg kunne endog driste mig til at titte lidt ud på gaden, når solen begyndte at synke bag de modstående huse.

Værelset selv var ægte romersk, murstensgulv med et tæppe, der havde kendt bedre dage, bjælkeloft, og på væggene talløse billeder af Madonna og forskellige hellige, der snart blev pint, snart var i færd med at fare til himmels. Af møbler fandtes en vældig jernseng, så bred, at man godt kunne ligge på tværs i den, et bord, omringet af stole med stråfletning, og endelig en uhyre, gammeldags dragkiste med indviede vokslys og store buketter af tøjblomster i brogede lervaser. Det var ikke nogen elegant lejlighed, men den var lun og hyggelig, og når den venlige sol kastede sine stråler ind i mit blå fuglebur, følte jeg mig så glad, som jeg ikke længe havde været.

Hvor tydeligt husker jeg ikke den første nat i mit nye hjem. Sove kunne jeg ikke, dels for smerter, dels for klangen af de utallige klokker, der lød snart fjernt, snart nær, snart som dybe, enkelte slag, snart som en lystig kimen; thi Rom har lige så mange kirker og klostre, som der er dage i året, og når man herhjemme klager over rådhusspilleværket, skulle man blot prøve en søvnløs nat i Rom.

Så begyndte dagens lys at liste sig ind gennem tremmeværket i de grønne vinduesskodder, og gadelivet tog på at røre sig, ikke som hos os med damppiber, vognrummel og susende sporvogne, nej, det listede sig frem på en særegen melodiøs måde, der fyldte øret med velbehag. Først kom det melodiske

råb "Acqua-vi'" fra likøristerne, som bragte de sunde deres morgendram. Dernæst, til en særegen melodi, "acqua – acqua – acqua cetos'!" Vand fra svovlkilderne til de syge. Så kom pludselig en forunderlig melodisk musik, som jeg i første øjeblik ikke kunne forklare mig. Den lød snart som en sangfugls triller, så fulgte noget, der lignede en solsorts fløjten, og så faldt begge disse tonestrømme sammen til en underlig klagende melodi, der atter senere jublede op i fuldtonende, glade harmonier. Fuld af forundring rejste jeg mig op i sengen, listede ud på gulvet og kiggede gennem skodderne, og hvor rørende var ikke det syn jeg så. Tæt ved Thorvaldsens hus var der en niche med et Madonnabillede, lampen brændte svagt i det frembrydende dagslys, op på gaden stod en høj, abruzzisk hyrde med spidspuldet hat, brun kappe og låddent gedeskind bundet op ad benene med brune læderremme. Ved siden af ham stod en ti års dreng, det yndigste barn af verden, sortlokket og med hatten i venstre hånd, medens han med den højre holdt skalmejen, hvormed han akkompagnerede sækkepiben, som den høje hyrde blæste med stor virtuositet. Det var julen, der rykkede ind i Rom, symbolet på hyrderne, der fra marken søgte ind til Kristusbarnets krybbe for at bringe det sin velkomsthilsen. Der var en tro, en andagt i disse to ansigter, som greb mit protestantiske hjerte, og da de efter endt spil dybt nejende forlod det hellige billede, fulgte jeg dem med øjnene indtil jeg så dem standse ved det næste gadehjørne, hvor de begyndte spillet forfra igen. Mangen en decembermorgen har jeg senere lyttet til pifferarernes toner, og altid har jeg følt mig andagtsfuld stemt derved, altid har det bragt en glæde i mit sind, som jeg endnu fornemmer. Men nu er den fromme skik

forbi, den ny italienske regering kvæler ubarmhjertigt ethvert minde fra pavedømmets dage.

Så kom et nyt folkelivsbillede, som også nu er forsvundet. Jeg hørte en lystig brægen, klang af små metalklokker, og en hel hjord vævre geder kom trippende op ad gaden, fulgt af et par hyrder i deres maleriske dragter. Det lod til, at disse kloge dyr kendte deres kunder, thi ved hver stentrappe standsede de, man kom ned med en lille spand, og nu løftede hyrden geden i vejret ved bagbenene, medens han malkede løs i spanden, så at man i det mindste her kunne være vis på at få mælk direkte "vom Fass".

Så kom en række skikkelser, gamle og unge, mænd og kvinder, nogle med ganske små børn, men alle i maleriske dragter, fra Albaner- eller Sabinerbjergene. De slentrede så sorgløst og roligt af sted, at man kunne se, at dagen var deres egen; men heri tog man dog fejl, thi den tilhørte kunstnerne. Når disse skikkelser havde nået "Spanske Trappe", stillede de sig op i maleriske grupper, leende, snakkende, strikkende, og så kunne de herrer malere og billedhuggere udsøge sig den, der bedst passede enten til en "Johannes den Døber", "Den hellige Cæcilie" eller en "Samson i Trædemøllen". Aldrig har "Spanske Trappe" haft en skønnere garniture end disse smukke, friske kvinder, disse gråskæggede mænd og disse sladrende og leende børn, der tumlede sig om i solskinnet.

Pascuccia. Model.

Nu er også de forsvundet og har givet plads for nogle franske modedukker i maskeradedragter, kokette og frivole, som var de forskrevet direkte fra Paris.

Og således veksledes dagen igennem det ene brogede billede efter det andet; snart små drenge, der ikke som hos os legede soldat, men gik i procession med en bordklokke og et af rør dannet kors, snart elever fra Propagandaen i deres folderige

kapper, så syngende munke, der drog af sted for at bringe hostien til en døende, så spand af bøfler, der trak af sted med en vældig marmorblok til en eller anden billedhugger, og så lystig march af franske soldater for at besætte vagten ved Pincio. Af og til så jeg flokke af kunstnere, som vandrede af sted for at indtage deres middagsmåltid, og da eftermiddagen kom, følte jeg selv en nagende trang til det samme; thi den gamle signora Rubiconda leverede kun min morgenkaffe.

Med længsel spejdede jeg efter de stadig tiltagende skygger, og da endelig solen forsvandt bag den modstående husrække, vovede jeg mig ud, uvis om, hvorhen jeg egentlig skulle vende mig. Jeg gik ned af Via Sistina, hen imod "Piazza Barberini", og her på hjørnet af "Via Tritone" fandtes det såkaldte "tyske køkken", hvor de herrer germaner for en billig penge kunne få en "fanguckemi"; thi således blev pfannkuchen dengang oversat på italiensk.

Da jeg trådte ind i den forreste, halvmørke stue, fængsledes mit blik straks af en mærkelig skikkelse, som sad henne ved vinduet, og som syntes lige at have endt sit middagsmåltid. Det var en svær mand med et vældigt gråt skæg og klare, blågrå øjne, der betragtede mig med et vist, halvt venligt, halvt spørgende blik. Jeg tog fat på mit måltid, han rykkede nærmere, så på mig og sagde:

"Med forlov, er det Dem, der har fået Deres øje slået ud?"

Forbavset stirrede jeg på manden i den brune frakke med de krusede manchetter og svarede: "Nej, slet så galt er det dog ikke, men jeg lider af en stærk øjenbetændelse."

Han så medlidende på mig og sagde:

"Jeg har selv haft dårlige øjne og ved nok, hvad det vil sige; men henne i klosteret ved Diocletians bade laver munkene et øjenvand. Det har hjulpet mig mange gange."

Jeg takkede ham og spurgte om hans navn, og da han svarede Holbech, sagde jeg: "Det var da morsomt, at jeg skulle træffe Dem her, jeg har en pakke aviser med til Dem fra Danmark, som en af Deres venner har bedt mig besørge."

Holbech. Billedhugger.

"Aviser," gentog han hånligt, "hvad Fanden skulle jeg med dem, jeg har ikke læst en avis i de sidste ti år."

"Men De er omtalt deri, der er et par artikler om Deres arbejder og kritikken er meget rosende."

"Kritikken!" udbrød han halvt gnaven, halvt arrig, "hvad pokker bryder jeg mig om kritikken. Tror De ikke, jeg kan kritisere mig selv, tror De ikke, at jeg ved, hvad aviskritik vil sige? Har man et par gode venner ved bladet, bliver man rost, har man uvenner, bliver man rakket af, har man ingen af delene, bliver man tiet ihjel. Behold De Deres aviser, De kan fyre op med dem i Deres "stufa", hvis De har sådan en luftfordærver. Hvad er De for resten?"

"Naturforsker," svarede jeg.

Der gled ligesom en skygge bort fra hans ansigt, og han sagde med et venligt blik:

"Nå, det kan jeg da forstå! Jeg troede først, De var kunstkritiker, journalist eller sådant noget andet vrøvleri. Er De kommet herned for at studere naturen, så tager jeg min hat af for Dem, thi naturen er moder til al kunst.

Hvor længe har De været her?"

Da jeg fortalte ham, at dette var min første udflugt i Rom, spurgte han: "Går De nu hjem til Deres hul igen?" Jeg vidste ikke, om jeg skulle blive fornærmet over hans løjerlige måde at tale på, og svarede, at jeg ikke vidste, hvor jeg ellers skulle gå hen.

"Hør nu," sagde, han og rykkede mig nærmere, "det første indtryk af Rom må De inte gå hen og spolere, thi det bliver et minde, som vil ledsage Dem hele Deres liv. Har De lyst til at gå

en tur med mig, så skal jeg vise Dem noget, De ikke vil glemme."

Han rejste sig, slængte sin romerske kappe over skuldrene, satte en spidspuldet grå hat på hovedet, og idet han nikkede venligt til mig, sagde han: "Lad mig gøre regnskabet op, det forstår De Dem ikke på," og lidt efter var vi ude på gaden.

Her så jeg straks, at denne høje, statelige mand måtte være en velkendt figur i Roms gader; thi modellerne hilste ham, og et par gange hørte jeg forbigående romere benævne ham "Il Vecchio".

Vi vandrede op ad Via Sistina og kom ud på en åben plads med en høj obelisk foran en kirke, hvis klokker netop begyndte at lyde.

"Den bygning dér til venstre," begyndte han, "er Bystrøms [Note 1)] villa, den fik han for at hugge sine affable Venusfigurer, og kirken dér til højre er Trinità de' Monti, asyl for de franske nonner; ligefor ligger "Spanske Trappe", og det springvand dernede, som forestiller en båd, hedder "La Barchetta", det står dér til minde om en oversvømmelse af Tiberen, hvor vandet nåede lige herop. Kom her, så skal jeg vise Dem den største slyngel i Rom næst efter Antonelli."

Agnese. Model.

Han trak mig hen til marmorrækværket, som begrænsede trappen, pegede nedad, og der så jeg en krøbling, som, halende af sted på to træklodser i stedet for ben og med hatten i hånden, anråbte de forbigående om almisse.

"Det er 'Beppo'," sagde Holbech, "ham som Andersen har gjort berømt. Kan De begribe, at sådan en digter kan være bange for sådan en fyr som han dernede? Og dog ville Andersen ikke

komme til Rom igen af frygt for at 'Beppo' skulle myrde ham. Ved De, hvad den karl ejer?"

Da krøblingen med det modbydelige ansigt ikke syntes at eje andet end de pjalter, hvori han krøb, svarede jeg benægtende.

"Han ejer to vigner uden for Rom, og har givet hver af sine døtre ti tusinde scudi i medgift, og så ligger bæstet her og tigger. Jeg stod en dag og gloede på ham et kvarters tid, og i den tid havde disse idioter af russere og amerikanere kastet over fem scudi i hans hat; de fleste giver ham ikke under en paolo. Blot vi kunstnere kunne ligge her på trappen i stedet for ham."

Jeg lo ad dette bizarre indfald, men Holbech sagde alvorlig: "De vil nok få at se, at det er sandt, som der står i visen:

Før led kunsten ingen trang, nu må den – – –"

Han slugte resten med en foragtelig fløjten.

Vi gik videre langs med en lang balustrade, og pludselig sagde Holbech, ligesom om han genoptog sin tidligere tankegang:

"Se nu dér, det er "Villa Medici" eller "Franske Akademi", som det også kaldes. Det slot har Frankrig købt af Medicierne og indrettet til bolig for franske malere, billedhuggere og komponister. De lever som fyrster derinde, har høje, lyse atelierer, og ved De så, hvad vor regering har råd til?"

"Nej," svarede jeg, forundret over hans bitre tone.

"Den har råd til at give seks hundrede rigsdaler om året for at vi kan have et selskabslokale i en snavset gyde nede ved Tiberen, hvor kunstnerne læser aviser og grossererne spiller whist. Jeg sætter aldrig min fod i det hul. Tag Dem nu i agt for vognene, der kommer de pavelige dragoner."

Gennem en jernport tæt ved den franske vagt, var vi kommet ind på "La Passegiata", som betegner kørevejen, der går langs Monte Pincio og hvor nu de pragtfulde vogne i Korso-kørsel kom forbi. Rundt om duftede, trods decemberdagen, de dejligste roser, tykke søjlekaktus skød sig op af jorden som forunderlige kæmper, høje palmer bevægede deres lange, finnede blade i aftensolens glød. Der var en duft af laurbær og myrter fra de skyggefulde gange, hvor hvide marmorbuster af Italiens berømte mænd skinnede frem under det mørke løv.

Så lød en brusende militærmusik fra den store rotunde, der vender ud mod "Piazza del Popolo". Nobelgardens kyrasser lynede i den nedgående sol, og en svær, gammeldags karosse, forsiret med våben i guld og et glimrende seletøj, standsede foran musikken, der spillede pavens honnørmarch. Ud af vognen steg en hvidklædt, statelig olding, som velsignende løftede hånden i vejret, medens alle hoveder blottedes rundt omkring.

"Nu render vi min sæl lige på Pius," sagde Holbech gnavent. "De må s'gu tage hatten af."

Jeg fulgte opfordringen og stod nu kun nogle få skridt fra Hans Hellighed, som, idet han langsomt passerede forbi, vedblev at uddele velsignelsen til højre og venstre; men jeg så tydeligt, at medens de fleste andagtsfuldt bøjede sig, var der nogle, som i tavshed vendte sig bort og forsvandt ind i de mørke laurbærgange, medens andre enten greb om det lille koralhorn, der hang ved deres urkæde eller på en besynderlig måde stak to fingre frem, så at de så ud som horn. Holbech så efter paven, som med sit følge af kardinaler og prælater langsomt fortsatte

vejen fremad, og sagde med en halvt satirisk, halvt medlidende mine:

"Hvem Fanden skulle nu tro, at han har studeret til nobelgardist."

"Hvem?" spurgte jeg forundret.

"Ih," svarede han, "ved De da ikke, at Mastai Ferreti begyndte sin løbebane som kavalerist? Så ville han ind i Nobelgarden, men blev kasseret fordi han led af epilepsi, og gav sig så ind i den hellige præstestand. Jeg har kendt ham dengang han var liberal og ville give os en konstitution; nu har han endt med at proklamere ikke republikken men den hellige jomfrus ubesmittede undfangelse. Det skulle ikke undre mig, om han ender med at forkynde verden sin egen ufejlbarhed. Det kunne de herrer jesuitter vel nok få ham til. Ja, sådan går det i verden, man begynder som helt og ender som ærtekælling."

"Hvem er den høje, mørke mand, som paven nu taler med?" spurgte jeg, "han har et ækelt ansigt."

"Å ja! nogen skønhed er han ikke, det har han ganske overladt til sin gemalinde. For resten er det kongen af Neapel, som Hans Hellighed har taget under sin særlige beskyttelse, skønt han hellere burde have sendt ham på galejerne."

Jeg lagde atter mærke til, at et par forbigående holdt de to fingre på højre hånd stift udstrakt mod paven, da han på ny lyste velsignelsen, og spurgte Holbech, hvorfor de gjorde dette.

"Herregud, ved De ikke det," sagde han og trak på skulderen. "Lagde De ikke mærke til pavens små, kulsorte øjne? Han har et underligt stikkende blik, måske fordi han er en lille smule skeløjet; men romerne siger, at han har 'malocchi'. For at undgå virkningen af de onde øjne, maner de dem bort ved at stikke

pege- og ringfingeren, der skal forestille Fandens horn, frem. Lad os nu gå lidt ind i laurbærlunden, indtil det hele Corsospektakel er forbi, så skal jeg vise Dem noget."

Pave Pius den Niende. Pontifex maximus.

Da vi en halv time efter atter trådte ud på rotunden, var vogntummelen forbi, og den store plads lå øde og tom i den begyndende aftenskumring. Solen stod dybt i vest og kastede et gyldent strålebundt op mod de violette og orangefarvede skyer,

medens korset på Peterskirkens mægtige kuppel syntes at tabe sig i aftenhimlens guld.

Holbech drog mig hen til rotundens rand, slog ud med hånden og sagde på en særegen højtidelig måde: "Se dette er Rom!"

Mit blik fo'r fra Monte Marios luftige højder, hvor Villa Madama's ruder blinkede i aftensolens guld, hen over Piazza del Popolo med sin mægtige obelisk, og derfra videre til venstre over paladser og kirkekupler, indtil det endelig langt til venstre tabte sig i blånende, disede skygger, hvori jeg intet bestemt kunne se.

Da sank solen, alle Romas kirker begyndte at ringe til Ave Maria, aftenhimlen svøbte sig i et blinkende skrud af orangefarvede skyer, der i violet og grønt smeltede sammen med den store mørkeblå himmelhvælving, og uvilkårligt gentog jeg ved mig selv Holbechs ord: "Dette er Rom!"

Langsomt vandrede vi tilbage over Monte Pincio, som nu lå øde og stille. Foran "Franske Akademi" førte Holbech mig hen til den fontane, der står mellem to skyggefulde stenege, og idet han spøgende stænkede lidt af dens vand hen over mig, sagde han: "Nu har jeg døbt Dem, lad mig se, at De bliver en ægte romer som vi andre, og glemmer at være skandinav. Vil De mig noget, kan De ved middagstid træffe mig i 'Deutsche Küche', og efter Ave Maria i "Chiavica del Bufalo", nær ved Propagandaen."

Dermed hilste han og gik.

Da jeg efter et besøg hos Collins sad ene i min store romerske stue, var jeg i en forunderlig højtidsfuld stemning. Jeg nænnede ikke at tænde lys, men satte mig hen ved vinduet og stirrede op

mod aftenhimlen, hvor en stor blinkende stjerne strålede med en særegen metallisk glans, langt stærkere end den vi kender herhjemme. Nu var mine ønskers højeste mål nået; jeg sad i Rom omgivet af gode, trofaste venner og havde lige i nærheden en familie, som jeg vidste ikke ville svigte mig, hvis jeg atter skulle komme i nød. Jeg følte mig dybt grebet af al den skønhed, jeg havde set, henrykt over at skulle skue endnu mere, og da min skikkelige værtinde endelig kom ind med den trearmede romerske lampe, besluttede jeg at sende min søster et brev, og spurgte signoraen, hvor posthuset var.

"De vil da ikke gå ud nu!" udbrød hun forskrækket. "De kan jo ikke se, og så vil De finde posthuset, 'imbecile'!"

Uagtet jeg ikke ret forstod dette ord, kunne jeg dog formode, at det måtte betyde omtrent det samme som det Bravo havde brugt den første aften, og ved fingersprog forsøgte jeg at forklare hende, at jeg godt kunne se med det ene øje, så at jeg ikke var bange for at gå ud, selv om det var til Colosseum.

"Il Coliseo!" råbte hun forfærdet, "Madonna mia! Hvad vil De i den gamle kaserne? Loftet er jo faldet ned og alle vinduer slået ud for længe siden. Ingen fornuftige mennesker går derhen mere."

Da jeg nu forsøgte at forklare hende, at Colosseum havde været Roms største teater, udbrød hun indigneret, med begge hænder i siden: "Og det vil De bilde mig ind! Tror De ikke, at jeg ved, hvad et teater er? Jeg har været tre gange i 'Argentina' og ved nok, hvordan et teater ser ud. Nej, det er som jeg siger, Colosseum har været en stor kaserne. Soldaterne sov oppe på alle de mange bænke, og når de skulle ud at slås, øvede de sig først nede på pladsen; men så faldt taget ned ved et jordskælv.

Murene revnede, og nu begyndte et spøgeri derude, som ingen ende ville tage før den hellige fader fik sat det store jernkors op i midten og de tolv helgenaltre langs med murene. Det hjalp på spøgeriet, men kunne ikke forhindre, at folk vedblev at stikke hverandre ihjel derude, og derfor har vor gode Pio Nono sat en fransk soldat ved hver indgang, så at ingen kan komme ind uden 'permesso'. Jeg er romerinde," tilføjede hun triumferende, "og skulle ikke vide besked om min egen by?"

Nu opgav jeg enhver diskussion, fik min brevmappe frem, og da jeg temmelig sent blev færdig, var signoraen i færd med at begive sig til ro.

På kortet havde jeg studeret vejen til posthuset, og nu greb jeg et gunstigt øjeblik til at flygte bort fra signora Rubicondas moderlige omsorg, og snart efter stod jeg atter ude i Via Sistina, hvor lysene endnu blinkede fra Collins vinduer, medens den øvrige del af gaden lå i et vidunderligt *clair obscur*; thi fuldmånen var i færd med at hæve sig op over husenes tage.

Jeg gik ned ad "Spanske Trappe", gennem Condotti, og styrede mod Pantheon; men her slap min visdom op. Forskellige snævre, mørke og krogede gader begyndte at krydse hverandre, og da jeg så godt som ingen fodgængere mødte på min vej, var jeg ganske afskåret fra at få kundskab om, hvor jeg var. Endelig øjnede jeg en trivelig munk, som med en bomuldsparaply i hånden listede af sted i læ af husenes skygge; jeg styrede rask hen imod ham og sagde, måske noget pludselig: "Dove é la via a la posta?"

Det var en forskrækkelig mundfuld italiensk, og munken, der rimeligvis må have forstået det som: "La vita o la bursa!" (Livet eller pengene!) gav et forfærdeligt brøl og slog paraplyen op

imod mig som et skjold; men da jeg viste ham brevet, gled hans forskrækkede ansigt over i det venligste smil, og han pegede ned ad den mørke gade, hvis langt fra hinanden fjernede lygter syntes at tabe sig i det uendelige.

Jeg vedblev at gå, men gaden fik ingen, ende. Pludselig mundede den ud i en lille plads med et springvand; her var tre gader til behageligt udvalg, og jeg tog den nærmeste i det håb, at jeg dog vel måtte møde et menneske. Uden at ane det, var jeg imidlertid kommet ind i det vanskeligste og tættest bebyggede af alle Roms kvarterer, og nu begyndte situationen at blive mindre behagelig; thi af og til så jeg nogle skikkelser luske forbi, som jeg hellere ville have mødt under lysere forhold. Et par af dem begyndte at følge efter mig, så at jeg til sidst måtte sætte i løb, og pludselig kom jeg ud på en åben plads, hvor der til venstre lå en kirke med en vældig stentrappe, og lige foran mig en terrasse med marmorbalustre og stedsegrønne træer, så jeg troede, at jeg atter var kommet tilbage til foden af Monte Pincio. Jeg steg op ad terrassen og så foran mig en mægtig middelalderlig bygning, flankeret på begge sider af to paladser, og midt på pladsen en antik rytterstatue, hvis forgyldning endnu var synlig under hestens bug.

Nu gik det pludselig op for mig, hvor jeg var. Havde jeg for få timer siden set det moderne Roms brogede liv i al dets fylde, så stod jeg nu i det antikke Roms klassiske centrum, på Kapitolium, og måtte have Forum Romanum lige bag ved det.

Månen kastede sit lys skarpt hen over pladsen, og Kapitoliets tårn tegnede sig så klart mod den lyse nattehimmel, at jeg tydelig kunne se den store klokke, som kun sættes i bevægelse, når karnevalet begynder og når en pave dør.

Der var en natlig stilhed deroppe, som pludselig blev afbrudt ved tolv rungende slag, der fortalte mig, at midnat var kommet. Jeg vidste ikke hvorledes jeg skulle komme hjem. Jeg tænkte også noget på min skikkelige værtinde; men at stå lige på grænsen af Forum uden at se det, nej, det var umuligt! Jeg måtte derud, og med en rask beslutning steg jeg ned ad den modsatte terrasse, og nu pludselig lå der for mit undrende øje et syn, som jeg aldrig skal glemme.

Længst ude hævede Colosseums mægtige ringmur sig i vejret som en gigantisk, sønderbrudt fæstning, og ved foden af den så jeg tydelig resterne af Meta sudans og toppen af Konstantins triumfbue. Til venstre de tre mægtige hvælvinger af Konstantins basilika, til højre Titusbuen ved foden af Palatinerbjerget, hvis sønderbrudte ruiner dækkedes af det yppigste grønt, og lige under mig lå det ældste Forum, det Forum, for hvilket hele den antikke verden havde bøjet sig.

Jeg blev stående ved foden af Septimius Severus-buen, uvis om jeg skulle gå længere frem i denne uhyre, antikke grav, der spøgelsesagtigt belystes af fuldmånens stråler. Og dog kan man ikke vælge nogen heldigere belysning til at se Forum Romanum; thi det grelle, det sønderbrudte, det mishandlede, som dagslysets stråler så ubarmhjertigt røber, svinder bort i månens milde, ubestemte lys. Døden og månen hører jo sammen.

Langsomt vandrede jeg fremad, kom gennem Titusbuen, hvor Pagtens Ark og den syvarmede lysestage endnu glimtede i månelyset som for 1900 år tilbage, og nu nærmede jeg mig Colosseum, fast besluttet på at se det, inden jeg vendte tilbage.

Men her kom nutiden mig pludselig i møde på en højst overraskende måde; thi da jeg nærmede mig den rødbuksede

soldat, som stod ved indgangen, fældede han pludselig gevær mod mig og spurgte om noget, jeg ikke forstod. Da en Vincennes-bajonet altid har noget imponerende ved sig, søgte jeg at gøre manden begribelig, at jeg ville ind i Colosseet; men nu bandede han ganske forfærdeligt på sit franske og spurgte om noget, der for mig klang som permissioner.

Jeg fattede ikke et ord af det hele; men soldatens vedblivende råben kaldte to majestætiske skikkelser frem, hvis trekantede hatte bevægede sig hen imod mig på en meget imponerende måde, hvorpå den ene, som meget opmærksomt betragtede det sorte bind, jeg bar om øjet, blinkende til den anden og derpå spurgte mig, hvad jeg ville her.

Jeg pegede på Colosseet og gjorde atter et par skridt for at gå derind; men blev pludselig på en rå måde grebet i skulderen, idet gendarmen barsk sagde: "Il vostro permesso."

Jeg trak mit ministerialpas frem; men her viste det lige så ringe virkning som i Civita Vecchia, og det forfærdelige "Il vostro permesso" klang på ny i en meget truende tone.

Jeg havde ikke ringeste begreb om, at man foruden sit pas tillige skulle have en tilladelse (permesso) fra politipræfekten for at kunne opholde sig i Rom, og endvidere en ny permesso fra den franske kommandant, hvis man ville vove at betræde Colosseum. Jeg vedblev derfor at pege på passet idet jeg forklarede, at jeg var dansk; men begge dele hjalp lige meget. Kun forstod jeg så meget, at man vistnok ville arrestere mig som vagabond, så at jeg muligen kunne få frit logi på Engelsborg eller et andet hyggeligt sted.

Da klang pludselig hurtige, taktfaste skridt, og en fransk patrulje, ført af en ung løjtnant, kom i ilmarch fra

Konstantinbuen lige mod os, og nu følte jeg mig betydelig lettet; thi på fransk kunne jeg dog forklare, hvem jeg var og hvad jeg ville.

Gendarmerne trak sig noget tilbage, og da jeg med et par ord havde fortalt den unge officer, hvorledes jeg var kommet herud, sagde han venligt, at han fuldstændig stod til min disposition, hvis der var noget jeg ønskede. Og da jeg nu forklarede ham, at jeg ikke kunne finde vej hjem, tilbød han mig at følge med patruljen, som skulle afsætte poster på Monte Pincio.

Jeg tog med glæde mod tilbuddet. Men træt og udmattet som jeg var af den lange vandring, havde jeg nær fortrudt det; thi patruljen gik ikke i jævnt dansk lunteskridt, men i en ilmarch, som gjorde mig det vanskeligt at følge med. Forbi Maria Maggiore og Quattra Fontane nåede vi til Piazza Barberini, og nu så jeg hovedet af min gamle skikkelige signora Rubiconda, som gav et højt glædesskrig, da hun øjnede mig, men en forsvarlig tordentale, da hun havde mig vel inden døre; thi hun havde været på nippet til at lade gå bud til konsulen for at fortælle ham, at jeg efter al rimelighed var kastet i Tiberen, da posthuset lå tæt derved.

Således endte mine første to udflugter i Rom. Men senere har jeg mangfoldige gange besøgt Forum Romanum i måneskin, uden at have lidt ringeste overlast; thi de bønder og hyrder, som slumrer derude, er så trætte af dagens arbejde, at de ikke ænser den enlige nattevandrer.

Udmattet som jeg var af den lange vandring, faldt jeg i en tryg søvn og ville næppe tro mine øjne, da jeg henad morgenstunden vågnede; thi midt i stuen stod signora Rubiconda i venskabelig samtale med en tyk og trivelig munk,

som i højre hånd holdt noget, der lignede en vældig kost, medens han med venstre pegede hen imod mig, der havde rejst mig i sengen.

Det syntes, som om signora Rubiconda ville holde ham tilbage; men trods hendes indsigelser nærmede han sig mig og spurgte om noget, hvoraf jeg kun forstod ordene: Siete, bono christiano (Er De god kristen?). Da jeg nødig ville mishage munken og endnu nødigere aflægge nogen trosbekendelse, nikkede jeg blot gemytligt til ham, hvorpå han pludselig fo'r med kosten ned i vievandskarret, der dinglede ved hans venstre side, og derpå gav mig et så forsvarligt sprøjt, at både mit ansigt og hele sengen fik godt deraf. Derpå vandrede han langsomt stuen rundt og besprøjtede snart mumlende, snart syngende, både dragkisten, stufaen og til slutning mit skrivebord, til stor ødelæggelse for de der liggende papirer. Da han endelig havde knikset et par gange foran et af signora Rubiconda's Madonnabilleder, kom han atter hen til mig og sagde igen en længere ramse på italiensk, idet han holdt en sparebøsse imod mig. Da jeg imidlertid ikke havde penge i sengen, måtte jeg på ny kalde signora Rubiconda, som hjalp mig af med den hellige mand, idet hun forklarede mig, at dette kaldtes "purificazione", og var vel skikket til at befri mig for onde ånder resten af vinteren.

Dette besøg af munken havde imidlertid til følge, at jeg kom til at tænke på Holbechs råd, og opad dagen vandrede jeg af sted til Diocletians bade, i hvis indre man har bygget den bekendte kirke med tilhørende kloster: "Santa Maria dei Angeli".

Det var en klar, frisk decembermorgen, da jeg trådte ind i den gamle klosterhave med de mægtige fire cypresser, som Michel Angelo efter sigende skal have plantet. Der var så friskt, så køligt derinde, solen strålede så klart, og de hvide brødre, der vandrede rundt, så på mig med deltagelse, når de betragtede det sorte bind, som dækkede mit øje. Endelig trådte en af munkene hen til mig, spurgte, hvad jeg fejlede, og da jeg i korthed havde fortalt ham min historie, tilbød han mig det vidunderlige øjenvand, som Holbech havde omtalt. Mod erlæggelse af en ringe gave til klosteret havde jeg snart det hellige vand i min lomme, og læseren vil måske smile, når jeg åbent tilstår, at jeg dengang virkelig troede, at det ville hjælpe. Som naturforsker er jeg noget skeptisk anlagt over for alle trylleformularer og tryllemidler; men den lyse, kølige klostergang, de hvide brødre, de mørke cypresser, tanken om at være i Rom, alt slog sig på en forunderlig måde sammen til en tro, som også syntes at have haft sin virkning. Thi enten det nu har været Roms milde vinterluft, glæden over at være nået til det længe forønskede mål, eller tryllemidlet fra "Santa Maria dei Angeli", nok er det, at sygdommen svandt dag for dag med en hurtighed, som jeg ikke havde tænkt mig mulig. Den fjerde december kom jeg til Rom, og 20 dage efter kunne jeg som helbredet fejre julefesten sammen med mine landsmænd.

Femte kapitel

Bravo som maler, kunstagent, konsul og menneske. – Hans hjem ved Trevi. – Castellani. – Et greveligt brev. – Konsulatsbesværligheder. – Bravo som dirigent og festtaler. – Ernst Meyer og Goldschmidt. – Den pavelige soldat. – Et skummelt komplot. – Bravos testamente. – Küchler som maler og munk i klosteret S. Bonaventura. – Gamle Holbech. – Niels Ravnkilde. – Romeren Bystrøm.

Man har kaldt Rom den hellige stad – den evige stad –, men skulle jeg vælge et passende udtryk for den, ville jeg give den navn af "den uendelige"; thi om man så ofrede hele sit liv til studiet af Rom, ville man ikke blive færdig med blot en tiendedel af dens kvarterer. Hele oldtidens liv, alle middelalderens kampe, kort sagt hele verdenshistorien ligger gemt i dens templer, dens ruiner, dens kirker og paladser. Over alt er der så uendelig meget at studere, at blot det at se det flygtigt igennem tager år efter år. Hvis jeg derfor ville omtale alt, hvad jeg i denne minderige vinter fik set af alle disse herligheder, ville det blive bind efter bind; men heldigvis kan jeg henvise læseren til de skitser og skildringer, som indeholdes i mit værk: "*Rom under Pius den Niende*", et værk, der har den store fordel, at udmærkede franske illustrationer erstatter, hvad ord ikke kan give. Her vil jeg derfor særligt dvæle ved de personer, som i vinteren 1862-63 færdedes i Rom og gav livet dernede sit særpræg.

Skandinavernes antal var den vinter usædvanlig stort, så stort, at man for at holde nogenlunde orden i dem, kunne dele dem i tre grupper: "de gamle romere", "de arbejdende", og "de flygtige fugle", der tilbragte en måneds tid i Rom, for derpå at fare videre til Neapel og Sicilien.

Den mand, der såvel i stilling som i alder indtog hæderspladsen blandt den første gruppe, var Bravo; thi han beklædte tre troner og herskede over tre nationer, "danske", "norske" og "svenske", og havde endog finlænderne i tilgift. Han har hjulpet meget og været kendt af så mange, at det vel er værd at ofre et par sider til hans minde.

Johannes Bravo, eller som han nu kaldes Giovanni Bravo, stammede fra en portugisisk jødeslægt, der var indvandret til Danmark og havde bosat sig i Altona. Skønt jøde af æt var han dog døbt og havde som mange døbte jøder en vis aversion mod sine tidligere trosfæller, navnlig mod Goldschmidt, der senere kom til Rom. Hans barndomssprog var tysk. Så kom han til Akademiet i København og lærte dansk. Dernæst rejste han til Italien, bosatte sig først som maler i Rom og lærte italiensk; men da han ikke kunne holde disse tre sprog i sit noget indskrænkede hoved, løb de over i hverandre og dannede et fjerde nyt, som ofte var vanskeligt at forstå for uindviede. I sin ungdom havde han de sædvanlige kunstnerdrømme, dyrkede malerkunsten og skal efter eget sigende have malet en kost, som var ganske usædvanlig dejlig; men om det var en kost til at feje med eller en blomsterkost, derom var kunstnerne dengang endnu uenige. Vist er det, at han i begyndelsen levede af at male små blomsterstykker på brevpressere og deslige, en kunstart, der var meget beskeden og derfor ikke indbragte ham

synderligt. Handelstalentet, der sjældent svigter den semitiske stamme, lå hos ham skjult bag kunstnernaturen, og foruden at handle med malerier, påtog han sig også speditionsforretninger for de fremmede kunstnere, og nu kaldte han sig "kunstagent Bravo". Som sådan faldt det i hans lod at hjemsende Thorvaldsens værker, et foretagende, der lykkedes over al forventning, idet ikke et eneste marmorværk gik tabt, undtagen de tre gratier, der søndersloges, da de her i København skulle hejses op på dækket. Til løn for sin dygtighed blev han nu udnævnt til konsul, og skønt han naturligvis ikke kunne måle sig med en Zoëga eller Brøndsted, havde han dog andre egenskaber, der bevirkede, at hans konsulat ubetinget må kaldes overmåde heldigt for de mange skandinaver, der i hans levetid har besøgt Rom. Bravo var ikke lærd, endnu mindre begavet, men han var i besiddelse af en aldrig svigtende tjenstvillighed, og påtog sig beredvilligt forretninger, som andre konsuler ville have afvist med foragt.

Da jeg en dag kom op til ham, sad han dybt grundende over et mægtigt brev, der var skrevet med en fortvivlet dårlig hånd.

"Ach, Gut Zatan! Jeg forstår ikke et ord af det hele; den mand må jo være taget fra sin forstand; han skriver både tysk og fransk og italiensk oven på hinanden, og så putter han mig pludselig med latin og græsk tværs over linjerne, så jeg er ganske tummelumsk i mit stakkels tossede hoved."

Han rakte mig brevet, og det var virkelig også et højst mærkeligt dokument. Det var en skrivelse fra grev Raben til Aalholm, en mand, der jo ikke alene var greve, men også doktor, og nu ville han vise den stakkels Bravo hele sin uhyre lærdom; thi brevet var virkelig skrevet ikke alene på de tre europæiske

sprog, men indeholdt højst naragtige citater på latin og græsk. Meningen af brevet var imidlertid, at greven ønskede en lejlighed på så og så mange værelser, og næppe havde Bravo erfaret dette, før hans fortvivlede ansigt glattedes, og et par dage efter havde greven det forlangte.

Bravo boede dengang i det store palads, hvis facade dannes af den mægtige Fontana Trevi, i en lys og rummelig lejlighed, hvor den lille ovn knitrede lystigt ved vintertid og den store sorte kat slikkede solskin på gulvet. I samme palads boede guldsmeden Castellani, som er blevet berømt ved sine mesterlige efterligninger af antikke guldsager, og når man vandrede op ad trappen, så man straks, at Castellani var en oldtidens ven. De mørkerøde vægge var prydede med indmurede stykker af antikke relieffer, og mødte man ham på trappen, var det hans største glæde at vise én nye modeller til de prægtige sager, han lod forarbejde.

Bag Bravos store modtagelsesværelse lå et mindre, som dels indeholdt minder fra hans liv med Thorvaldsen, dels mange værdifulde malerier fra ældre tider af de forskellige kunstnere, som havde besøgt Rom. Han viste altid disse sager frem med en vis stolthed, og navnlig var relikvierne fra Thorvaldsen ham dyrebare.

Da Bravo ikke kunne tale noget af de tre nordiske sprog korrekt, kunne han endnu mindre skrive dem, og måtte derfor foruden en tjener, som bragte skandinaverne deres post, tillige holde en sekretær, der også var bibliotekar ved den skandinaviske forening, hvor han havde fribolig mod at besørge bogudlånet og i det hele varetage foreningens interesser. Da jeg kom til Rom, beklædte nordmanden Batzmann, der studerede

kunsthistorie, denne post; men han afløstes i foråret 1863 af Dietrichson, der tillige med sin hustru opholdt sig i Rom indtil efter krigen 1864.

Bravo havde ingen kontortid, man kunne søge ham hver time på dagen lige fra den tidlige morgen, og blev altid lige venligt modtaget med de stadig tilbagevendende ord: "Gut Zatan, god dag, vil De have en zigarro?" Og når denne var tændt, hentede han alt, hvad man ønskede, permessoer til Vatikanet og Colosseum, billetter til kirkefester, kort sagt, i stort som i småt stod han altid til tjeneste. Der var kun én ting, som voldte ham usigelige bryderier, og det var den årlig tilbagevendende generalforsamling, hvor han som konsul skulle præsidere. Aldrig glemmer jeg det fortvivlede ansigt, hvormed han en dag kom mig i møde og som straks viste mig, at der måtte være noget galt på færde.

"Ach," svarede han på mit spørgsmål, "jeg sidder forbandet beskidt i det, nu skal De bare se, her ligger en bunke regninger, og dér ligger en bunke regninger, og Gut forbande mig, om jeg ved, om det er dem, de har sendt mig fra foreningen, eller mine egne; thi min tjener har makket det hele sammen til én bunke, da han i morges fejede mit skrivebord af."

"Det kan vel ikke være så vanskeligt at klare den sag," svarede jeg, "har De ikke Deres regnskab?"

"Ach, skulle jeg holde regnskab med alt det skidt, der blev anskaffet til foreningen, blev jeg jo aldrig færdig. Jeg betaler, når de kommer, snart med mine egne penge og snart med foreningens, og nu ved jeg ikke, hvor pengene er løben hen, og jeg skal lægge regnskab af i aften. "

Ved at holde et krydsforhør over de forskellige regninger, fik jeg dem delt i to bunker, og ved derpå at efterse Bravos private regnskabsbog, lykkedes det mig at få regnskabet så vidt bragt i orden, at det kunne fremlægges på generalforsamlingen; men Bravos fortvivlelse vedblev.

"Ach, Gut Zatan," sagde han, "der skal jeg nu sidde og præsidere, og så giver de mig ikke andet end grovheder på mine forslag. Ved De, hvad denne Børnestjerne sagde til mig i fjor? Han sagde til mig, at jeg var dum som en torsk, så jeg måtte gå min vej; men da jeg kom ned ad trappen, fik jeg en god idé, gik tilbage, stak hovedet ind ad døren og råbte til ham: 'Og De er grov som en bonde'. Men generalforsamlingen gik sin vej."

"Meld Dem syg," sagde jeg, "så skal jeg præsidere, når De blot vil give mig fuldmagt." Bravos øjne lyste, og fra den dag var jeg hans svorne ven; men jeg må rigtignok tilstå, at det heller ikke lykkedes mig at undgå grovheder.

Just som vi var midt i forhandlingerne, stormede en ganske ung maler ind i salen. Med hatten på hovedet og cigaren i munden smed han sig i en lænestol og råbte: "Hvor er dagsordenen?"

"Den ville De have fået, hvis De var kommet i rette tid," svarede jeg.

"Jeg gir dagsordenen Fanden, for jeg stemmer mod hvert forslag, der måtte fremkomme, og jeg erklærer tillige denne generalforsamling for ugyldig, da den ikke bliver dirigeret af konsulen selv."

"Jeg har konsul Bravos fuldmagt og fungerer på hans vegne som dirigent."

"Ja, når De fungerer, så vil jeg gå," råbte den unge kunstner, og forlod salen med en mine, som om han ved sin protest havde udført en stor heltegerning.

Mærkeligt nok var denne unge maler under daglige forhold et af de mest elskværdige og medgørlige mennesker; men Herren har i sin vrede skabt en særegen djævel for generalforsamlinger, og når denne farer i folk, bliver de rent djævleblændte.

De daglige små forretninger kunne Bravo jo nok udføre; men kom der noget særligt, var han i den yderste forlegenhed, da han var ganske ukendt med danske forhold, tilstande og personer. En dag bankede det på min dør, og da jeg lukkede op så jeg en bleg, udtæret skikkelse, iført en luvslidt pavelig uniform stå foran mig, med et udtryk af den dybeste bekymring i sit ansigt.

"Jeg har været hos konsulen," begyndte han med svag stemme, "men han sagde, at han ikke kunne have noget med mig at gøre, og så viste han mig hen til Dem. Kan De ikke hjælpe mig?" Da han så, at jeg ville tage min portemonnæ frem, standsede han mig og sagde: "Det er ikke penge, jeg trænger til, jeg trænger til én, der kan tage sig af mig og hjælpe mig ud af den pavelige tjeneste. Jeg har to gange haft romersk feber, og doktoren siger, at hvis jeg får den tredje gang, så dør jeg. Jeg har selv penge, men jeg kan blot ikke få dem."

Jeg fik nu manden ind i mit værelse, spurgte hvem han var og fik da hans historie, som i korthed var følgende: Af profession var han sadelmagersvend, var gået på vandring til Paris, her var imidlertid intet arbejde, og man havde da anbefalet ham at søge til Marseille; men da han kom her, fik han det råd at tage til

Rom. Her gik det ham imidlertid som de to andre steder, der var intet arbejde og hans få penge svandt lidt efter lidt, indtil han en skønne dag måtte lade sig hverve ind i den pavelige legion, der efter hans sigende bestod af det værste skrabsammen fra alle nationer. Så fik han feber, og da han var kommet sig efter det første anfald, skrev han hjem til sin søster, som han havde betroet sin sparekassebog. Hendes mand havde imidlertid bogen i sit værge og ville ikke udlevere den, da han håbede at arve svogerens penge, når han døde.

Da jeg havde fået mandens vandrebog og pas, gik jeg med begge dele til Bravo og forelagde ham sagen med bøn om at tage sig af den stakkels soldat, som jo let kunne få sine penge fra sparekassen, når blot Bravo ville bevidne hans identitet.

"Ibenditet!" råbte Bravo, "hvor skal jeg få den fra, og hvad er det De snakker om en sparekasse? Jeg har Gut forbarme mig aldrig set en sparekasse! Lad den fyr gå, han ser mig ud til at være kommet lige fra galererne."

Trods Bravos indvendinger skrev jeg et identitetsbevis, som han forsynede med sin underskrift og konsulatets segl. Derpå skrev jeg til etatsråd Collin, som dengang var en af direktørerne for Sparekassen i København, og fjorten dage efter sendte Collin mig, til Bravos store forbavselse, en anvisning på fire hundrede rigsdaler, en sum, der var tilstrækkelig til at udløse den stakkels sadelmager af tjenesten og skaffe ham hjem til Danmark. Men havde jeg ikke været dernede, tror jeg nok, at manden var havnet på den protestantiske kirkegård.

Var det Bravos rædsel at dirigere generalforsamlinger, så havde han til gengæld et andet årligt direktorat, som voldte ham desto mere glæde, og det var, når han skulle præsidere ved

julefesten i Rom. Han fik da gerne den fornemste dame til bords, og tog sig med ridderkorset på brystet og vedbendkransen om den skråt tilbagefaldende pande just ikke ganske antik ud. Alligevel følte han sig som en af de romerske konsuler, når de ad Via Triumphalis drog ind for at lægge sejrsbyttet foran Concordias tempel. Når da julegrøden var anrettet, rejste Bravo sig med stille værdighed, så sig om i forsamlingen og sagde ufravigeligt:

"Og dette skal være vore nordiske trekongers skål; de leve længe, de leve høj!"

Og når da hurraråbene drønede gennem salen, havde han en følelse som paven, når han påskedag har lyst velsignelsen fra St. Peters store loggia.

Til daglig levede Bravo i lykkelig fred, både med den romerske verden, hvor han var vel set, og med sine skandinaviske omgivelser. En enkelt gang kunne der dog komme en kurre på tråden, og det var mest digterne, der gav anledning til sådant; thi for disse Apollos sønner måtte Bravo stadig være syndebuk. Galt var det gået ham med Bjørnstjerne, men værre blev det, da Goldschmidt kom til Rom og sluttede intimt bekendtskab med Dietrichson, der ikke alene var Bravos sekretær, men tillige kunstkritiker og korrespondent til et par af de norske blade. Bravo gik vistnok med en stille angst for at blive sat ud af spillet, thi han sagde flere gange til mig:

"Gut Zatan, kan De ikke sige mig, hvorfor den Goldschmidt og den Dietrichson stikker hovederne i hinanden? Jeg kan ikke lide den karl for min død, han ser mig så politisk ud." Der skete imidlertid intet, så længe Goldschmidt opholdt sig i Rom; men da han var rejst, opdagede Bravo, til hvem alle skandinavers

breve blev adresseret, at der udspandt sig en højst mistænkelig korrespondance mellem Goldschmidt og hans egen sekretær.

Hver gang der kom brev fra den førstnævnte, vendte og drejede Bravo det med en spekulativ mine; men åbne det turde han jo ikke. Da det så led henad sommeren, gjorde Dietrichson tillige med sin hustru en rejse til Neapel, og under denne kom der atter et brev fra Goldschmidt, som skulle ligge 14 dage på Bravos bord, indtil Dietrichson vendte tilbage.

Det var for meget for den stakkels konsul, hver dag at se Goldschmidts velkendte håndskrift stirre ham i møde, og så faldt det ham pludselig ind som en slags trøstegrund, at brevet muligvis kunne angå biblioteket i den skandinaviske forening, og at det således var hans pligt at åbne det for ikke at forhale afgørelsen. Som tænkt så gjort, og det viste sig virkelig, at begyndelsen af brevet drejede sig om bibliotekets anliggender, og her kunne vel Bravo passende have endt sin læsning; men fristelsen var for stor, og idet han kom til følgende sætning: "Lad mig endelig vide, kære ven, hvorledes det går dig i Rom og om du endnu tænker på at myrde Bravo for at blive hans eftermand?"

Her tabte Bravo af forfærdelse brevet, tog det atter op og læste på ny; men der stod med klare, tydelige træk: "myrde Bravo for at blive hans eftermand!"

Nu kendte Bravos rædsel ingen grænser, med brevet i hånden fo'r han rundt til de få skandinaver, som endnu opholdt sig i Rom, og spurgte hver af dem, om de vidste noget af, at Dietrichson ville myrde ham. Og skønt de alle erklærede, at de ville indestå for sekretæren i så henseende, dæmpedes dog ikke

Bravos frygt, og han lod straks Dietrichson kalde, så snart han var kommet til Rom.

"Gut Zatan!" råbte han, "hvad er dette her? Jeg ser, at De vil myrde mig for at blive min eftermand, hvad siger De til det?"

Hertil svarede Dietrichson, at han engang havde ytret til Goldschmidt, at hvis Bravo døde, ville han søge posten efter ham; men at han i øvrigt ikke havde tænkt at tilføje ham det mindste ondt. Hermed var Bravo dog ikke tilfreds; alene den tanke, at hans sekretær kunne spekulere i hans mulige død, var ham irriterende, og først da Dietrichson i foråret 64 forlod Rom, åndede Bravo frit.

Bravo havde mange venner blandt kunstnerne, især blandt de ældre, og mellem disse skal jeg nævne Ernst Meyer og Küchler, som jævnligt besøgte ham. Den sidste var fredsommeligheden selv; men Ernst Meyer kunne nok lide at drille Bravo, når han kunne komme dertil.

Vilhelm Bissen har således fortalt mig, at da han, Bravo og Ernst Meyer kørte sammen til en begravelse på den protestantiske kirkegård, kom de ved "Circus Maximus" forbi den jødiske, som var meget forfalden og hist og her beplantet med artiskokker. Ernst Meyer pegede ud imod den og sagde til Bravo: "Se der, Bravo, der skal vi to engang ligge."

"Ej was," snerrede Bravo, "jeg kommer jo ikke dér, tror du jeg vil ligge under artiskokker?"

"Ja, hvorfor ikke?" spurgte Ernst Meyer, "de artiskokker er ikke af den sædvanlige slags, til dem behøver du ingen hvidløg, når du laver dem til."

Det varede til held for Bravo og de rejsende skandinaver meget længe, inden hans blomstersmykkede kiste førtes forbi

jødekirkegården, da han var i besiddelse af en sjælden sundhed. Alderen tog ikke på ham, "thi jeg drikker kun vand fra Trevi," sagde han, og virkelig syntes der i denne kilde at være en foryngelsens kraft; thi da jeg en halv snes år efter atter kom til Rom, kunne jeg ikke se, at årene havde taget det mindste på vor elskværdige konsul. Han var blevet en lille smule mere stivbenet, men tog det med gemyt; thi da han en dag fulgte Bissen ud og snublede over dørtrinnet, sagde han fornøjet: "Ej Bissing, jeg springer jo wie ein Tanzmeister."

Bravo gav hvert år en privat middag for skandinaverne, ligesom han ofte inviterede folk ud til køreture i kampagnen eller længere udflugter til Albano og Tivoli. Han beboede en stor lejlighed, holdt tjener og sekretær, og sås ofte i selskab med de fremmede prælater i Rom. Alt dette måtte naturligvis koste ikke ubetydeligt; men hvor han fik pengene fra, var de fleste en gåde, thi hans gage var fire hundrede rigsdaler fra hvert land, og han tog aldrig nogen som helst betaling for alle de forretninger, han udførte for de rejsende. Tillige var han i allerhøjeste grad hjælpsom, måtte ofte forstrække folk med lån, ja tog ikke i betænkning at tage af sin egen garderobe til hjælp, når en eller anden fattig kunstner ved vintertid skulle hjem til Norden. Og stor blev derfor forbavselsen, da man efter hans død fandt tredive tusinde lire i guld henlagt i et hemmeligt rum i hans skrivebord, tilligemed et testamente, der bestemte, at malerisamlingen i København skulle have lov til at udtage de malerier af hans samling, som den måtte ønske. Nu kom også forklaringen på den velstandskilde, hvoraf Bravo i mange år havde øst, og som kun ganske enkelte skandinaver havde haft kendskab til.

I Via Frattina havde han i al hemmelighed oprettet en farvehandel; men da han som konsul ikke måtte drive forretning, var den blevet ført under en andens navn, og da Bravo hverken kendte til sparekasser eller havde tillid til de romerske banker, havde han år efter år lagt guldstykkerne hen i det gemme, hvor de fandtes. Pietro Krohn og en anden kunstner fik det hverv at udtage de bedste stykker til malerisamlingen; men den ulejlighed kunne de have sparet sig, thi da Bravos arving, en vis Brauer, kom til Rom, vendte han hjem netop med de stykker, som malerisamlingen havde ønsket.

Under det lange ophold i Rom havde Bravo den glæde at stige højere og højere til vejrs ligesom en velfyldt ballon. Først var han maler, så kunstagent, dernæst konsul, indtil han som ridder af Dannebrog kunne sætte Cavalière på sin dørplade; men det blev ikke derved, ballonen steg stadig højere, og da jeg en dag kom til ham for at gratulere ham til etatsrådstitlen, udbrød han gnaven:

"Jeg stasråd, etageråd, hvad skal jeg med ham? Der er jo ikke en italiener, som ved hvad etageråd er. 'Commendatore di stato' er der jo ingenting der hedder hernede. Havde de endda gjort mig til 'console generale', det havde der været mening i."

Hans vrede mildnedes dog lidt efter lidt, og da han endelig fik Kommandørkorset, tror jeg nok, at han følte sig på toppunktet af dette livs lykke; thi for en cavalière og commendatore har romerne respekt. Han vedblev lige til det sidste at varetage sine forretninger, og døde først 1876, nogle og firsindstyve år gammel. Alle de, der har kendt ham, mindes ham med taknemmelighed; thi først da man lærte de senere

konsuler at kende, forstod man at sætte pris på, hvad Bravo havde været som sådan. Nu hviler han på den protestantiske kirkegård sammen med Hauch og mange andre danske, som han i levende live har støttet og hjulpet.

Når jeg besøgte Bravo i hans hyggelige lejlighed, traf jeg ofte en gammel munk, som med synligt velbehag nød sin kaffe og den importerede cigar, som konsulen havde budt ham. Det var den forhenværende genremaler Albert Küchler, nu franciskanermunk og broder i klosteret S. Bonaventura på toppen af Palatinerbjerget.

"Hvor det er rart at være munk," sagde han en dag, da han drak sin kaffe, "man får alting frit, kaffe, cigar og farver oven i købet, hvad kan man så forlange mere i denne verden." I disse simple ord, i den følelse af et tarveligt livs velvære lå grunden til Küchlers overgang til katolicismen og hans indvielse til munk i Schlesien. Noget brud med livet, nogen ulykkelig kærlighed eller andre slige pinlige grunde havde der, efter hvad maleren Læssøe har meddelt mig, ikke været. Küchler var født i København 1803 og gik på Akademiet sammen med Marstrand, hvem han altid omtalte som en af sine oprigtigste venner. Allerede under hans ophold i hjemmet vakte hans friske, humoristiske genrestykker betydelig opsigt, og flere af dem findes endnu dels på Kunstmuseet, dels på Thorvaldsens Museum. – Efter at have vundet Akademiets fire medaljer, rejste han på dets stipendium til Rom i begyndelsen af fyrrerne. Her kom han ind i ganske nye kredse og til at leve under ganske andre forhold. Der fandtes dengang en lille tysk koloni, mest bestående af bayerske malere, som under navn af Nazarenere stræbte at tilegne sig den inderlighed og den naivitet, som

findes i den ældste italienske skole. I denne kreds blev Küchler snart hjemme, og i maleren Rothen fandt han en ven, som ikke alene påvirkede ham i kunstnerisk, men også i religiøs retning. Læssøe brugte det skarpe udtryk, at han vrøvlede ham ind i katolicismen; men sagen har vistnok været den, at Küchler ved den stadige omgang med sine katolske venner følte sig mere tiltrukket af den katolske gudstjeneste end af den protestantiske. Han skiftede altså ikke alene tro, men lod sig optage i et kloster i Schlesien, hvorfra han efter et fireårigt ophold vendte tilbage til Rom.

Når man fra Kapitolium stiger ned mod Forum ad den vestlige vej, som fører gennem Titusbuen, træffer man til højre snart en anden vej, som fører op ad Palatinerbjerget, hvis mure og hvælvinger pranger i den frodigste yppighed med roser, viburnum, vedbend, brombær og viftende venushår. Man ser straks, at vejen fører til et kloster; thi på den venstre side står det ene helgenalter efter det andet [Note 2)], og udmærker disse sig just ikke ved kunst, så bøjer den vandrende romer sig dog for dem. Øverst oppe svinger vejen til venstre, og når man har nået en pæl, hvorpå der står: "Adgang for kvinder forbudt", ser man den brune klosterbygning lige foran sig.

Man ringer på en meget rusten og meget skrattende klokke, og efter nogle minutters forløb høres slæbende trin, en luge åbnes, og en stemme spørger: "Chi é!" (Hvem dér), og man svarer med det ufravigelige: "Amici" (Venner).

Nu åbnes porten og en gammel velnæret munk ser lidt forbavset på en og spørger, hvad man vil; men næppe har han hørt, at man er dansk og at man ønsker at tale med "Fra Pietro",

før et huldsaligt smil opklarer hans ansigt, idet han meddeler, at denne befinder sig i haven.

Man træder ind og får over alt det stærkeste indtryk af franciskanermunkenes strenge tarvelighed: hvidkalkede vægge med et stort krucifiks, murstensgulv – det er alt hvad vandringen til haven frembyder; men desto hyggeligere er den lille plet, hvor brødrene plejer deres blomster og frugttræer.

Midt i haven stod på den tid et stort morbærtræ, som skænkede munkene både skygge og frugt; men en skønne dag var det forsvundet, kun et stort, gabende hul viste, hvor det havde stået. – Klosteret er nemlig bygget på kejserborgens ruiner og under dets grundvold skjules endnu de hvælvinger, som har været vidne til de romerske cæsarers overdådige liv, og morbærtræets rødder havde gennembrudt en af disse og var forsvundet i dybet med det samme.

Albert Küchler (Fra Pietro). Maler.

"Det var godt, at ikke vi andre gik med," sagde Küchler, da han fortalte mig denne historie. "Vi plejede at sidde under morbærtræet, når dagen var varm, og så kunne det jo let være hændet, at vi havde fået en for tidlig begravelse."

Han sagde disse ord ikke alene på dansk, men med den bredeste Grønnegade-dialekt, man kunne ønske sig, og forbavsende er det, at han under det årelange ophold, dels i Tyskland, dels i Italien, ikke havde glemt en nuance i sit modersmål, medens Bravo radbrækkede det på det ynkeligste.

Vi sætter os på den lave murkant, som begrænser haven mod syd, og jeg glemmer næsten både Küchler og klosteret over den prægtige udsigt, jeg har for øje. Under mig en stor palme, hvis mangefinnede blade bevæger sig i aftenbrisen, som var det fingre, der gik hen over tangenterne på et orgel. Så grønnende højder med brokker af murværk i de barokkeste former, længere ude Colosseets mægtige ringmur, og langt, langt borte Albanerbjergenes skovklædte, kuppelformede højder svøbende sig i blålige tåger under aftensolens guld.

Nu ringer det til *Ave Maria*, mørket falder på; men just som jeg vil tage afsked, begynder et nærliggende kloster at illuminere sin facade.

"Hvad hedder det kloster?" spørger jeg.

Küchler ser åndsfraværende ud imod det og svarer tøvende: "Ja, hvad hedder det, åh! Fra Angelo! hvad hedder det kloster?"

Munken nævner ærbødigt et navn, som jeg har glemt, og jeg spørger videre: "Men hvorfor illuminerer de?"

"Ja," siger Küchler lidt trevent, "hvorfor illuminerer de. Åh, Fra Angelo! hvorfor illuminerer de derhenne?"

Munken meddeler mig vidtløftigt, at det er til ære for en for længst hensovet helgen; men Küchler, som ser at jeg vil gøre flere spørgsmål, letter utålmodigt på sig og siger:

"Lad os gå ovenpå, jeg kan ikke lide, at de andre glor på os!"

"Men de forstår os jo ikke," indvender jeg.

"Jo, sådan halvvejs," siger Küchler, "kan de ikke forstå ordene, så forstår de minerne, det gør italienerne altid. Hvor kan jeg huske, hvad alle disse klostre og helgener hedder."

Så vandrer vi op i Küchlers atelier, et stort firkantet rum, hvor der ikke findes andet bohave end et bord, et par stole og en bedepult, hvorover der pranger et billede af Madonna. Døren til hans soveværelse står åben, og jeg ser ind i et lille kammer, hvor der kun findes en smal jernseng, en lerkrukke og et vandfad samt et krucifiks; thi franciskanermunkenes ordensregler forbyder enhver luksus.

Küchler flytter et staffeli med en stor altertavle hen til den åbenstående luge, og nu står jeg foran et af hans sidste billeder; men ak! hvilken forskel mellem den kunstner, der malede "*Amagerpigen i Atelieret*", og så dette katolske fantasistykke, som skal pryde et af altrene i en kirke på Aventin.

Maleriet forestiller det indre af Colosseum, og omkring det store jernkors ser man kardinaler, biskopper, prælater, munke og nonner med foldede hænder og himmelvendte øjne stirrende op mod noget, der i tusmørket tager sig ud som en mørkebrun ballon, medens det i virkeligheden er kirkens skytspatron, som er på vej til Himlen. Küchler synes at mærke min forbavselse, thi han siger:

"Ja, nu maler jeg sådan noget efter bestilling fra klosteret, jeg er jo nødt til det; men det var dog ganske anderledes dage, da Marstrand og jeg gik på Akademiet. Hvor var det dog morsomt, når vi sådan havde sparet en marks penge sammen, at jolle ud ad Strandvejen på en 'kaffemølle [Note 3)]' og tage sig en tur på Dyrehavsbakken. Og så om aftenen, når vi gik fra Akademiet, sikken et spænd vi så havde i Grønnegade med urtekræmmeren

på hjørnet. Marstrand spyttede på fingrene og gned på urtekræmmerens rude, så appelsinerne dejsede ned i siruppen, og så kan det nok hændes, at vi tog til bens op ad Antonistræde. Kan De huske dér, hvor alle disse børstenbindere bor?"

Hvor forunderligt virker ikke disse Københavnske ungdomsord under de omgivelser, hvori de siges. Oldtidens ruiner, katolicismens klostre, munke, nonner, urtekræmmere og børstenbindere svinger sig i en så forunderlig ringdans, at jeg uvilkårligt brister i latter; men Küchler siger ganske alvorligt: "Ja, således var det dengang, nu er det jo anderledes!" Og kunne hans brødre dernede i haven have hørt denne lille samtale, tror jeg nok, at en del af helgenglansen var gået af ham.

Küchler indtager nemlig en ganske særegen stilling blandt disse, for størstedelen simple og ganske uvidende brødre; thi han er klosterets guldfugl og får mange blanke scudoer til at rulle ind i dets kasse. Som franciskaner må han intet eje, alt hvad han tjener, tilfalder klosteret, og det er ikke så ringe summer endda. – Den kopi af Peruginos *Madonna*, som Küchler malede, betalte grosserer Puggård med 1200 rigsdaler. Og har de katolske kirker og klostre ikke råd til at give så meget for deres altertavler, så tjener klosteret dog ganske godt på Küchler; thi han er en flittig munk, som stadig sidder ved sit staffeli, når de andre brødre er på vandring med tiggerposen.

Til gengæld har den hellige fader givet ham adskillige dispensationer, som gør hans liv i klosteret mindre strengt. Han er således fritaget for de natlige messer og har lov til at ligge med to uldtæpper, når kulden er streng, og hvad han sætter mest pris på: han har lov til at ryge cigar, medens de

andre brødre må nøjes med at snuse. Dog er det en selvfølge, at cigaren må nydes inden fire vægge for ikke at forarge de troende.

Fra Pietros person er godt kendt i Rom, thi ved de store helgenprocessioner ser man ham stille og alvorlig i række med de andre munke, fra hvilke hans intelligente ansigt stikker besynderligt af. Pius den Niende kender ham også godt, og man stedes sjældent til audiens hos den hellige fader, uden at han fortæller, at der i S. Bonaventura sidder en landsmand, som er gået over til den rettroende kirke. Ja, da Christian den Niende opholdt sig i Rom, undlod han ikke at gøre Küchler et besøg, og skænkede ham ved den lejlighed ikke nogen orden, men en stor kasse Havanna-cigarer, hvilket vistnok har glædet Küchler mere end korset, af hvilke der jo findes nok i klosteret.

Mangfoldige gange har jeg besøgt ham i hans venlige have, og altid truffet ham stille tilfreds, som den. Der var en fred, en ro, en absolut sindsligevægt over ham. Men da jeg i 1872 for tredje gang opholdt mig i Rom, var alt dette forsvundet, han var blevet gammel, i hans ansigt var der et udtryk af græmmelse og mismod, som jeg aldrig havde set tidligere, og han havde god grund dertil. Det nye regimente havde ophævet hans kloster, selv var han blevet tilbage med nogle andre brødre, hvem regeringen skænkede en nådepenge af en halv lire (36 øre) om dagen. De tider, da tiggerposen vendte hjem, rigt belastet med fjerkræ og grøntsager var forbi for stedse, og hvad der var værre, befolkningen, som tidligere levede i god forståelse med brødrene, havde nu vendt dem ryggen.

På min bemærkning om, at jeg ikke som før havde truffet ham hos Bravo, svarede han med en bitter betoning: "Jeg

forlader ikke mere klosteret, på gaden kaster drengene sten efter mig!"

I 1876, fire år før Küchlers død, malede F. C. Lund Küchler i hans tarvelige atelier, og dette billede hænger nu på min væg; jeg hilser på det hver morgen og tænker med vemod på den gamle, elskværdige munk, som nu hviler på den tysk-katolske kirkegård, hvor venner og landsmænd har rejst en mindesten på hans grav.

I absolut modsætning til denne stille, blege, indadvendte munk står hans ven og kammerat, Carl Frederik Holbech for min erindring. Hans skulderbrede kæmpeskikkelse, hans store askegrå skæg, hans skarpe blik og faste gang, i forbindelse med hans ejendommelige dragt, gjorde ham til en af Roms bekendte skikkelser, og skønt han i 1862 kun var lidt over de halv hundrede år, blev han dog betegnet som "den gamle" såvel af de danske kunstnere, som af sine romerske venner.

Holbech havde som kunstner ikke det held, som Küchler; thi han nåede kun at få Akademiets 2 sølvmedaljer, medens han forgæves flere gange konkurrerede til den mindre guldmedalje. Utilfreds hermed skrabede han sine få penge sammen, og nåede over Berlin til München, og derfra drog han med de lyseste forhåbninger til Rom i 1841.

Blandt billedhuggerne lyste dengang Thorvaldsen som en stjerne af første rang, og Holbech var himmelglad ved at komme til at arbejde i hans atelier og tillige være en slags intendant for Thorvaldsens husanliggender. Den berømte billedhugger var med alderen blevet, ikke alene meget rig, men også meget frygtsom, hvortil der på de tider var god grund. Når han var ude til de store aftenselskaber, som romerne gav for

ham, måtte Holbech hente ham og følge ham hjem; men om dagen arbejdede han flittigt i hans atelier.

I 1848, da revolutionens hydra også stak et af sine hoveder frem i Rom, var Holbech fyr og flamme, frihedsmand til det yderste. Han skal være set i rød trøje, fjerhat og med en mægtig spansk stødkårde i hånden; men selv talte han aldrig derom, thi skuffede forhåbningers bitterhed hindrede ham deri.

Nåede Holbech ikke højt som kunstner, så nåede han desto mere som menneske; thi bravere og mere honnet karl end han fandtes næppe i Rom. Kunstnerstolt til det yderste, var han i besiddelse af en selvkritik, som bevirkede, at hans arbejder både blev få og små i forhold til, hvad mange andre billedhuggere raspede af sig for fordelens skyld. Stor foragt nærede han for de såkaldte kunstkritikere, især når disse "smurte noget vrøvl op i bladene". Tillige havde han dyb foragt for den overfladiske, kultiverede del af samfundet, som om vinteren besøgte Rom og atelierne. Han kom derfor aldrig i den skandinaviske forening, men havde samlet nogle få udvalgte omkring sig, fattige, mindre talentfulde, ligesom han selv, og for denne lille kreds, der gik under navn af "Dydsforeningen", var han præsident, et navn, på hvilket han satte særlig pris.

Da han arbejdede langsomt og som regel kun udførte statuetter, var hans indtægter såre knappe; men traf han nogen, der var fattigere end han, var han mere rundhåndet end Thorvaldsen, der i sine sidste år kneb stærkt på skillingen. Børn var Holbechs yndlinge, og det var sædvanligvis sådanne, han gengav i marmoret; især har en gruppe sovende børn, som han flere gange har udført, gjort hans navn bekendt.

Holbech levede yderst tarveligt, næsten spartansk, og han yndede ikke, at nogen kom op i hans lejlighed. Da jeg i "Fra Piazza del Popolo" havde skildret ham som "den gamle af dage", fattede han stor godhed for mig og førte mig en dag op i sin lejlighed på "Piazza Barberini", hvor bohavet var lige så tarveligt, som i Küchlers atelier. Han ville absolut forære mig noget, og fandt til sidst en gammel udgave af "*Orlando Furioso*", som jeg endnu ejer.

Alt som tiden gik, blev Holbechs kår bestandig mere trykkede, og det hjalp kun lidt, at jeg i 1867 kunne skaffe ham en bestilling; thi hans syn var allerede dengang svækket, og lidt efter lidt kom han til at lide af stær, så arbejdet blev vanskeligt og til sidst umuligt for ham. Under disse fortvivlede forhold mindedes landsmænd hans brave, retskafne karakter, og staten anerkendte hans flid ved tilligemed Akademiet at tilstå ham så meget, at han nogenlunde sorgfrit kunne imødese sin død. Denne indtraf den 23. juli 1880, og hængepilen vifter nu over hans grav på den protestantiske kirkegård.

Den fjerde af de gamle romere var komponisten Niels Ravnkilde, som i 1853 var kommet til Rom, hvor han resten af sit liv virkede som "maëstro di musica", indtil han døde, som komponist og professor.

Til Holbechs svære kæmpeskikkelse dannede den lille vævre, altid livsglade og selskabelige Ravnkilde den skarpeste modsætning. Han var sjælen i den skandinaviske forening, i det mindste hvad musikken angik, hans glade toner svigtede aldrig nogen lørdag aften, og skønt han var en i Rom anset musiklærer og god ven af Sgambati, gjorde han sig ved disse lejligheder ikke kostbar, men lod valsemelodier klinge til en munter

svingom med de unge damer. Hans lille lejlighed i "Ripetta" var et hyppigt samlingssted for gode venner, hvor foglietten og musikken gik hånd i hånd med hinanden. Trods sine mange informationer, der blev godt betalt af de rige romerske familier, var Ravnkildes kår ofte noget trykkede; thi han var i besiddelse af en hjertensgodhed og en gavmildhed, som hyppigt lod scudoerne løbe til København, hvor han havde en svoger, som forstod at bruge dem. Som komponist nåede han ikke videre end Holbech som billedhugger; men alle de skandinaver, der har overvintret i Rom, vil mindes ham som en såre elskværdig og altid hjælpsom ven.

Niels Ravnkilde. Komponist.

Til disse fire gamle romere må jeg endnu knytte en femte, og det er oven i købet en romer i ordets virkelige forstand. Jeg har tidligere omtalt, at Holbech viste mig Bystrøms villa, og denne berømte billedhugger, der især har gjort sig bekendt ved sine

noget yppige marmorkvinder, havde, ligesom Thorvaldsen, en romersk veninde, med hvem han havde en søn, som han efterlod sit navn, men ikke sin formue.

Om Bystrøms ungdomshistorie har jeg aldrig kunnet erfare noget, thi han talte aldrig derom; men han er efter al rimelighed opvokset i små og trange kår, thi da jeg traf ham, var han mere end fattig. Mit bekendtskab til ham skyldes etatsråd Collin, som bad mig om at tage timer hos ham, og for dette råd er jeg Collin såre taknemmelig; thi jeg traf i Bystrøm, ikke alene en fuldstøbt romer, men en meget interessant person, uden hvis hjælp jeg aldrig ville være trængt så dybt ind i romerlivet, som jeg senere gjorde. Skønt han var sproglærer, hørte han ikke til disse velsignede smålærde, der plager folk med regler, grammatik og uendelige undtagelser, og jeg tror derfor ikke ret på historien om, at han ville lære Madvig den latinske grammatiks begyndelsesgrunde. Han havde tværtimod en ganske anden metode. Langsomt og roligt udtalte han sine sætninger i det skønneste sprog, lod én gentage dem, og når man således efter nogen tids forløb kunne begynde en samtale, hørte stueinformationen op. Når han da mødte om eftermiddagen i sin folderige sorte kappe og med høj sort hat, foreslog han et par timers spadseretur, og nu gik vandringen ud i det mindeværdige Rom, hvor han var barnefødt og hvor han kendte hver sten, hver søjle, hver gammel tempelrest, som en ægte Københavner kender Tivoli og Alléenberg. Snart gik vandringen ind i de små håndværkerkvarterer, hvor han viste mig mosaikarbejdernes og marmorslibernes værksteder, snart vandrede vi ud i kampagnen ad den appiske vej, snart indviede han mig i Roms fine selskabsliv på Monte Pincio, og snart tabte

vi os i de gamle cæsarers ruinpaladser eller i de skumle klostre og basilikaer på Aventin. Han vidste besked om alt, om kirkekoncerter, illuminationer, processioner, nonneindvielser, karnevalsløjer og politiske sammensværgelser, og alt hvad jeg har erfaret om bevægelsen i revolutionsåret 1867, skylder jeg ham. Han viste mig Tavanis af kugler gennemhullede hus, hvor de pavelige zouaver havde myrdet Tavanis hustru og børn. Han førte mig en aften gennem vigner og haver ud til det osteri, hvor de samme rå banditter havde nedskudt fredelige håndværkere, som med deres hustruer nød deres aftensmåltid. Han advarede mig mod de steder, hvor en Orsini-bombe mulig kunne forvilde sig hen; kort sagt, han var meget mere end sproglærer, han var "en fører" gennem Rom, ti gange bedre end dem, som udkommer i trykken.

Der var desuden over hans person og hele væsen noget, som i allerhøjeste grad vakte min sympati. Aldrig talte han om sig selv, heller aldrig om sin familie, skønt det må have været med bitre følelser, at han hver dag vandrede forbi sin faders prægtige villa, for at tjene et par paoli oppe i min beskedne lejlighed; men øjensynligt var det, at livet hvilede på ham som et tungt tryk, og der var tit en melankoli i hans blik, hans stemme og hans gestus, som gjorde mig sørgmodig midt i vor glade samtale.

Jeg husker en aften, hvor det varede usædvanlig længe, inden han kom. Endelig hørte jeg hans skridt på trappen, tunge og langsomme kom de opad, så standsede de, og jeg, der havde nærmet mig døren, hørte et suk, som fik mit hjerte til at isne. For at han ikke skulle mærke, jeg havde lyttet, gik jeg hen til

vinduet og stirrede op mod stjernehimlen, hvor Venus stod højt med en blålig, metallignende glans.

"De betragter stjernerne," sagde han, idet han langsomt trådte ind, "tror De på dem?"

"De tider er forbi," svarede jeg; "men jeg tænker på, om man ikke engang skulle lande hist oppe på Venus, når jordelivet her er forbi."

Han rystede sørgmodigt på hovedet og sagde: "Ak, signore Guielmo, forbi er forbi."

"Der bliver dog altid et håb tilbage," svarede jeg.

"Måske for Dem, men ikke for mig. Tænk Dem om! Det evige liv er kun et udslag af menneskets uhyre forfængelighed; thi hvad er mennesket mod det utal af vældige kloder, som fylder hele verdensrummet. Jeg knuser denne flue, og den er ikke mere; jeg dræber et menneske, og ser ham aldrig igen."

Der var megen lighed i åndelig henseende mellem Holbech og Bystrøm. Begge var de fattige, begge vistnok ramt af skuffede forventninger; men medens Bystrøm ligner en af de mørke cypresser, bredte Holbech som pinjen sin brede krone mod himlen, og glædens fugle byggede deri.

I Bystrøm fik jeg lidt efter lidt en fortrolig ven, hvem jeg måske skylder mit liv; thi da jeg en aften i 1867 ville gå hen i Café St. Carlo, traf jeg ham udenfor, hvor han øjensynlig havde afventet min ankomst.

"Gå ikke derind," sagde han, "og sig det samme til Deres venner i Skandinavisk Forening."

"Hvorfor?" spurgte jeg forundret.

"Det vil De få at vide i morgen," svarede han med et betydningsfuldt blik, hilste og gik. Jeg vandrede op i

foreningen, og uden at nævne Bystrøms navn fik jeg dem hen på et af vore gamle osterier. Næste morgen rygtedes det over hele Rom, at en Orsini-bombe var sprunget i Café St. Carlo om aftenen klokken ti, og havde kvæstet en del af de tilstedeværende.

I 1872 søgte jeg forgæves efter Bystrøm. Bravo vidste intet om ham, og den café, hvor han sædvanlig søgte, var forsvundet. Jeg ved således intet om hans sidste dage, jeg ved kun, at jeg i ham traf en ulykkelig mand, der stolt og uden klage bar sine trange kår til det sidste.

Sjette kapitel

De skandinaviske kunstnere i Rom. – Arkitekterne Vilhelm og Ove Petersen. – Hvorledes man pudser en porthund. – Romerske ateliers. – Laurits Prior, Walther Runeberg og Frithiof Kjellberg. – Holbech, Budal og Fladager. – Kampen om det Eibeschütz'ske legat mellem Carl Bloch, F. C. Lund og H. Olrik. – Schmidt. – Nyblom. – Bätzmann og Dietrichson. – M. Goldschmidt. – To røverhistorier. – En mislykket toast. – Titus' triumftog. – Et besøg i Ghetto. – Et parti billard. – En romersk måneskinstur. – Kristian Arentzen. – Det Collinske hjem i Via Sistina. – Le commissaire supérieur de la guerre de sa Majesté le roi de Danemarc.

Den anden gruppe af skandinaver kunne man med en vis ret kalde nybyggere; thi ikke alene havde de søgt nyt hjem i det varme Syden, men hver af dem var i færd med at bygge sin fremtids hus op fra grunden af. Alle var de unge, forhåbningsfulde og glade, og i dem fandt jeg min bedste og lærerigste omgangskreds.

Lad os begynde med arkitekterne, siden vi skal tale om nybyggere. Når man om aftenen i osteriet hørte en skraldende latter og så det ægte, københavnske udbrud: "Nå, kan det nu inte snart gå lidt over!" så var det Ove Petersen, som talte; thi med dette udråb påstod han at kunne stoppe munden på enhver italiener, som gjorde unødvendigt vrøvl. Blandt disse gik

han under navnet: "Il biondo grasso", mens hans navnefælle, der har gjort sig berømt ved at sejre i den internationale konkurrence om en ny facade til domkirken i Firenze, kaldtes "Il biondo magro". Blandt kunstnerne, i det hele taget, hed de kun tykke og tynde Petersen.

Den første var en livsglad natur, en ægte Københavnsk gut, der tog livet som det var og ikke frygtede for at kunne klare sig, på hvad måde, det end skulle være. På udflugter var han den rådsnare Odysseus, som altid vidste udveje, hvad følgende historie vil vise.

Når Peterskuplen påskeaften lyser i sin underfulde stjerneglans, tager den sig bedst ud fra Monte Pincio; men nede ved Tiberen, henimod Ponte S. Angelo findes der et gammelt palads, og når man fra dets baggård ser ned i floden, spejler kuplen sig i dens bølger, så at den står mod himlen og vandet som en lysende ildkugle, på samme måde som Pantheons kuppel spejler sig i Tiberens vand, der trænger op over gulvet ved de store oversvømmelser.

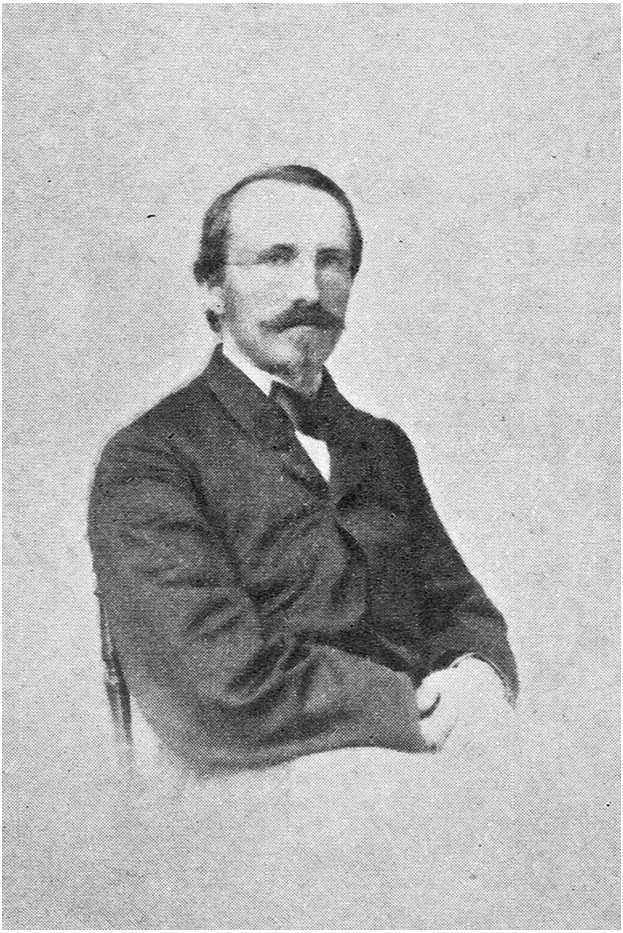

Vilhelm Petersen. Komponist.

Der havde været megen tale om at se dette underfulde syn, og ud på aftenen, da man havde nydt det prægtige skue fra Monte Pincio, vandrede kunstnerskaren, anført af Petersen, ud til paladset for at se det sjældne syn, men traf ved indgangen en gammel portner, som forbød dem at komme ind.

Sagen kunne ganske vist være blevet afgjort ved et par paoli; men da Petersen var økonom, foretrak han at bruge mund, og

da han ikke var stiv i det italienske, endte han forhandlingerne med et "Nå, du gamle porthund, kan det nu inte snart gå lidt over," hvorpå kunstnerskaren under høj latter stormede fæstningen.

Man nåede ud i baggården, satte sig på den lave, fugtiggrønne murkant og nød herfra Peterskirkens dobbelte stjerneglans, indtil kulden og fugtigheden mindede om at gå hjem; men hvad skildrer skarens forbavselse, da man fandt portrummet mørkt og paladsets port lukket. Den gamle porthund havde åbenbart besluttet at hævne sig, og nu kunne man have den fornøjelse at tilbringe en kold og klam nat i en mørk gård, hvor man kun havde et par marmortrapper til hvile.

Forgæves kalder man, forgæves dundrer man på porten, ingen lukker op; men da klinger pludselig Petersens glade stemme: "Oh høj! hiv mig i vejret, så jeg kan få fat i jernstangen deroppe, så skal vi snart slippe ud."

Det var nu ingen let sag at hive Petersen i vejret, men ved forenede kræfter lykkedes det at få ham så højt op, at han fik jernstangen løsnet, og da han derpå nåede ned igen, sagde han fornøjet: "Hør nu, hvordan I skal bære jer ad! Alle mand tager fat på portfløjen forneden, når jeg tæller ét, når jeg siger to, løfter I den med forenede kræfter ud af hængslerne, og når jeg kommanderer tre, springer I alle hen i krogen til mig, for ellers bliver I masede."

Som sagt så gjort, den svære port løftedes langsomt i vejret og styrtede bagover med et tordnende brag, mens kunstnerne under et jublende hurra fo'r ud som rotter af en fælde; men hvorledes den gamle porthund igen fik den på hængslerne, derom melder historien intet.

Ove Petersen. Arkitekt.

Som man kunne vente, var billedhuggerne i overvejende majoritet i Thorvaldsens åndelige fødeby, og deres forskellige ateliers, eller som man i Rom kalder det "studier", blev ligesom malernes hyppigt besøgt af de rejsende skandinaver. Når man fra Piazza Barberini vandrer forbi "Tritonen", som sender sin klare vandstråle op mod den mørkeblå himmel, kommer man op i Via S. Basilio, hvor et nyt hus med tre grønne døre vækker

ens opmærksomhed, thi på dem står med kridt skrevet Prior, Runeberg og Kjellberg.

Hvor mangen solklar vinterdag har jeg dog vandret op til disse døre, hvor jeg traf de tre unge mænd, hver ved sin "cavaletto" eller i færd med at behænge de halvfærdige lerskikkelser med våde klude, når det nærmede sig middagsstunden. De tre studier var som alle billedhuggerværksteder store, lyse rum, og fra hvert af dem gik en dør ud til en lille have, i hvis midte springvandet plaskede, mens dovne skildpadder og vævre firben slikkede solskin langs murene, som var beklædt med vedbend og vinranker. Selv om vinteren prangede denne have med roser, resedaer og storbladede acanthus; men henad foråret iklædte den sig sin lyseste pragt. Da løvedes vinrankerne, da myldrede utallige blomster op af de små firkantede bede, og her har jeg mangen dag dovnet i solskinnet, mens mine tre venner stod flittige ved deres arbejde.

Skønt meget forskellige i udseende og karakter, dannede disse tre dog et fostbroderskab, som delte godt og ondt med hinanden. Walther Runeberg havde fra sit land med de tusind søer arvet et vist blidt sværmeri, der lå over ham som måneblinket over fossens susen. Man følte, at han var søn af en digter [Note 4)]. Dertil var der i hans finske natur noget varmt og trohjertigt, og hans stadigt tilbagevendende: "Det tror jag inte alls" viste, at han tænkte retsindigt og hæderligt om alle mennesker.

Han havde sluttet sig tæt til Laurits Prior, en livsglad, fornøjelig ung mand, som dannede det glade element til Runebergs måske lidt melankolske temperament.

Walther Runeberg. Billedhugger.

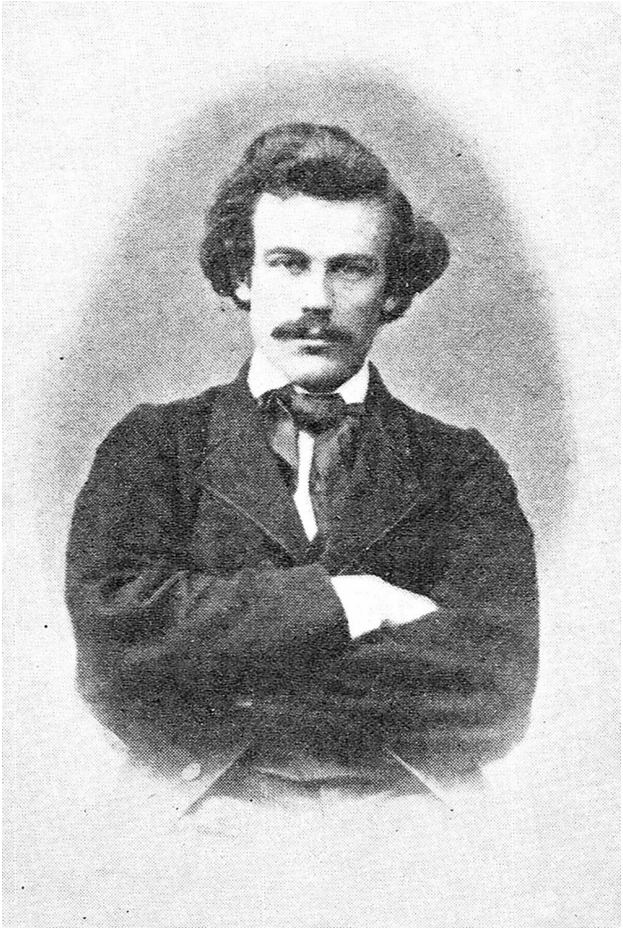

Laurits Prior. Billedhugger.

Til disse to sluttede Frithiof Kjellberg sig med sit poliske smil og gode humør, som en vellykket tredje. Sjældent har jeg truffet elskværdigere kammerater. Alle tre stod de som kunstnere i deres opgang; men dog vakte det stor opsigt blandt skandinaverne, da Kjellberg pludselig modellerede en faun, som i faderglæde løfter sin nyfødte søn i vejret, et antikt motiv for resten, men af Kjellberg gengivet på en mesterlig måde.

Desværre blev denne figur aldrig færdig; thi da den først var klasket op i leret og skulle gås efter, fik Kjellberg så mange gode råd og så mange betænkeligheder, at figuren lidt efter lidt vandrede gennem jernstativet og en skønne dag tog plads på gulvet. Når Malm i "Fra Piazza del Popolo" lukker sig inde for ikke at forstyrres af sine gode venners kritik, skyldes dette historien om Kjellbergs faun.

Frithiof Kjellberg. Billedhugger.

Lige over for disse tre studier lå Holbechs, hos hvem den norske billedhugger Budal arbejdede. Han var en stille, indadvendt natur, talte næsten aldrig og arbejdede flittigt, men håbløst, thi han levede under såre knappe kår, og hans talent svarede desværre til disse. Bleg, stille og elskværdig gik han sin ukendte gang gennem livet og endte på en ensom kirkegård oppe i Norge. Ofte forsvandt han helt fra Rom, og dette skyldtes i reglen, at han et eller andet sted ude i bjergene havde fundet en vigne med usædvanlig god vin til billig pris. Men en sommer blev han så længe borte, at man begyndte at frygte for, at han skulle være forulykket. Man søgte da efter ham, og traf ham langt ude i Abruzzerne, hvor han havde taget arbejde som simpel stenhugger for at friste livet. Der gror roser i Rom, men mange af dem har hvasse torne.

Nede i Due Macelli lå gamle Bissens tvedelte studie, og her arbejdede to mænd, af hvilke den ene nu har skabt Absalon på sin vælige ganger, mens den anden, som dengang arbejdede på digteren Munchs buste, fattig og fortrykt vendte tilbage til Norge i konsul Bravos aflagte klæder.

Vilhelm Bissen havde dengang mistet sin unge, elskværdige hustru, og over hans livsglade, ellers så frejdige humør lå der af og til en tung skygge, som selv det muntreste selskab havde ondt ved at forjage. Jeg havde ikke kendt ham tidligere, men i ham fik jeg snart en ven, som jeg skylder uendelig meget både fra kunstens og naturens side; thi sjældent har jeg truffet en kunstner, der var så fortrolig med den romerske natur i dens fineste detaljer som han. Han elskede blomster og dyr, han kendte kampagnens lønligste stier, han var inde i Roms mest forskellige forhold og dertil var han en så åben, sund og

kernefast karakter, at man i ét og alt kunne betro sig til ham. Han var min fører på kampagnen, værgede mig mod dens hunde og bøfler, viste mig hvor tarantlerne havde deres reder, fløjtede de store, grønne firben frem fra deres skjul og fangede dem med et hvedestrå så let, som en dreng herhjemme fanger en aborre, – kort sagt, hvis jeg ikke havde haft ham til ven og fører, ville mange af kampagnens hemmeligheder have været skjult for mig.

Vilhelm Bissen. Billedhugger.

I et lille rum ved siden af hans atelier stod nordmanden Fladager, en stille, tavs mand, en god ven af Budal og Holbech, men lige så langsom i sine frembringelser, som disse to. Egentlig havde han lejet studiet af Bissen; men da denne kendte hans meget knappe kår, forlangte han aldrig nogen leje, og fik den heller ikke. Så rejste Fladager fra Rom uden at betale; men da han året efter havde fået et stipendium til en ny romerrejse,

skrev han til Bissen og spurgte, om han ikke nok kunne få studiet på de samme billige vilkår som sidst, – og det fik han.

Af malere var antallet den vinter ikke synderlig stort; men blandt de fire, der fandtes, var der dog to, som har gjort deres navne berømt i kunstens verden. Danskeren Bloch og svenskeren Winge var det, som gik af med sejrskransen; den første med sin "Samson i Trædemøllen", den anden med sit bekendte billede "Loke og Sigyn", til hvilken sidste historikeren Munchs datter stod model.

Blandt de danske malere fandt der den vinter en ihærdig kamp sted om det Eibeschütz'ske legat, hvortil F. C. Lund, Olrik og Carl Bloch samtidig konkurrerede. Underligt må det have været for disse tre kunstnere at se på hverandres billeder; thi selv den, der ikke havde mindste øje for malerkunst, måtte dog kunne se, hvor højt den unge Carl Bloch allerede dengang stod over sine konkurrenter. Han var til daglig en tavs, stilfærdig og ligesom noget trykket natur; men når han kom til staffeliet, forsvandt alt dette, og han malede med en kraft og energi, som gjorde, at hans penselføring blev sikker, hans kolorit behersket og dog kraftig. Og alt som den blinde Samson vandrede sin tunge gang i trædemøllen, drillet og tirret af den feje usling, som griner til ham fra kværnstangen, voksede også Blochs ry som kunstner, og da billedet var færdigt, vandt Bloch legatet og et navn.

Carl Bloch. Maler.

Jeg havde kendt ham allerede i København gennem Frederik Bøgh, og havde mangen aften siddet i Store Kirkestræde, hvor Emil Bloch med en grøn skærm for øjet viste mig sine håndtegninger og raderinger, medens Carl med et lunt smil tegnede ham fra den anden side af bordet. Her i Rom fornyede vi ikke blot bekendtskabet, men blev venner for resten af vort liv; thi Bloch var ikke alene en god kunstner, men også et godt

menneske i ordets egentligste forstand. Hans dom over kunstnere og kunst var lige sikker, og han var derhos i besiddelse af en vis stilfærdig humor, som brød ganske sagte frem, men derfor ramte desto føleligere, dog aldrig på nogen ondskabsfuld måde.

Mårten Eskil Winge. Historiemaler.

F. C. Lund, med hvem jeg senere tilbragte sommeren i Sabinerbjergene, havde efter min mening forfejlet sit livs mål;

thi mens han som maler kun nåede det halvt, ville han som komisk skuespiller have gjort absolut furore. Når man lørdag aften så ham spille dværg eller "den nærsynede mand", ja endogså gråspurv, var man nær ved at kvæles af latter, og når han iført barnetøj kom ind ad døren med en særegen, inderlig fornøjet, fjollet mine, ragende i alle sine lommer efter noget han ikke kunne finde, og til sidst halede en mægtig portnøgle op af sine støvleskafter med de ord: "Jeg skulle spørge fra min fader, om den er af guld?" brast alle ud i en endeløs latter, under hvilken Lund med en højst forbavset mine forsvandt ud ad døren. Ubegribeligt er det derfor, at han på lærredet er så tør både i udtryk og kolorit, som hans konkurrencebillede "Judith" viser. Judith har lige dræbt Holofernes og står med det bloddryppende hoved i sin højt opløftede hånd, beredt til at lade det falde ned i den sæk, som hendes gamle tjenerinde løfter i vejret. Motivet er heldigt valgt; men hverken hos Judith eller hos den gamle tjenerinde sporer man den mindste bevægelse over den blodige dåd, der lige er forøvet, og jeg måtte uvilkårligt give fru Collin ret, da hun bemærkede, at det nærmest så ud, som om Judith talte til vask. Da jeg fortalte dette til Carl Bloch, smilede han og sagde på sin rolige, noget langsomme måde: "Jeg skal sige dig én ting. For at være en god maler, må man tillige være noget af en digter; men det er Lund ikke, han kan bedst spille komedie." Og heri havde Bloch fuldstændig ret.

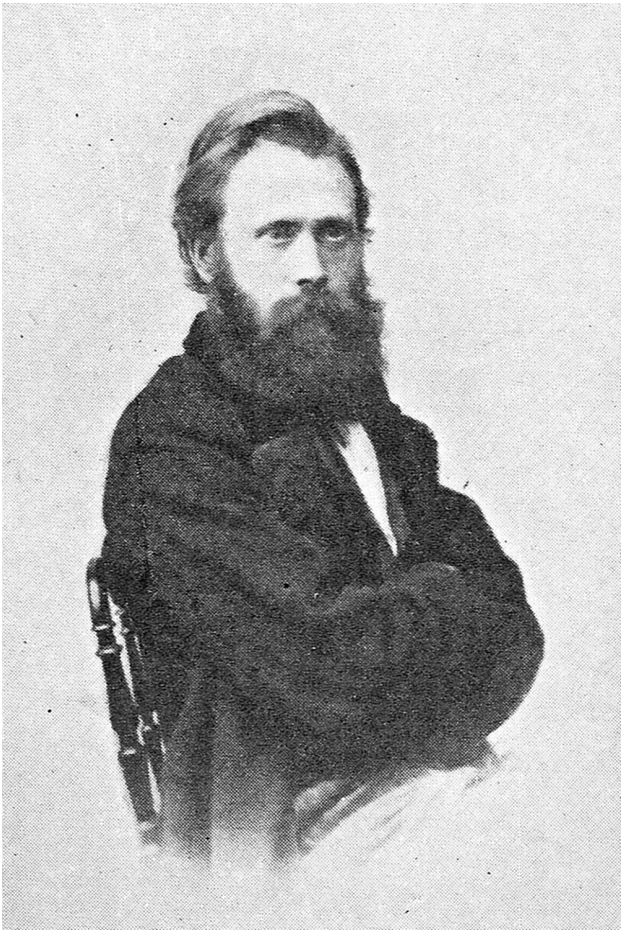

Henrik Olrik. Maler.

Ude på Via Flaminia rejser sig nogle tufhøjder, som vi til daglig kaldte "Olriks Klipper", fordi han havde benyttet disse som baggrund for sin "Kain på flugten". Olrik tegnede godt og malede heller ikke så ilde; men der var i hans penselføring noget slikket og glat, som i høj grad skadede hans talent. Desværre kunne han ikke selv se dette, og når man gjorde ham

opmærksom herpå, svarede han blot, som til næsten alt andet, hvad man indvendte:

"Det synes jeg dog ikke."

Men netop i denne replik lå grunden til, at Olrik aldrig blev nogen stor maler. Hans "Kain" kom på udstillingen og blev særligt ilde medtaget af Julius Lange, som ganske mod sædvane skrev en kritik, der ikke var fri for at være noget drengeagtig.

Olrik blev rasende, og hævnede sig på en ganske original måde ved stadig at bære denne kritik hos sig, og hver gang Julius Langes navn blev nævnet, sagde han: "Ja nu skal De høre, hvorledes han kritiserer," og så læste han hele remsen op, til han kunne den udenad.

At der til så mange kunstnere måtte svare et lignende antal kunsthistorikere og arkæologer, er jo en given ting. "Og af den slags folk", som gamle Holbech hånligt udtrykte sig, var der den vinter hele fire, nemlig Valdemar Schmidt, Nyblom, Bätzmann og Dietrichson, der oprindelig var på bryllupsrejse med sin hustru, men havnede i Rom som Bravos sekretær.

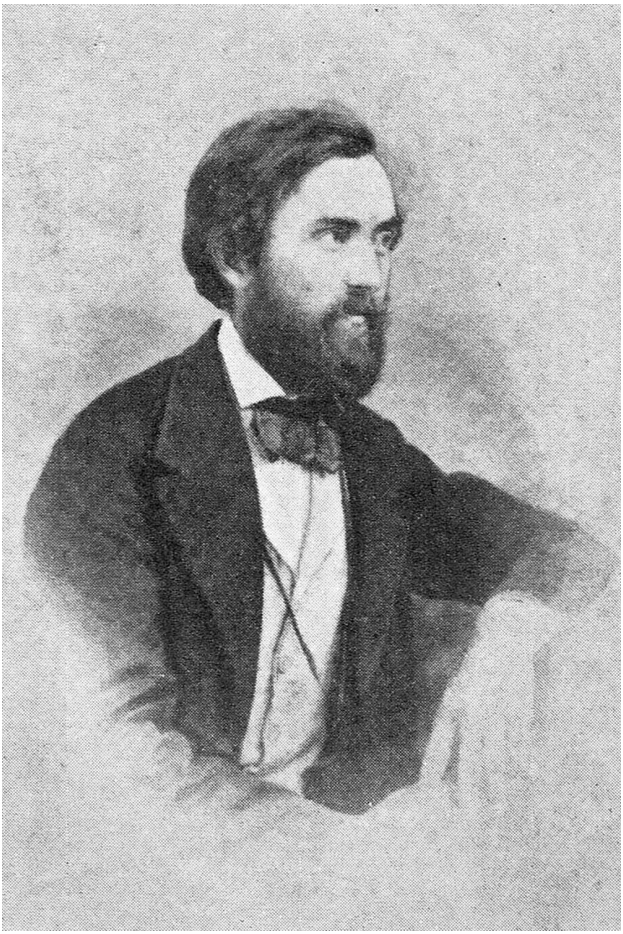

Valdemar Schmidt. Ægyptolog.

Af disse fire tog Valdemar Schmidt prisen, ikke alene ved sit ihærdige studium, men også ved den tjenstvillighed og elskværdighed, der altid har været ham egen. Han var stadig i aktivitet, travede i den stærkeste solhede milevidt omkring, og udførte samtidig dermed alle de mange småærinder, som skandinaverne, der kendte hans tjenstvillighed, overbebyrdede ham med. Altid smilende, altid glad, altid i travl aktivitet var

han min ledsager, først i Rom, senere i Neapel, og det eneste uheldige, der var ved ham, var den revolver, som han stadig bar i baglommen og som man lige så stadig frygtede for skulle knalde løs i utide; thi fingernem og praktisk var Schmidt egentlig ikke.

En dag, da vi ad Via Pia var nået langt uden for Roms porte, hørte jeg stadig en klingrende lyd, som jeg ikke kunne forklare mig; men pludselig så jeg en blank napoleondor trille hen ad vejen. Jeg tog den op, så på Schmidt, der intet havde mærket, og lidt efter trillede et nyt guldstykke samme vej.

"Er De gal, Schmidt!" udbrød jeg, "går De med Deres guld løst i lommen?"

"Ja," svarede han fornøjet, "for jeg har lagt mærke til, at det gnaver hul i min portemonnæ." I samme øjeblik væltede resten af guldstykkerne hen over vejen, og da jeg havde set et par hyrder, hvis skarpe blik havde forfulgt os, sagde jeg: "Skynd Dem at samle det op, og lad os gå hjem!"

"Hvorfor det?" spurgte han naivt.

"Fordi de to fyre dér har gode rifler."

"Åh, det gør ikke noget!" udbrød han strålende. "Jeg har min revolver hos mig."

"Så meget des værre," bemærkede jeg, "thi inden De får den ud af foderalet, er De skudt. Hvor er nøglen?" Schmidt følte i sin vestelomme, og der kom et udtryk i hans ansigt, som lignede Lunds: "Jeg skulle spørge, om denne nøgle er af guld?" Thi nøglen havde han glemt hjemme, og jeg lykønskede mig til, at vi i god behold kom samme vej.

Svenskeren Nyblom står for mig, i al sin djærve elskværdighed, som en af de fineste kunstkendere, jeg har

truffet. Der var adskilligt hos ham, som mindede om Julius Lange, med hvem jeg senere traf sammen. I hvert fald havde han den samme inderlige kærlighed til kunsten som hin. Den sidste dag, han tilbragte i Rom, fulgtes jeg med ham op i Vatikanets skulptursamling, hvor han gik omkring, tavs og alvorlig, tagende afsked med hvert af de mange af oldtidens mesterværker, som han havde fået så kær. Pludselig standsede han, så sig om og udbrød smerteligt: "Jag begripar icke, att jag skal resa, nej, jag begripar det inte alls!"

Og dermed sprang han over en af barriérerne, steg op på fodstykket af en antik Venus-statue, og udbrød, idet han kyssede den: "Jag älskar Roma och dig."

Da han atter kom hen til mig, havde han tårer i øjnene, – ja således studerede man dengang, således elskede man dengang Roma. Nu er det anderledes; thi kun få af de kunstnere, der nu færdes dernede, bryder sig om fortidens traditioner, og da en bekendt svensk maler havde været oppe i Rafaels stanzer, udbrød han, da man spurgte ham om hvad han syntes om Rafael:

"Jag nekar inte till att den karl'n hade talent, men målare borde han ju aldrig ha' blifvit."

De to sidste af vore arkæologer var begge nordmænd og beklædte efter hinanden sekretærposten hos Bravo. Bätzmann, som senere blev journalist i Norge, var en livlig natur, men bevægede sig meget i paradokser, og da han en dag ville forsvare den sætning, "at kvinden ikke var andet for manden end en 'mezzo caldo', hvorved han kunne varme sig", blev han taget ordentlig i skole af fru Collin, der på en særegen kvindelig måde forstod at afvæbne ham.

F. Bätzmann. Kunsthistoriker.

I øvrigt var han lige så uforsigtig med sine penge som Valdemar Schmidt, og da han en aften havde nydt sit sædvanlige "mezzo caldo" sammen med Ravnkilde i "Café Carlo", blev han fulgt gennem Corso af et par banditter, som gennem vinduet havde lagt mærke til, at han havde vekslet større pengebeløb.

Da Bätzmann nåede ind i den snævre, mørke Via dei Pontefici, ville de to fyre kaste sig over ham; men Bätzmann undløb, og da hans ben var lige så lange som hans paradokser, nåede han Palazzo Corea, hvor den skandinaviske forening havde sit lokale. De to banditter lod sig imidlertid ikke skræmme, men forfulgte ham lige op til foreningens dør, hvor han måtte værge sig med sine lange ben, mens han samtidig ringede på klokken. Og først da kustoden kom, tog banditterne flugten.

Bätzmanns efterfølger, både i sekretariatet og som bibliotekar ved foreningen, blev den senere så bekendte kunsthistoriker Dietrichson, som i "*Svundne Tider*" med stor sympati og kærlighed har skildret skandinaverne, de romerske forhold og sin stille, beskedne bolig, hvor han, skønt hans kår dengang var meget knappe, samlede sine skandinaviske venner. Jeg sender ham med disse linjer en varm tak, ikke alene for den vinters samliv, men også for den inderlighed og begejstring, hvormed han omfattede de gamle, svundne dage, vistnok de lykkeligste i hans og mit liv.

Kunsthistorikeren L. Dietrichson og hans hustru.

Mens kunstnerne hver formiddag arbejdede ihærdigt i ler eller med farver, var der nogle få lykkelige, som nød "*en dolce far niente*", snart drivende om på Forum eller i Trastevere for at studere folkelivet, snart fortabende sig i Vatikanet og Kapitoliums kunstskatte, for derfra at hente stof til de værker, der skulle bringe deres navn til efterverdenen. Der var sådanne tre, nemlig Meïr Goldschmidt, historikeren Munch og Kristian Arentzen, der fulgt af sin hustru rejste på det "Anckerske Legat". For de to sidstes vedkommende er romeropholdet gået forbi

uden at sætte nogen litterær frugt; men Goldschmidt, som for anden gang besøgte den hellige stad, har fuldt opvejet de andres tavshed ved sin roman "*Arvingen*" og de ypperlige skitser, som under titel af "*Hvorledes man fortæller i Rom*" findes i hans poetiske skrifter. Og grunden hertil var den, at han ikke alene havde en dyb og inderlig kærlighed til antikken, men at en af dens guder, den flygtige Eros, havde givet ham den fjer af sin vinge, hvormed han skildrer sit ophold i Rom.

Da jeg en tidlig vintermorgen slentrede forbi Café Greco, så jeg to nye danske sidde ved et af de små marmorborde, i færd med at indtage deres frokost. Den ene var en lille, temmelig før mand i en tyk, dansk vinterfrakke, tilsvarende halstørklæde og høj, sort hat, mens den anden, let og elegant klædt, legede med sin urkæde med den venstre hånd og med den højre vinkede ad "camerièren", som just kom til syne i døren.

"Der har vi jo Bergsøe!" hørte jeg ham udbryde, og til min overraskelse så jeg, at det var Goldschmidt, med hvem jeg allerede tidligere havde stiftet bekendtskab i min onkel, professor Adolph Bergsøes hus, hvor Goldschmidt som redaktør af "*Nord og Syd*" var en velset gæst.

"Hvilket osteri søger nu de danske?" spurgte han. "Jeg længes efter på ny at komme i en rigtig kunstnerknejpe."

Jeg nævnede osteriet og navnene på de kunstnere, som søgte dér; men jeg lagde mærke til, at Goldschmidts ansigt formørkedes, da jeg nævnede et par af kunstnerne, og han sluttede lidt koldt: "Ja, så kan vi måske træffes dér i aften!"

Da jeg mødte i osteriet, var Goldschmidt der ikke, og ingen af kunstnerne anede noget om hans ankomst.

"Skal vi nu trækkes med ham en hel vinter igennem," sagde F. C. Lund, "får jeg fat i ham, skal jeg nok give ham en tak for sidst."

Nu forstod jeg hvorfor Goldschmidt var blevet borte; thi som redaktør af "*Nord og Syd*" havde han temmelig skarpt kritiseret forskellige kunstnere, og det lod til, at disse ikke havde glemt det. Virkelig holdt Goldschmidt sig i den første tid meget tilbage fra kunstnerkredsen, som han i øvrigt har bedømt temmelig hårdt i sin roman "*Arvingen*", hvor han synes at glemme, at kunstnere må arbejde også i Rom for at kunne leve, og jeg blev derfor ikke lidt overrasket, da jeg en aften traf ham under forhold, hvor jeg mindst havde ventet at se ham.

Jeg har tidligere omtalt, at Holbech havde samlet en lille kreds af de mindre begavelser, som han havde givet det mærkelige navn af "Dydsforeningen". Dietrichson mener, at foreningen kaldtes således, fordi den havde den dyd at finde den bedste vin. Men dette forholder sig ikke rigtigt, navnet står i modsætning til den skandinaviske forening, som Holbech betragtede som udydig, fordi man dér spillede kort, læste aviser og vrøvlede tiden bort. Særlig var han fornærmet over, at foreningen optog damer og "andre fjanter, som ikke forstår sig det mindste på kunst"; men hemmeligheden var nok egentlig den, at Holbech hellere ville være den første blandt de små end den sidste blandt de store.

Det osteri, hvor Holbech samlede sine få trofaste om sig, var af en sådan natur, at det også nok kunne skræmme både damerne og "flæskegrossererne"; thi alene dets navn "Chiavica del Bufalo" (Bøffel-kloakken) gjorde jo ikke noget videre fint indtryk. Men desto bedre var vinen fra Marino, og når Holbech

havde indtaget præsidentpladsen for enden af det lange uhøvlede bord, lyste der i hans øjne en så inderlig tilfredshed med den tarvelige anretning, at man glemte omgivelserne og kun lyttede til de muntre historier, der fortaltes. Hvor overrasket blev jeg derfor, da jeg traf den elegante og noget pertentlige Goldschmidt under disse rå omgivelser, og endnu større blev min forundring da jeg hørte, at han havde sluttet sig tæt til Holbech og hans venner, som ganske bestemt ikke var åndsmennesker. Det gik da heller ikke i længden, og da jeg var vidne til den snurrige måde, hvorpå bruddet skete, skal jeg fortælle det.

Meïr Goldschmidt.

Vi sad sammen en aften i det tarvelige osteri, som kun belystes af en enlig olielampe højt oppe under loftet; men marinovinen var gået hyppigt rundt og det begyndte allerede at lide ud på natten, da Goldschmidt pludselig spurgte: "Sig mig, Holbech, er man sikker i Rom, for jeg har langt hjem?"

Holbech strøg vinperlerne af sit store skæg og svarede filosofisk: "Ja, det er ligesom man tager det, somme tider bliver

jo nogle stukket ihjel!"

Goldschmidt så lidt betænkelig ud og spurgte:

"Er De nogen sinde blevet overfaldet?" Der bredte sig et lunt smil over Holbechs ansigt, idet han sagde: "Tror De nogen vil overfalde mig, jeg har jo aldrig en scudo i lommen. Jo, vent lidt, det er dog hændet mig én gang."

"Fortæl! Fortæl!" lød det i kor fra de andre.

"Ja, der er egentlig ingenting at fortælle, for det hele gik "ein, zwei, drei!" Jeg havde en aften været oppe i klosteret hos Küchler, det var sådan en rigtig varm sommeraften, og vi sad derfor længe ude i haven inden vi skiltes. Mørket falder jo hastigt her i Rom, og Küchler spurgte, om jeg ville have en broder med på vejen; men jeg svarede, at jeg nok skulle klare mig alene. Nu ved I, at der hvor vejen bøjer ned mod Forum, står der til højre nogle helgenaltre, og ligesom jeg går, ser jeg, at der lurer en fyr, trykket tæt op til muren, bag ved disse. Nå, der er jo så mange, der sover i de huller, og jeg går derfor roligt fremad; men pludselig er han med et spring inde på livet af mig med sin forbandede romerske kniv i hånden."

Her gjorde Holbech en vellykket pause, og Goldschmidt spurgte åndeløst:

"Og så?"

"Så tog jeg min stok 'en bayonnette', og lige idet han ville støde til, jog jeg den i brystkassen på ham, så han styrtede baglæns til jorden."

"Dræbte De ham?" spurgte Goldschmidt forskrækket.

"Det ved jeg ikke," svarede Holbech roligt, "man spørger aldrig efter den slags ting i Rom."

Der blev en dyb tavshed, Goldschmidt sad grundende, så skimtede jeg et polisk blink i hans livlige øjne og han fortsatte:

"Ja se, De kom nu fra det med magt; men man må dog hellere bruge list, således som jeg engang gjorde."

"Lad os høre den," sagde Holbech.

"Ser De, det var nu ikke her, men i London. Jeg havde været til en stor soiré hos Rothschild, som er gift med min kusine, og det blev langt over midnat, inden vi skiltes. Jeg var hed i hovedet af champagnen og mente, at lidt natteluft ville gøre godt. Jeg drev derfor langsomt ned mod Themsen, dér hvor dokkerne ligger. Der var ikke en levende sjæl på gaden; men pludselig kom der ud af en gyde to skikkelser, som rådslog lidt med hinanden og derpå begyndte at følge efter mig. Hundreder af rejsende har man fundet druknet i Themsen med tømte lommer, og da fyrene vedblev at gå efter mig, satte jeg mig på en afvisersten, svøbte mig tæt ind i min kappe og lod hovedet synke ned på mit bryst. Lidt efter greb den ene mig hårdt i skulderen; men da løftede jeg hovedet i vejret, så på ham med et bønligt blik og sagde: 'Giv mig en penny, jeg har ikke smagt mad i tre dage'."

"Det var satans!" sagde Holbech, "og hvad gjorde så fyrene?"

"De bandede og gik deres vej," sagde Goldschmidt, "og det samme gjorde jeg."

Holbech sendte ham et hvast blik og spurgte:

"Havde De da været hjemme for at skifte dragt?"

"Nej, jeg kom jo lige fra selskabet," svarede Goldschmidt naivt.

"Nå sådan," sagde Holbech med en betegnende fløjten. "Ja så er det vist bedst, at *vi* går hjem i de klæder, vi har, farvel!" og dermed langede han sin kappe ned fra knagen, satte sin

spidspuldede hat på snur og gik med et blik til Goldschmidt, som tydeligt sagde ham tak for sidst. Fra den aften kom Goldschmidt ikke mere i "Chiavica del Bufalo". Men blev han således hjemløs i Dydsforeningen, fandt han sig snart til rette i en anden, hvor der kun var to medlemmer, mens hele den øvrige verden lå uden for dem som død.

Goldschmidt havde i sine ungdomsår elsket en ung, skøn kvinde, men forholdene havde ikke været ham gunstige, hun havde giftet sig med en anden, og nu traf Goldschmidt den længe savnede under Italiens klare himmel, hvor solen på ny vækker ikke blot blomster, men også kærlighed til live. Fra det øjeblik, da han første gang mødte hende i morgenglansen på Monte Pincio, var han som forvandlet. Livlig, åndfuld og meddelsom havde han altid været; men nu kom der en elskovens morgenrøde over ham, som gjorde ham varm og følende selv mod dem, han ellers ikke brød sig om. I "*Arvingen*" har han på en glimrende, men efter tidens skik højromantisk måde skildret denne kvindeskikkelse, som ved sin skønhed også bedårede os andre, men fortryllede ham, og det i en sådan grad, at han ofte ikke var herre over sig selv.

Da vi i begyndelsen af foråret 1863 erfarede prinsesse Alexandras forestående formæling med prinsen af Wales, blev vi enige om at samles til en bryllupsfest, som skulle holdes i trattoriet "Mezza miglia", der ligger et stykke uden for Porta Pia. Der blev gjort store anstalter til festen, og talerne blev fordelt således, at når Bravo havde udbragt de nordiske helligtrekongers skål, skulle Goldschmidt tale for det høje brudepar, mens jeg fik den mindre misundelsesværdige opgave at tolke mine følelser for dronning Victoria.

Vi samledes i den muntreste stemning, og gik til bords. Bravo, som den dag havde sit store Dannebrogskors på brystet, afleverede sin sædvanlige skåltale med al aplomb. Lidt efter rejste Goldschmidt sig, så ud over forsamlingen og begyndte:

"Der var engang en ung og dejlig prinsesse, til hvem en mægtig prins bejlede – –"

Videre kom han ikke, thi i samme øjeblik hævede hans ungdomselskede sine nedslagne, fløjlsbløde øjne i vejret og så på ham med et blik, der som et lyn gik ham gennem sjælen. Han standsede som ramt af et elektrisk stød, så på hende igen, og alt blev dødsstille; der kom ikke et ord over hans læber. Endelig fo'r han med hånden til panden og sagde: "Jeg må bede selskabet undskylde, jeg har ladet mig distrahere." Og dermed satte han sig ned.

Det var en vanskelig situation at klare; thi at få både prinsesse Alexandra, prinsen af Wales og dronning Victoria forenet i samme glas var ikke nogen let opgave. Men fortryllelsen måtte løses, thi der lå en ængstelig stilhed over forsamlingen, og flere af kunstnerne var ikke fri for at smile på en noget ondskabsfuld måde. Jeg rejste mig derfor op, og til den af mig forberedte tale for dronningen, fik jeg ved en behændig vending både hendes søn og bruden flettet sammen i et trekløverblad, som frelste os ud af vånden.

Festen fortsattes derpå i "løftet stemning", og den gode frascativin, som Bravo havde forskaffet, flød i så rige strømme, at man ganske glemte Goldschmidts lille uheld, til det pludselig blev afløst af et nyt, for hvilket der intet middel gaves. F. C. Lund indløste nemlig sit løfte, og det kom til et så varmt ordskifte, at Goldschmidt rejste sig og forlod salen.

Hvor løftet han var på kærlighedens vinger følte vi alle; men vi indså tillige, at han her handlede som sand gentleman ved at fjerne sig uden at svare på fornærmelsen.

Hvor elskværdig og godmodig Goldschmidt i det hele taget var, viser et lille træk, der egentlig tilhører osterilivet, men som jeg vil meddele her for at vise, hvor overbærende kærligheden gjorde ham.

Vi havde en aften været ude i Rafaellas vigne, hvor der fandtes en ædel vin, og hvor vi i den lyse forårsaften havde siddet under ranker og roser til langt ud over midnat. I selskabet fandtes en ung farmaceut, som lige var kommet fra Paris og som førte hele boulevardlivets mindre heldige skikke med sig. I sin let flagrende kappe lignede han en munter natsværmer, der flagrer snart mod lyset, snart mod ruden, og hver gang han gjorde en af disse volter, ledsagede han den med en ejendommelig, kvækkende lyd, som var han en stor frø, der sang i et gadekær. Han havde de kådeste indfald, fortalte de morsomste historier og var i det hele taget en så elskværdig "Broder Lustig", at vi flere gange måtte minde ham om, at han befandt sig på romersk grund, og at en kniv sad mere løs i Roms osterier end på Paris' boulevarder.

Endelig brød vi op og marcherede i sluttet række frem ad Via Triumphalis til stor forskrækkelse for de enkelte nattevandrere, vi mødte; thi vi gik under sang og klang, og stadig råbte farmaceuten, idet han svøbte sig i sin kappe, som var det en toga: "Således marcherede de gamle romere, når de havde besejret jøder og grækere."

Over Velia nåede vi endelig Titusbuen, og nu foreslog farmaceuten, at vi i festligt optog skulle drage igennem den,

fordi vi havde erobret Jerusalem. Med disse ord sprang han op på ryggen af Goldschmidt, og idet han råbte: "Jeg er Titus!" kvækkede han som en frø, og nu kom det, som jeg fandt aldeles mærkværdigt. Goldschmidt blev hverken vred eller forarget. Skønt han var jøde og skønt Pagtens Ark og den syvarmede lysestage skimtedes i buens mørke portrum, bar han den unge farmaceut gennem den uden at ytre ringeste tegn på vrede. Sligt kan kun kærligheden bevirke.

Man har ofte tvistet om, hvad religion Goldschmidt egentlig havde. Efter min mening var han hverken jøde, kristen eller noget som helst andet – han var søgende, ville finde en religion, der kunne tilfredsstille både ham og menneskeheden, og han fandt den i troen på den retfærdige, evige gengældelse, den strenge Nemesis, der råder både over den enkelte person og over folkeslags skæbne. For jødefolket, til hvilket han selv hørte, nærede han en dyb sympati, og dets tusindårige forkuelse, dets forfølgelse og den foragt, mange endnu nærede for det, vakte hans retfærdige harme; men han så dets mangler og dets fejl.

Da jeg en dag kom gående over Ponte Sisto, traf jeg Goldschmidt, som stod og betragtede den fontane, der fandtes uden for Ghetto og hvis to stråler springer korsvis over hinanden, for dagligt at håne de forbivandrende jøder. Da han så mig, sagde han: "Jeg ved ikke, om jeg skal gå derind eller ej? Jeg blev helst udenfor; men det er, som om en usynlig magt drager mig mod mine landsmænd. Vil De følge mig?"

Gennem den trange port, som i gamle dage hver aften lukkedes for jøderne ved solnedgang, kom vi ind i det af dynd og laster besudlede Tiberkvarter, som kaldtes Ghetto, men som

nu til ære for det unge Italien er forsvundet fra jordens overflade [Note 5)].

Fremad vandrede vi i den snævre, stinkende gyde, som er Ghettos hovedgade. Rundt omkring os kom skidne, udmagrede skikkelser til syne, falbydende deres lurvede kram, mens en flok pjaltede unger fulgte os som små rovfugle, strækkende hænderne ud efter de småmønter, som Goldschmidt rakte dem. Vi gik dybere og dybere ind i disse elendighedens huler, og over alt mødte vi det samme sørgelige syn: mugne, faldefærdige rønner, gamle, skaldede kvinder, som med mimrende munde råbte om almisse, unge jøder med rå, begærlige ansigter, og gamle med hvidt skæg og i østerlandske kaftaner. Vi gik og gik; men Goldschmidt sagde ingenting, han vedblev at uddele sine gaver til hans pung var tom.

Da trådte en gammel jøde i en slidt silketalar ud af et større hus, som jeg senere fik at vide var en af jødernes synagoger. Han stirrede på Goldschmidt og søgte at standse ham, og da sagde Goldschmidt på hebraisk nogle ord, som jeg ikke forstod, men som syntes at mishage den gamle, der pludselig spyttede ad os begge.

Næppe var dette sket, før vi rundt om os hørte råben, skælden og hujen. Fra alle sider myldrede hæslige skikkelser frem, børnene skreg, kvinderne råbte, og pludselig susede en regn af kålstokke, appelsinskaller og gadesnavs ned over os, så at vi skyndsomst måtte tage flugten.

"Det er dog en elendig befolkning," sagde Goldschmidt til mig, da vi endelig slap ud; "jeg lyste velsignelsen og fik forbandelsen til gengæld."

En lille fejl havde dog Goldschmidt, og den har, som man vil se af hans livserindringer, fulgt ham lige fra hans ungdom, og den ytrede sig på en pudsig måde, selv i småting. Han kunne ikke lide at være nummer to, han ville som altid i skolen have 1. karakter i alt, og fandt han sin overmand, blev han uartig som et barn.

En vintereftermiddag mødte jeg ham i Corso uden for Palazzo Ruspoli, og da han så mig, spurgte han:

"Spiller De billard?"

"Dårligt nok," svarede jeg.

"Kom, så skal jeg banke Dem ordentlig af!" udbrød han og trak mig med op i cafeen.

Vi havnede i en af billardstuerne, og Goldschmidt foreslog en "à la guerre", og bad mig lægge ud.

Jeg lagde mig pres mod banden, og Goldschmidt forløb.

Vi havde næppe spillet et par minutter, før jeg mærkede, at billardet trak en lille smule til den ene side, og ved at placere min bal i nærheden af hjørnehullet, fik jeg ham til at forløbe den ene gang efter den anden, og snart efter havde jeg vundet partiet.

Han så lidt forbavset på mig og sagde: "Man kan ikke mærke, at De ser så dårligt, som De siger, lad os tage et nyt parti – jeg er endnu ikke rigtig kommet i stødet."

Vi begyndte igen, og ti minutter efter havde han tabt spillet.

"De ser jo udmærket!" udbrød han, "hvor kan De så bilde os ind, at De er blind?"

"Jeg bruger det øje jeg har tilbage," svarede jeg roligt og ville gå.

"Nej, nu vil jeg have revanche!" udbrød han, "det tredje parti hører mig til."

Vi spillede på ny, og da resultatet blev det samme, kastede han heftigt køen hen over billardet med de ord: "Nu kan *De* betale!" og fo'r med det samme ud af salen uden at sige mig farvel.

Et par dage efter talte han ikke til mig når vi mødtes; men da vi på den tredje traf sammen i osteriet, kom han hen til mig og spurgte: "Er De vred på mig?"

"Nej!" svarede jeg, "men jeg forstår ikke, hvorfor De blev så heftig."

"Jeg tilstår, at jeg har handlet urigtigt, og beder Dem om forladelse," sagde han, idet han rakte mig hånden. "Jeg har den fejl ikke at kunne lide overmænd, selv ikke i en 'à la guerre'."

Så tog vi plads ved siden af hinanden, og Goldschmidt var den aften elskværdigere end nogen sinde før.

Man siger kærlighed gør blind, og man mener vel dermed blind for den elskedes mangler; men Goldschmidt berøvede den også synet på de omgivelser, hvorunder han færdedes. Så løjerligt det klinger, gik han længe i den naive tro, at ingen lagde mærke til den hyldest han bragte sin ungdoms ideal, med hvem han mødtes tidligt og silde; men lidt efter lidt fik han dog øje for, at man lagde mærke til forholdet, og at der var en hel eskadron dydsdragoner efter ham. Så besluttede han at hævne sig.

Til daglig kom damerne ikke i den skandinaviske forening; men lørdag aften var viet til selskabelige sammenkomster, hvor der blev læst højt, musiceret og til slut danset. På en sådan aften var også hun ganske mod sædvane kommet; men

Goldschmidt mødte ikke, og rundt i krogene hviskede og tiskede man om det store "Hvorfor?"

Klokken blev henad tolv og man stod lige i færd med at bryde op, da gangklokken ringede, og lidt efter trådte Goldschmidt ind. Hans blik fo'r søgende rundt i salen, han syntes at studse over, at der endnu var så mange til stede; men da han opdagede hende, som stod midt på gulvet, omringet af en flok ældre damer, gik han hen til kredsen og spurgte: "Har damerne set Colosseet ved fakkelskin?"

Da dette syn ikke var blevet forundt nogen af dem, fortsatte han: "Det er i aften det herligste vejr, luften er mild, det er fuldmåne, og jeg har i formiddags bestilt fakler hos kustoden. Hvis mine damer vil gøre mig følge, vandrer vi sammen derud. En sådan nat som denne, bør ingen sove i Rom."

De ældre damer syntes nok om forslaget, men fandt, at det var noget silde og at vejen var dem for lang; men Goldschmidt skildrede med så veltalende ord den måneklare nats skønhed, at damerne tog mod tilbuddet. Og kort efter vandrede vi alle af sted med Goldschmidt og *hende* i spidsen.

Det er nu ingen springvej fra Palazzo Corea til Colosseet. Vejen går bakke op og bakke ned, brolægningen er ujævn, og allerede på halvvejen begyndte flere af de gamle damer at angre den sildige nattefærd; men fremad gik det over Kapitolium ned mod Forum, hvor sunkne tempelrester tegner deres mørke skygger i det klare fuldmåneskin, og endelig nåede vi efter en halv times vandring indgangen til Colosseet, hvor en fransk skildvagt spærrede adgangen for os.

"Har De 'permesso'?" spurgte vi ængsteligt Goldschmidt.

"Naturligvis!" svarede han, "alt er i den skønneste orden, nu skal jeg gå ind og lade kustoden tænde faklerne."

Med disse ord bød han sin dame armen og begge forsvandt i det dybe mørke, som lå under arkaderne. Et par damer ville følge med, men veg tilbage for franskmandens truende bajonet.

Det var en stille, varm forårsnat, det alvorlige forum lå i måneglansen med sine triumfbuer og templer, og oppe på Kapitolium hørte man minervauglerne, som kun tav, når uret deroppe lod sine slag runge, og kort efter at vi var kommet, slog den tolv.

"Han bliver forbandet længe derinde," ytrede en af kunstnerne.

"Han kan naturligvis ikke få kustoden vækket," sagde en anden.

Hermed slog vi os til ro, og placerede os langs randen af Meta Sudans [Note 6)] indtil klokken slog 12¼. Da rejste en af kunstnerne sig og sagde: "Bare han ikke er faldet ned og har brækket halsen, man kan ikke se de fordømte huller."

Nu blev der stor forskrækkelse i lejren, damerne forlangte at komme ind og stormede mod den franske skildvagt, som fældede bajonet og spurgte om vi havde "permesso". En af kunstnerne forklarede ham nu, at de to personer, som var sluppet ind, havde "*permesso*" for hele selskabet; men dette ville franskmanden på ingen måde lade gælde, og så besluttede vi da at vente på ny. Faklerne måtte jo snart være tændte.

Vi slog os igen til ro og hørte Kapitoliums klokke slå 12½. Så sagde en af kunstnerne pludselig: "Jeg tror fanden tage mig, at han holder os for nar."

Denne tanke forekom særlig de ældre damer så nedværdigende, at de på det ivrigste tog Goldschmidt i forsvar, og under denne diskussion hørte vi tre dybe klokkeslag, som fortalte, at nu manglede der kun et kvarter i ét, og kunstneren endte diskussionen med den kategoriske sætning: "Ja, nu går jeg fanden tage mig hjem!"

Da en stor del af de andre kunstnere fulgte hans eksempel, var damerne nødt til at følge med, og under almindelig indignation travede de så hele den lange vej tilbage, og det blev kunstnernes sørgelige lod at måtte følge hver enkelt hjem. "Men han skal ikke dø i synden," forsikrede de.

Da de den næste dag traf Goldschmidt og spurgte ham, hvorfor han ikke var kommet tilbage, svarede han uden mindste forvirring: "*Tilbage*! Selskabet var jo gået, da vi kom."

"Nej, vi stod og ventede over tre kvarter," råbte en af de gamle damer, "jeg kan endnu mærke det i mine ben."

"Det forstår jeg aldeles ikke," svarede Goldschmidt med et galant buk. "Der hvor vi gik ud, var der virkelig ganske tomt."

"Men hvor blev da faklerne af?" råbte en anden.

"Ja, dem havde kustoden glemt; men jeg fandt alligevel to, som lyste for mig hele vejen," og Goldschmidt så på den gamle dame med et så sarkastisk blik, at hun slog øjnene ned.

"Ser De," fortsatte han, "det hænder undertiden efter et gammelt, romersk sagn, at Colosseet vender sig ved midnat, og det må vistnok være sket den aften, ellers forstår jeg slet ikke hvorfor, at jeg ikke fandt selskabet."

Med denne forklaring måtte de gamle damer lade sig nøje; men fra den aften blev det et slagord, når der var noget i vejen: "Ja, det er blot Colosseet, der har vendt sig!"

Til Goldschmidts elegante fremtræden, hans åndfulde samtale og brillante stil stod Arentzen både som menneske og digter i fuldstændig modsætning, og han vandt derfor ikke megen tilslutning hverken blandt kunstnerne eller de andre danske, som besøgte Rom.

Jeg har tit lagt mærke til, at folk, som har viet deres liv til en lærers vanskelige gerning, har ondt ved at ryste læreren af ærmet, og dette var netop tilfældet med Arentzen.

Han talte altid i en vis overlegen tone, og når han kom med sit "som bekendt" eller "som De muligvis ved", anbragte han dem ofte på en sådan måde, at man blev stødt derover. Dertil kom, at han var i høj grad utilfreds både med hele Italien og særlig livet i Rom, hvor han overhovedet ikke kunne finde sig til rette. Når han i sine rejsebreve til "*Fædrelandet*" skildrer Verona, denne Italiens titel-vignet, som et eneste stort pissoir, kan man tænke sig hvad han mente om Rom, hvor der står malet *immundezzajo* (mødding) på de hjørner, hvor befolkningen har lov til at kaste deres køkken-affald.

Mens både folkelivet og de antikke rester fyldte os andre med glæde og beundring, så Arentzen i dem en mangel på kultur og svundne rester af en barbarisk tid. Kom jeg med ham i Colosseet, beundrede han ikke dets storhed, heller ikke vegetationens skønhed eller den mægtige arkitektur, men rasede over, at cæsarerne her havde ladet de vilde dyr sønderrive tusinder af kristne martyrer. Viste jeg ham Peterskirken, blev han ikke imponeret af dens storhed og pragt, men rasede over paverne, som havde bygget den for de afladspenge, hvormed de havde snydt den hele verden. Ja selv kampagnen fandt ikke nåde for hans øjne; han fandt den tør,

kedelig, og da vi en dag havde taget sæde ved Cecilia Metellas gravmæle og jeg netop havde fortalt ham om mine planer for fremtiden, udbrød han overlegent:

"Ja nu tror De naturligvis, De er en helvedes karl?"

Da jeg benægtede dette, fortsatte han: "Ja for det troede jeg, da jeg var i Deres alder."

I disse ord lå nøglen til Arentzens hele væsen; thi han havde som så mange vugget sig i håbet om at blive en af Danmarks store digtere, og da disse illusioner brast, fyldtes hans sind med en bitterhed, som han ikke formåede at skjule. Men under den ru skal gemte han i virkeligheden en varm, idel natur, som krympede sig under den livslod, der var blevet ham til del, og talte man venligt til ham, blev han en ganske anden. Jeg mindedes tit begyndelsen til et af hans digte:

"Et venligt ord, et venligt ord, hvor gør det hjertet godt", og da vi efterhånden mere og mere forstod hinanden, søgte jeg efter evne at gøre ham opholdet i Rom så behageligt som muligt; men det lykkedes mig kun til dels, thi ofte kunne jeg ikke med min bedste vilje stille ham tilfreds, og han trak sig overhovedet mere og mere tilbage fra sine landsmænd. I foreningen kom han kun om formiddagen for at læse de danske aviser, og de glade aftener i osterierne kendte han så godt som ikke.

Så besluttede jeg da at lave en osteriaften hos ham selv. Jeg gjorde et stort indkøb af forskellige spisevarer, og med en mægtig fiascone af den ædleste frascativin på hovedet, vandrede jeg op i hans lille lejlighed, hvor jeg blev modtaget med et udbrud af forundring. Så dækkede hans hustru bord efter romersk skik, frascativinen perlede i glassene og til

slutning sang vi Bellmannske sange. Det var ikke, hvad man kalder nogen musikalsk nydelse; men den aften foldede Arentzen sig ud som en jerichorose, og jeg tror, at det var en af de bedste han tilbragte i Rom.

Desværre tog han afsked med denne by på en måde, som var os alle lige pinlig. Da han en formiddag efter sædvane kom op i foreningen for at læse aviser, havde Bätzmann, som var foreningens sekretær, endnu ikke bragt dem, og da Arentzen senere erfarede, at grunden hertil var den, at Bätzmann på vejen fra Bravo havde spist frokost i Café Carlo, en af Roms mest besøgte cafeer, blev han aldeles rasende og klagede i ankeprotokollen over, at Bätzmann "besøgte kroer og kipper" i stedet for at varetage sin gerning som sekretær.

Dette vakte almindelig harme blandt kunstnerne, og Bätzmann forlangte en aften, da vi alle var samlet, at Arentzen skulle stryge de pågældende udtryk, men fik kun til svar: "Hvad jeg skrev, det skrev jeg," ganske som om han gav en discipel en anmærkning. Da kom det til en højst ubehagelig scene, som bevirkede, at Arentzen forlod Rom. Og således havde vi mistet begge vore digtere, den ene på kærlighedens og den anden på vredens vinger.

Jeg har hidtil dvælet ved kunstnerne, arkæologerne og digterne; men der var naturligvis endnu en hel del danske i Rom, som spillede en mere eller mindre fremtrædende rolle i vinteren 1862-63, og blandt disse skal jeg særlig nævne etatsråd Collin, som med hustru og datter beboede en lejlighed i Via Sistina, der snart blev et samlingssted for de fleste danske i Rom.

Etatsråd Collin var allerede dengang noget til års; men man følte det ikke, thi få forstod som han at anvende sin tid til vandringer i Rom. Jeg var stadig hans ledsager og mindes herved en lille begivenhed, hvor jeg havde det held at komme til at hjælpe ham ud af en farlig situation.

Hans søn, Jonas Collin, ville tage magisterkonferensen i naturhistorie; men da han rejste sammen med H. C. Andersen i Spanien, havde han bedt mig om at skaffe nogle romerske ferskvandssnegle til hans samling.

Etatsråd Edv. Collin.

En dag vandrede derfor etatsråd Collin og jeg ud i Villa Doria Pamfili, som er gennemskåret af flere store kanaler, og da vi havde nået en af disse, gik jeg ned til bredden for med mit net at skaffe det forlangte. Just som jeg stod og fiskede allerbedst, kom en mægtig svane brusende hen mod mig, og da jeg antog, at den ville røve mig min fangst, stødte jeg til den med ketseren. De romerske svaner må imidlertid have et meget

hidsigt gemyt; thi næppe havde jeg tilføjet den denne fornærmelse, før den fo'r op af vandet og fløj lige i hovedet på etatsråd Collin, som den således bearbejdede med sine vinger, at han råbte om hjælp. I vandet lå et af de tykke, romerske rør, og da jeg ikke havde noget andet værge, greb jeg dette og slog af al magt efter det rasende dyr, som jeg var så uheldig at ramme lige i hovedet. Den smukke fugl sank ned på jorden, krummede den lange hals slangeagtigt et par gange frem og tilbage, og bredte vingerne sitrende ud med en dødsrallen, som skar mig i hjertet.

Nu blev der stort røre rundt omkring os, et par opsynsmænd kom farende ned til vandet, og skønt jeg forsikrede dem om, at jeg kun havde handlet af nødværge, forlangte de, at vi skulle følge med op til villaens inspektør for at afgive forklaring. Heldigvis var denne en meget human mand, som blot forlangte, at vi skulle opgive vore navne og vor adresse, og jeg gik nu hjem med den bevidsthed, at jeg rimeligvis ville komme til at betale en anselig sum for min udåd. Dag efter dag ventede jeg at blive kaldt op på "Kammeret"; men jeg hørte intet, og da jeg 14 dage efter atter besøgte Villa Doria Pamfili, sejlede min modstander nok så glad omkring i kanalen. Men jeg vogtede mig vel for atter at komme den for nær.

Når man var træt af kunstnerlivet eller noget ør af de mange osteri-aftener, fandt man en velgørende hvile i at møde til de små aftencirkler, som et par gange om ugen samlede de fleste danske i det Collinske hjem. Fru Collin vidste at arrangere disse sammenkomster på en sådan måde, at man ganske følte sig som hjemme i Danmark, og ved den snurrende tekedel glemte man for et øjeblik ganske, at man befandt sig mange hundrede

mile borte fra fædrelandet. Der blev på slige aftener hyppigt musiceret, snart af Ravnkilde, snart af den bekendte romerske pianist Sgambati; men en aften hviskede fru Collin til os, at der forestod os en ganske særlig nydelse, og med spændt opmærksomhed ventede vi på, hvad der nu ville komme. Da gik døren op, og en gammel, lidt gråhåret italiener trådte ind, satte sig ved klaveret og begyndte at synge. Det var den bekendte operasanger Rossi, som i sin tid havde fortryllet København under Christian den Ottende, og som nu levede ude i Albano, hvor han til daglig gik under navnet "Pietro Cantante", hvilket på dansk, lidt mindre poetisk, betyder Syngepeter.

Etatsrådinde Collin.

Vi samledes i en klynge om klaveret, spændte på at høre den mægtige stemme, som engang havde sat hele København i bevægelse. Men ak! nu var den rystende og svag, som strengene på de gamle spinetter fra vore bedsteforældres tid, og dog havde både etatsråd Collin og hans hustru tårer i øjnene, mens han sang. For dem stod minderne i al deres glans og fylde, for dem tryllede han Christian den Ottendes svundne dage tilbage,

– for os yngre var han kun en tarvelig gammel mand, der havde mistet sin stemme. Således går det måske også med disse blade, de vil kun tilfulde forstås af dem, som på den tid har tilbragt en vinter i Rom.

Til slutning må jeg omtale en dansk familie, der ydede os alle, men navnlig kunstnerne usigelig moro i retning af det komiske. Ved sin fremtræden og hele holdning mindede den i høj grad om "Familien Dodd på udenlandsrejse" [Note 7)], men bestod kun af tre personer, som for resten ikke dannede nogen treenighed; thi de var for det meste uenige i alt og om alt, og kun enige i ét, nemlig at få den noget overmodne datter gift med en Corsini, Spada eller Torlonia. Dette var imidlertid langt vanskeligere end man skulle tro; thi den virkelige adel i Rom holder sine grænser strengt, hvorimod der gives en anden quasi-adel, som ikke ejer andet end mugne våbenskjolde og et navn, der er så gammelt, at de fleste har glemt det. Sådanne individer, som romerne har givet navn af "hotelbaroner", findes i ikke ringe mængde, og deres opgave er på en eller anden måde at komme til penge ved hjælp af rige rejsende, som de får viklet i deres garn. De er med andre ord en slags elegante bondefangere, som møder med fine navne og fine visitkort, for at få de fremmede, snart til at tage aktier i et eller andet glimrende "foretagende", eller i mangel deraf til at tage et eller andet ældre pigebarn, når blot hendes frøkorn er forgyldte. Det var den slags folk, som den nævnte familie var kommet i kast med, og i Via Babuino holdt de "salon", hvor grever, baroner og vicomter fik champagne og nye kort, mens kunstnerne måtte nøjes med at spille en whist med de gamle til en slurk sur albanovin.

Familiens skæbne og tidligere forhold var imidlertid ikke uden en vis romantisk interesse. Husherren, som bar den ikke ringe titel af overkrigskommissær, havde i sine unge dage ført kunstnerliv, spillet på fløjte, og bar i den anledning endnu en skæv mund og et par pomadiserede tindingekrøller, som han omhyggeligt snoede i mangel af knebelsbart, hvorpå han gjorde nogle strygende bevægelser med sine fingre, omtrent som når en flue pudser sine forben for støv.

Ved sit smægtende fløjtespil havde han i sine unge dage bedåret sin nu aldrende frue i den grad, at hun lod sig bortføre – nogle siger endog på strikkestige – til stor harme for hendes fader, som forlangte en passende titel til den, som han skulle give sin datter. Så avanceredes der fra fløjtespiller til krigsråd; men da dette ikke tilfredsstillede den forbitrede fader, nåede man til krigskommissær, og var endelig en dag så lykkelig at kunne føje et "over" til bemeldte titel.

Fruen havde muligvis været smuk i sine unge dage; men nu var forgyldningen gået af St. Gjertrud, og al det svundne erstattedes ved et kunstigt toilette, hvori hun var en mester, og ved festlige lejligheder kronedes hendes hoved med en mægtig turban, hvis ægte strudsfjer var mange penge værd. Når hun mødte i foreningen med denne prydelse, fo'r der en gysen gennem os alle, og vi forstod til fulde det høje mål, hvortil hun sigtede.

Så fo'r det en dag som en løbeild gennem Rom, at frøkenen var blevet forlovet med en italiensk vicomte, som ejede et gods i Sabinerbjergene, var i slægt med Colonnaerne og i besiddelse af forfædre, der havde drukket dus med Godfred af Bouillon på vejen til det hellige land. Men ak! glæden varede kun kort; thi da

jeg meddelte Bravo nyheden, fo'r han op af stolen med et ryk og råbte:

"Ach, ach, Gut Zatan! den kerl han har jo setet i galéerne," og dermed løb han af sted til den henrykte familie, hvor hans meddelelse bevirkede, at vicomten forsvandt som en skygge, mens vi andre morede os kosteligt over den hele historie.

Der skulle imidlertid komme en, som var endnu bedre; thi på en salonaften meddelte overkrigskommissæren, at han var tilsagt til audiens i Vatikanet af krigsminister Kanzler, som ønskede at rådføre sig med ham i en vigtig sag. Vi andre studsede over denne besynderlige tilsigelse; men for overkrigskommissæren syntes det at falde ganske naturligt, og han spurgte med megen iver, hvorledes han skulle være klædt ved en sådan lejlighed.

Den næste dag rullede han i en elegant ekvipage af sted til Vatikanet, hvor en officer af Schweitzergarden modtog ham og førte ham ind i krigsministerens arbejdsgemak. Kanzler, som var schweizer af fødsel, sad ved et stort bord, hvor han med nåle afmærkede forskellige punkter på et kort over Rom og omegn, og da overkrigskommissæren trådte ind, gik han lige imod ham, trykkede hans hånd og sagde:

"Det glæder mig at møde en kollega fra et land, der har gjort sig så berømt ved sine krige, som Danmark. Jeg ønsker Deres råd i en vigtig sag angående Roms befæstning," og med disse ord pegede han på kortet, som lå udbredt på bordet.

Overkrigskommissæren begyndte at blive betænkelig, men håbede dog endnu at kunne smutte ud af en eller anden bagdør. Men Kanzler holdt ham fast og spurgte til slutning noget barsk:

"De må jo dog have en mening. Vil De sige mig, hvad De synes om fortet på Aventin?"

Overkrigskommissæren tilstod, at han ikke rigtig vidste, hvor Aventin lå, og Kanzler betragtede ham med et gennemborende blik, idet han fortsatte:

"Anser De da fortet på Monte Mario mere betryggende, og hvilke kanoner mener De, at man skal montere det med? Hvorledes er Deres fæstningskanoner i Danmark?"

Nu måtte overkrigskommissæren give sig, og tilstod ydmygt, at her vistnok måtte foreligge en fejltagelse, da han aldeles ikke var militær.

"Hvad for noget, ikke militær!" råbte Kanzler. "Hvad står der da på Deres visitkort, som De har været uforskammet nok til at sende en af mine venner, se her," og Kanzler læste: "*Monsieur de X Commissaire supérieur de la guerre de Sa Majesté le roi de Danemarc*; og så vil De nægte, at De er militær?" brølede Kanzler og tog ham i skulderen.

"Jeg må gøre Deres Excellence opmærksom på, at overkrigskommissær er en dansk titel, som også gives til civile. Vi har generalkrigskommissærer, som ikke er generaler, krigsråder, som aldrig har lugtet krudt, justitsråder, som ikke kender til rettens gang, og konferensråder, med hvem ingen holder konference."

Men disse oplysninger skulle den gode overkrigskommissær ikke have givet; thi nu blev Kanzler aldeles rasende, ringede på sin adjutant og lod ham sætte det forrykte menneske på døren.

Da denne begivenhed kom ud blandt de danske, lød der et så mangestemmigt latterkor, at "familien Dodd" forsvandt fra Rom for bestandig.

Om "Eventyr i udlandet"

Forfatter: Vilhelm Bergsøe (1835-1911).
Første udgave: *Eventyr i Udlandet* af Vilhelm Bergsøe. Gyldendalske Boghandel Nordisk Forlag. København og Kristiania 1905
Denne udgave efter: Førsteudgaven.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter P. C. Skovgaard (1817-1875): *Udsigt fra Monte Pincio i Rom* (1861, udsnit).

ISBN 978-87-7628-423-7
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-697-3 (Ølstykke 2026).

© 2026 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Note 1:

Bystrøm: Johan Niclas Byström (1783-1848) var en svensk billedhugger, der tilbragte størstedelen af sit liv i Rom. Den "sproglærer" Bystrøm, Bergsøe nævner senere i bogen, var en søn, Tobias, af denne og en italiensk kvinde ved navn Lucia Pasquali, som Johan var gift med ca. 1811-1818. (Kilde: C. Bildt: Personhistoriska uppgifter om svenskar i Rom 1750-1850 i Personhistorisk Tidsskrift 1903.) *Red.anm.*

Note 2:

Det ene helgenalter efter det andet: Bergsøe mener antagelig de 14 korsvejsstationer (Via Crucis) på Via San Bonaventura. *Red.anm.*

Note 3:

Kaffemølle: Københavnerslang for en udflugtshestevogn, noget lignende en charabanc. *Red.anm.*

Note 4:

Han var søn af en digter: Han var en søn af den finske nationalpoet Johan Ludvig Runeberg. *Red.anm.*

Note 5:

Nu til ære for det unge Italien er forsvundet fra jordens overflade: Roms Ghetto blev nedlagt ved Italiens overtagelse af Rom fra Pavestaten i 1882. *Red.anm.*

Note 6:

Meta Sudans: En stor fontæne fra det første århundrede e. Kr. Den blev nedrevet under Mussolini, men fundamentet er senere udgravet og synligt. *Red.anm.*

Note 7:

Familien Dodd på udenlandsrejse: Roman om en engelsk families grufulde tildragelser på en rejse i Europa af den dengang populære irske forfatter Charles Lever (1806-1872). Den var udkommet på dansk i 1854. *Red.anm.*